

T.C.
ÇALI MA VE SOSYAL GÜVENL K BAKANLI I
TÜRK YE KURUMU GENEL MÜDÜRLÜ Ü

**ÖZÜRLÜLER Ç N VER ML B R ST HDAM
POL T KASI OLU TURULMASI**

Ekrem KAYACI
stihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı

Ankara 2007

T.C.
ÇALI MA VE SOSYAL GÜVENL K BAKANLI I
TÜRK YE KURUMU GENEL MÜDÜRLÜ Ü

**ÖZÜRLÜLER Ç N VER ML B R ST HDAM
POL T KASI OLU TURULMASI**
(Uzmanlık Tezi)

Tezi Hazırlayan: Ekrem KAYACI
stihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı

Tez Danı manı: Faruk AH N
stihdam Dairesi Ba kanı

Ankara 2007

TÜRK YE KURUMU GENEL MÜDÜRLÜ ÜNE

stihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı Ekrem KAYACI'ya ait, "Özürllüler çin Verimli Bir stihdam Politikası Olu turulması" isimli bu Tez, Yeterlik Sınav Kurulu tarafından UZMANLIK TEZ olarak kabul edilmi tir.

	Unvanı	Adı ve Soyadı	mzası
Ba kan :			
Üye :			
Üye :			
Üye :			
Üye :			

Tez savunma tarihi : ...../...../2008

TEZDEN YARARLANMA

Türkiye Kurumu Genel Müdürlü ü stihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı Ekrem KAYACI tarafından hazırlanan bu Uzmanlık Tezinden yararlanma ko ulları a a ıdaki ekildedir:

1. Bu Tez fotokopi ile ço altılabilir.
2. Bu Tez, pdf formatında internet ortamında yayınlanabilir.
3. Bu Tezden yararlanılırken kaynak gösterilmesi zorunludur.

Ekrem KAYACI
stihdam ve Meslek Uzman Yrd.

...../...../2008

ÖNSÖZ

“Özörlöler için verimli bir istihdam politikası olu turulması” isimli bu çalı ma, Türkiye Kurumu Genel Müdürlü ü, stihdam ve Meslek Uzmanlı ı Tezi olarak hazırlanmı tır.

Öncelikle üç yıllık stihdam ve Meslek Uzman Yardımcılı ı dönemi ba ta olmak üzere, tez konusunun seçiminde, tezle ilgili ara tırma çalı malarım süresince ve tez yazımı sırasında deste ini esirgemeyen çok de erli Daire Ba kanım Sayın Faruk AH N'e te ekkürü bir borç bilirim.

Ara tırmalarım sırasında faydalandı m ve yakın desteklerini gördü üm Özörlöler daresi Ba kanlı ı, Emekli Sandı ı Ya lılar Sosyal Güvenlik Dairesi Ba kanlı ı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Özörlü Bakım Hizmetleri Dairesi Ba kanlı ı, KUR Tekirda ve Kocaeli l Müdürleri Sayın erafettin KÜÇÜK ve Sayın Ahmet CANIMOVA ile “Engelsiz Türkiye Projesi” çerçevesinde katılan toplantılarda istihdam ve mesleki e itimle ilgili sorunlarını dile getirerek çözüm önerilerinin neler olması gerekti i konusunda fikir üretmemize yardımcı olan özörlölere de ayrıca te ekkür ederim.

Bu çalı ma, özörlölerin verimli bir ekilde istihdam edilebilmeleri için Türkiye Kurumu'na yeni politikalar ve uygulamalar kazandırabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Ekrem KAYACI
stihdam ve Meslek Uzman Yrd.

Ç NDEK LER

ÖNSÖZ	i
Ç NDEK LER	ii
TABLOLAR L STES	vii
EK LLER L STES	viii
KISALTMALAR	ix
G R	1

B R NC BÖLÜM

ÖZÜRLÜLER N ST HDAMI, MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU KONUSUNDAK ULUSLAR ARASI GEL MELER

1.1. GENEL OLARAK	5
1.2. B RLE M M LLETLER.....	9
1.3. ULUSLARARASI ÇALI MA ÖRGÜTÜ	11
1.4. AVRUPA KONSEY	14
1.5. AVRUPA B RL	15
1.6. ÇE TL ÜLKE UYGULAMALARI	16
1.6.1. Almanya	16
1.6.2. ngiltere	20
1.6.3. Fransa	21
1.6.4. Amerika Birle ik Devletleri	22
1.6.5. Hollanda	24
1.6.5.1. Hollanda'daki Te vik Metodları	26
1.6.5.1.1. çiler çin	26
1.6.5.1.2. verenler çin	26

K NC BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMI KONUSUNDAK MEVCUT UYGULAMA

2.1. ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMININ DAYANAKLARI.....	27
2.2. ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMI.....	29
2.2.1. Kontenjanların Hesaplanması.....	30
2.2.2. Kurum Aracılı 1.....	32

2.2.3. Kayıt lemleri	33
2.2.4. Özürlü Sa lık Kurulu Raporu ile Belgelenmesi	34
2.2.5. Arayanların Düzenli Takibi	36
2.2.6. Aktif ve Pasif Kayıtlar	36
2.2.7. Özürlünün e Yerle tirilmesi.....	37
2.2.7.1. Özel Sektör	37
2.2.7.1.1. Talep	37
2.2.7.1.2. Gönderme.....	37
2.2.7.1.3. e Alma	37
2.2.7.1.4. Bilgi Verme	38
2.2.7.1.5. Talebin Kar ılanamaması Halinde Kurumca Yapılacak lemler ..	38
2.2.7.1.6. Kurumca Son Gönderme.....	38
2.2.7.1.7. verenin Yükümlülü ü	39
2.2.7.2. Kamu Sektörü	39
2.2.7.2.1. gücü stemi	39
2.2.7.2.2. Merkezi Sınav	40
2.2.7.2.3. Talep	41
2.2.7.2.4. gücü Taleplerine Müracaat.....	42
2.2.7.2.5. Gönderme.....	42
2.2.7.2.6. Sözlü Sınav/Mülakat Yapılması.....	43
2.2.7.2.7. Sınav Sonucu	44
2.2.7.2.8. Bilgi Verme	44
2.2.7.2.9. tiraz	44
2.2.7.2.10. Kur'a Usulü.....	44
2.2.7.2.11. Sözlü Sınav/Mülakata li kin stisnalar	45
2.2.7.2.12. kinci Gönderme Yapılamayaca ı.....	45
2.2.7.2.13. Özürlülerin Tescili.....	46
2.2.8. gücü stemlerinin lemden Kaldırılması	46
2.2.9. Ücret ve Sosyal Yardımlar	47
2.2.10. ten Ayrılanların Bildirilmesi.....	47
2.2.11. Özürlülerin Çalı tırılacakları ler	47
2.2.12. Özürlülere Yeni stihdam Alanları Olu turulmasına Dair Çalı malar	47
2.2.13. yerinin Özürlülerin Çalı ma artlarına Göre Hazırlanması	48
2.2.14. Kamu ve Özel Sektör verenlerine Sa lanan Te vikler.....	48

2.2.15. Denetim	49
2.2.16. dari Para Cezaları	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU KONUSUNDA KUR'UN ÇALI MALARI

3.1. ÖZÜRLÜLER N MESLE E KAZANDIRILMALARI, MESLEK REHAB L TASYONU VE ST HDAM DANI MANLI İ H ZMET	51
3.2. GÜCÜ YET T RME, MESLEK E T M VE GÜCÜ UYUM PROGRAMLARININ DÜZENLENMES	51
3.3. KUR'UN ÖZÜRLÜLERE YÖNEL K OLARAK DÜZENLED GÜCÜ YET T RME KURSLARI.....	52
3.3.1. Kendi ini Kuracak Özürlülere Yönelik Kurslar.....	52
3.3.2. Özürlülere Yönelik Mesleki E itim ve Rehabilitasyon Kursları	53
3.3.2.1. Komisyonun Kurulu u ve Çalı maları	53
3.3.2.2. Birli i ve Mesleklerin Belirlenmesi.....	55
3.3.2.3. Kursiyer Seçimi ve artları.....	55
3.3.2.4. Projelerin Uygulanması	56
3.4. KUR'UN ÖZÜRLÜLERE YÖNEL K OLARAK DI KAYNAKLARLA DÜZENLED PROJELER	61
3.4.1. AB & KUR (A PP) Aktif gücü Programları Projesi	61
3.4.2. KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir stihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖZÜRLÜLER KANUNUNUN ÖZÜRLÜLER N ST HDAMI, MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU LE LG L OLARAK GET RD YEN DÜZENLEMELER

4.1. GENEL OLARAK	63
4.1.1. Sınıflandırma	63
4.1.2. ve Meslek Analizi	64
4.1.3. Meslekî Rehabilitasyon	64
4.1.4. stihdam.....	65
4.1.5. Kanununa Etkisi.....	65

4.2. KORUMALI YERLER	66
4.2.1. Korumalı yeri Statüsünün Kazanılması.....	66
4.2.2. Korumalı yeri Personelinin ve Nitelikleri	67
4.2.3. Korumalı yerinin Bölümleri	67
4.2.4. Korumalı yerinde Çalı acak Özürlüler.....	68
4.2.5. Korumalı yerinin Yıllık Faaliyet Raporunu Düzenlemesi	69
4.2.6. Korumalı yeri Statüsünün Sona Erdirilmesi	69
4.3. ÖZEL MESLEK REHAB L TASYON MERKEZLER	69
4.3.1. Merkez Açma, Devir, Nakil ve Kapatma.....	70
4.3.2. Merkezde Uygulanacak Rehabilitasyon Hizmetleri ve Kurs Programları	70
4.3.3. Merkez Personeli ve Nitelikleri.....	71
4.3.4. Merkezin Bölümleri	71
4.3.5. Merkezin Donanımı	72
4.3.6. Merkeze Özürlü Kabulü	73
4.3.7. Merkezin Denetimi	73

BE NC BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMI, MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU KONUSUNDA YA ANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNER LER

5.1. YA ANAN SORUNLAR	74
5.1.1. stihdam Öncesi Ya anan Sorunlar.....	74
5.1.1.1. E itim, Mesleki E itim ve Rehabilitasyon Konusunda Ya anan Sorunlar	74
5.1.1.2. gücüne Katılma Konusunda Ya anan Sorunlar	75
5.1.1.3. verenlerin Özürlülere Yönelik Ön Yargıları	78
5.1.1.4. Özürlülerin stihdamına Yönelik Politikaların Yetersizli i	79
5.1.2. stihdam Sonrası Ya anan Sorunlar	80
5.2. ÇÖZÜM ÖNER LER	81
5.2.1. Genel Olarak.....	81
5.2.1.1. Ulusal Düzeyde Yapılması Gereken Düzenlemeler.....	81
5.2.1.2. Yerel Düzeyde Yapılması Gereken Düzenlemeler	83
5.2.1.3. Alternatif stihdam Yöntemleri Hayata Geçirilmeli, Özürlülerin Kendi lerini Kurmaları Desteklenmelidir	84

5.2.1.4. Te vikler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	86
5.2.1.5. Mesleki E itim Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	88
5.2.1.6. Üretim Yapısı ve Süreçlerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler....	89
5.2.2. KUR'un Özürlülerin stihdamı Sürecinde Kar ılı tı ı Sorunların Tespitine Yönelik Bir Anket Çalı ması (Tekirda li Örne i).....	89
5.2.3. KUR'un Özürlülerin stihdamı ve Mesleki E itiminde Ya adı ı Sorunların Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri	94
5.2.3.1. Kanununda Yapılması Gereken Düzenlemeler	94
5.2.3.1.1. 30 uncu Maddede Yapılması Gereken Düzenlemeler ve Gerekçeleri	94
5.2.3.1.2. 101 inci Maddede Yapılması Gereken Düzenleme ve Gerekçesi	98
5.2.3.2. Talep ve Gönderme Sürecinde Yapılması Gereken Düzenlemeler	99
5.2.3.3. dari Para Cezalarının Uygulanması Konusundaki Tereddütlerin Giderilmesine Yönelik Açıklamalar	100
5.2.3.4. Kota Sisteminde Yapılması Gereken Düzenlemeler.....	102
5.2.3.5. Özürlülerin Çalı tırılabilirleri ler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	104
5.2.3.6. ve Meslek Danı manlı ı Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler	105
5.2.3.7. Mesleki E itim ve Rehabilitasyon Kurslarının Etkinle tirilmesi Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	106
SONUÇ	109
EK 1: ANKET FORMU.....	111
KAYNAKÇA.....	114
ÖZGEÇM	118

TABLolar L STES

Tablo 1: Almanya'daki Özürlü Çalı ma Atölyelerinin De i ik Bölümlerine Alınan Özürlülerin Sayısı (Kasım 1999).....	18
Tablo 2: Yıllar tibiariyle Uygulanan Özürlü ç i Çalı tırma Oranları	29
Tablo 3: 2006 Sonu tibiariyle Özürlü Kontenjan Durumu.....	31
Tablo 4: Yıllar tibiariyle Özürlülerin Ba vuru, e Yerle tirme, Açık Kontenjan ve Sıra Bekleyen Verileri	39
Tablo 5: Yıllar tibiariyle Çalı an Özürlü ç iler.....	46
Tablo 6: Yıllar tibiariyle Uygulanan dari Para Cezaları	50
Tablo 7: 2006 Yılında Düzenlenen Kursların Mesleklere Göre Da ılımı	60
Tablo 8: Yıllar tibiariyle KUR'un Özürlülere Yönelik Düzenledi i Kurslar ve Katılımcı Sayıları	61
Tablo 9: Aktif gücü Programları Projesi Kapsamında Özürlülere Yönelik Olarak Düzenlenen Kursların Katılımcı ve e Yerle en Sayıları	62
Tablo 10: Ortopedik, Görme, itme, Dil ve Konu ma le Zihinsel Özürlü Nüfusun gücü ve sizlik Durumu (%)	76
Tablo 11: Süre en Hastalı a Sahip Olan Özürlü Nüfusun gücü ve sizlik Durumu (%)	76
Tablo 12: 2022 Sayılı Yasada 5378 Sayılı Yasa le Yapılan De i iklik Sonrası Aylık Tutarlarının Da ılımı	77
Tablo 13: 2022 sayılı Kanuna Göre Özürlü Aylı ı Alanların Sayısı	78
Tablo 14: 2006 Yılında llere Göre Özürlülere Yönelik Olarak Düzenlenen gücü Yeti tirme Kursları	97
Tablo 15: 2006 Yılı Özur Gruplarına Göre Ba vuru, e Yerle tirme ve Sıra Bekleyen Verileri.....	103

EK LER L STES

ekil 1: Hollanda'da Özürlülerin Çalışma Hayatına Entegrasyon Süreci.....	25
ekil 2: Özürlülerin Özel Sektörde Yerleştirilmesi ile İlgili Olarak Yeniden Düzenlenen Talep ve Gönderme Süreci	100

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birli i
ABD	: Amerika Birle ik Devletleri
ACAS	: Advisory, Conciliation And Arbitration Service Tavsiye, Uzla tırma ve Tahkim Kurulu
a.g.e.	: adı ge en eser
A PP	: Aktif gücü Programları Projesi
A .	: Anonim irket
ÇSGB	: Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlı ı
E	: Erkek
e-mail	: elektronik mail (elektronik mesaj)
ILO	: International Labour Organization Uluslararası Çalı ma Örgütü
EK	: lemler El Kitabı
GEP	: stihdamın Geli tirilmesi Eylem Planı
KUR	: Türkiye Kurumu
K	: Kadın
KDV	: Katma De er Vergisi
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
m	: madde
MEB	: Milli E itim Bakanlı ı
no	: numara
ÖÇA	: Özürlüler Çalı ma Atölyesi
ÖSYM	: Ö renci Seçme ve Yerle tirme Merkezi
OZ DA	: Özürlüler dairesi Ba kanlı ı
RG	: Resmi Gazete
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s	: sayfa
S	: Sayı
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
T	: Toplam
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
T SK	: Türkiye veren Sendikaları Konfederasyonu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TODA E	: Türkiye ve Orta Do u Amme dairesi Enstitüsü
TÜ K	: Türkiye statistik Kurumu
TV	: Televizyon
UWV	: Uitvoeringsinsituut Werknemers Verzekeringen Hollanda Çalı an Yardımları Planlama Kurumu
vb.	: ve benzeri
YTL	: Yeni Türk Lirası
YÖK	: Yüksekö retim Kurulu
yy	: yüzyıl

G R

Türkiye Kurumu Genel Müdürlü ü, stihdam ve Meslek Uzmanlı ı Tezi olarak hazırlanan ve “özürlüler için verimli bir istihdam politikası olu turulması” isimli bu tez çalı masının konusu; özürlülerin istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusundaki uluslararası geli melerden yola çıkarak, Türkiye’de özürlülerin i ç i olarak istihdamı konusundaki mevcut uygulama, özürlülerin mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusunda KUR’un çalı maları ve Özürlüler Kanununun özürlülerin istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu ile ilgili olarak getirdi i yeni düzenlemelere de inildikten sonra özürlülerin i ç i olarak istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusunda ya anan sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geli tirmektedir.

Bu tezin amacı; i ç i olarak çalı ma hayatına katılımda dezavantajlı bir grubu olu turan özürlülerin toplumla tam kayna ması demek olan istihdamlarının verimli bir e kilde sa lanabilmesi için uluslar arası geli melerden yola çıkarak Türkiye’deki mevcut durumu ortaya koymak, ya anan sorunları tartı mak ve özürlülerin istihdamında ya anan sorunların en aza indirilmesi için çözüm önerileri sunmaktır.

Bu itibarla, tezde özürlülerin i ç i olarak istihdam edilmesi üzerinde durulacaktır. Bu çalı ma özürlülerin verimli bir e kilde istihdam edilebilmeleri için Türkiye Kurumu’na yeni politikalar ve uygulamalar kazandırabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Türkiye Kurumu, özürlülere yönelik olarak; i ve i ç i bulma faaliyetleri (istihdam) kapsamında, istihdamında güçlük çekilen i gücü ile i yerlerinin yasal olarak çalı tırmak zorunda oldukları i gücünün istihdamlarına katkıda bulunmakta ve bu alandaki aracılık görevini yerine getirmekte, aktif i gücü programları (i gücü uyum) kapsamında ise, istihdamında güçlük çekilen grupların istihdamını kolayla tırıcı mesleki e itim ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerini vermekte veya verdirmektedir.¹

---

¹ 4904 Sayılı Türkiye Kurumu Kanunu, RG. 05/07/2003 – 25159.

Bu alanda çalı ma yapılırken kar ıla ılan en büyük kısıt, bilimsel kaynak sıkıntısı olmu tur. Kaynak olarak ço unlukla mevzuatlar, raporlar, ara tırmalar, internet ve medyada çıkan haberlerden faydalanılmı tır. Ayrıca, KUR Tekirda 1 Müdürlü ünçe özürlülerin özürlü durumlarının, e itim seviyelerinin, çalı ma ya da çalı amama nedenlerinin, i yerinde ya adı ı sorunlar ile mesleki niteliklerinin tespit edilmesi ve niteliklerinin artırılarak, i e girmelerini kolayla tırmak için uygun meslek edindirme projelerinin geli tirilmesi amacıyla düzenlen anket çalı ması ile Özürlüler daresi Ba kanlı ının koordinatörlü ünde tüm Türkiye'yi hedef alan ve 5378 sayılı Özürlüler Kanununun getirmi oldu u, özürlülerin haklarıyla ilgili olarak bilgilendirme toplantıları ve paneller ekinde düzenlenen “Engelsiz Türkiye Projesi” çerçevesinde katılınan toplantılarda özürlülerin istihdamı konusunda ya anan sıkıntıların yerinde tespit edilmesi de bu çalı maya olumlu bir katkı sa lamı tır.

Çalı maya ba lamadan önce özürlünün tanımını yapmak gerekmektedir. Özürlü; do u tan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çe itli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal ya ama uyum sa lama ve günlük gereksinimlerini kar ılamada güçlükleri olan ve koruma, bakım rehabilitasyon, danı manlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan ki ilerden çalı ma gücünün en az % 40'ından yoksun oldu u sa lık kurulu raporu ile belgelenen ki idir.²

Türkiye'de özürlülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir ekinde yürütülmesini temin etmek için; ulusal ve uluslararası kurum ve kurulu lar arasında i birli i ve koordinasyonu sa lamak, özürlüler ile ilgili ulusal politikanın olu masına yardımcı olmak, özürlülerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını ara tırmak üzere 1997 yılında Ba bakanlı a ba lı Özürlüler daresi Ba kanlı ı kurulmu tur.³

Türkiye'deki özürlüler konusundaki bilgi ve veri eksikli ini gidermek amacıyla Ba bakanlık Türkiye statistik Kurumu Ba kanlı ı ve Ba bakanlık Özürlüler daresi Ba kanlı ı i birli i ile “Türkiye Özürlüler Ara tırması” 2002 yılı Aralık ayında gerçekleştirilmi tir.

---

² Kamu Kurum ve Kurulu larında çı Olarak stihdam Edilecek Özürlü ve Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i, RG. 22/04/2006 – 26147.

³ 571 Sayılı Özürlüler daresi Ba kanlı ı Te kilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG. 30/5/1997 – 23004 (Mükerrer).

Ara tırma sonuçlarına göre, özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29'dur. Buna göre Türkiye'de 8.431.937 ki i özürlü olarak ya amlarını sürdürmektedir. Fiziksel (ortopedik, görme, i itme, dil ve konu ma ile zihinsel) özürlülerin oranı %2.58 iken (yakla ık 1.8 milyon), süre en hastalı ı olanların oranı ise % 9.70 (Yakla ık 6.6 milyon)'dur. Fiziksel özürlülerin i gücüne katılmaları ile ilgili verilere bakıldı ında yakla ık %78'nin i gücüne dahil olmadı ı görülmektedir. gücüne dahil olan yakla ık %22'lik kesim içerisindeki genel i sizlik oranı % 15,5'tur. Süre en hastalı ı olanların ise % 23'ü i gücüne katılmakta % 77'si ise i gücüne dahil olamamaktadır. Süre en hastalı a sahip özürlülerin genel i sizlik oranı da % 10,7'dir.⁴

Tezin konusu, özürlülerin istihdamı ve mesleki rehabilitasyonu oldu andan çalı manın ileriki safhalarında mevzuatta aynı maddelerle düzenlenen "eski hükümlü ve terör ma duru" çalı tırılması ile ilgili yükümlülöklere de inilmeyecektir.

Belirlenen amaca ula ılması için çalı ma be bölümünden olmaktadır. Birinci bölümde özürlülerin istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusundaki uluslararası geli melerden genel olarak bahsedildikten sonra Birle mi Milletler, Uluslararası Çalı ma Örgütü, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birli inin konuya yakla ımları irdelenmekte, ayrıca, çe itli ölkelerin özürlülerin istihdamı ve mesleki e itimi konusundaki uygulamaları ara tırılmaktadır.

İkinci bölümde Türkiye'de özürlülerin i çi olarak istihdamı konusundaki mevcut uygulama üzerinde durulmakta; özürlülerin i çi olarak istihdamının dayanakları ara tırılmakta ve özürlülerin i çi olarak istihdamı konusunda KUR'un faaliyetlerinden bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde Türkiye'de özürlülerin mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusunda KUR'un çalı maları üzerinde durulmakta; özürlülerin mesle e kazandırılmaları, mesleki rehabilitasyonu ve istihdam danı manlı ı hizmeti, i gücü yeti tirme, mesleki e itim ve i gücü uyum programlarının düzenlenmesi, KUR'un özürlülere yönelik olarak düzenledi i i gücü yeti tirme kurslarıyla ilgili çalı maları ve

---

⁴ Bilgi Bankası, Özürlölük Ara tırmaları, Türkiye Özürlüler Ara tırması Temel Göstergeleri, <http://www.ozida.gov.tr/> (04.12.2007).

KUR'un özürlülere yönelik olarak dı kaynaklarla düzenledi i projeler anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde Özürlüler Kanununun özürlülerin istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu ile ilgili olarak getirdi i yeni düzenlemelerden genel olarak bahsedildikten sonra korumalı i yerleri ve özel mesleki rehabilitasyon merkezleri ile ilgili yeni çıkan yönetmeliklerde yer alan düzenlemeler incelenmektedir.

Be inci bölümde Türkiye'de özürlülerin i ç i olarak istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonu konusunda ya anan istihdam öncesi ve sonrası sorunlardan bahsedilmekte ve öncelikle bu sorunların genel olarak çözümüne yönelik düzenlemeler üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, KUR'un özürlülerin istihdamı sürecinde kar ıla tı ı sorunların tespitine yönelik bir anket çalı ması olan Tekirda ili örne i ara tırılmakta ve KUR'un özürlülerin istihdamı ve mesleki e itiminde ya adı ı sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri konusunda yapılması gereken düzenlemeler anlatılmaktadır.

B R NC BÖLÜM

ÖZÜRLÜLERİN İSTİHDAMI, MESLEK EĞİTİMİ VE REHABİLİTASYONU KONUSUNDAKİ ULUSLARARASI GELİMLER

1.1. GENEL OLARAK

Özürlüler, 19. yy.'ın son çeyreinde sosyal politikalara konu olmaya başlamıştır. Bu konudaki çalışmalar, tarihi açıdan üç evreye ayırmak mümkündür. I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde, özürlülerin özel ve temel eğitim hizmetlerinden mümkün olduğu kadar yararlanmalarını sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar yapılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, özürlülere tıbbi ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanmasına yönelik çalışmalar ağırlıklı kazanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ise, özürlülerin istihdam edilerek korunmalarına yönelik politikalar önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde de özürlülere yönelik sosyal politikaların, özürlülerin istihdam edilmeleri ile çalışma hayatı ve işsizliklerinin özürlüler açısından özel olarak düzenlenmesine yönelik olduğu görülmektedir. Özürlülerin işe yerleştirilmeleri ve işyerlerinde tutabilmelerine yardımcı olarak korunmalarının, uluslararası sosyal politikaların ilkelerine de uygun olduğu ve bu politikaların aynı amaç doğrultusunda sağlık ve eğitim politikaları ile de örtülmeye ifade edilmektedir.⁵

Özürlüler toplumlarda gerek doğuştan, gerek sonradan oluşan sebeplerle sürekli varolmuşlardır. Bu kişiler toplumun diğer fertlerine oranla, çeşitli nedenlerle farklı muamelelere tabi tutulmuşlardır. Özürlülerin sosyal ve ekonomik yaşama katılmalarına yönelik çalışmalar XX. yüzyılın başlarına denk düşmektedir. Özürlü çalıştırma yükümlülüğü fikri ise, özellikle Dünya Savaşları sonucunda Avrupa toplumlarında harp malulü nüfusunun artışı ile doğmuştur.

---

⁵ Özürlüler Dairesi Başkanlığı, II. Özürlüler Soruşturması, Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri, Nuru Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş. Ankara, 2005, s. 51.

Bu düzenlemeyle amaçlanan özürli ki ilerin, toplumda tüketici konumdan çıkarılarak üretici bireyler olmalarının sa lanması, bu sayede ülke ekonomisinin güçlenmesine yardımcı olunması, ayrıca özürli bireylerin ba kalarının yardımına muhtaç olmadan onurlu bir biçimde kendi geçimlerini sa layabilmelerine olanak tanınmasıdır.⁶

Do u tan ya da sonradan herhangi bir nedenle meydana gelen hastalık veya kazalar nedeniyle bedensel, zihinsel ve ruhsal gücünü yitiren ki ilere yapılan tedavi ve hizmetler sonucunda onların bu yetenek ve güçlerinin tıbbi, sosyal ve mesleki yönden en üst düzeyde düzeltilerek, toplum içinde ba ımsız ve kendine yeterli duruma getirilmelerine rehabilitasyon (yeniden i e alı tırma) denir. Bu anlamıyla rehabilitasyon, tıbbi, mesleki ve sosyal rehabilitasyon olarak kar ımıza çıkmaktadır. Rehabilitasyon bir üçlü saç aya ıdır. Bir bütün halinde ele alınmalıdır. Dolayısıyla bir tanesinde ortaya çıkan aksaklık hepsine yansiyacaktır. Bir ba ka ifadeyle, özürliülerin eksikliklerinin en aza indirilmesi için bu üç tür yöntemin koordineli bir biçimde uygulanması gerekir.

Tıbbi rehabilitasyon, hastalık, kaza ya lılık gibi sebeplerden meydana gelen bedeni veya ruhi arızalar sonucunda kaybedilen fonksiyonel güç ve kabiliyetleri tekrar kazandırma amacıyla yapılan çalı malardır. Tıbbi rehabilitasyonun temel prensipleri, do u tan ya da sonradan olma bedensel veya psiko/sosyal yapıda olabilecek bir özürliülü ü önce te his etmek ve sonra ortadan kaldırmaya veya minimize etmeye çalı arak, ki inin geriye kalmı yetenekleriyle mümkün oldu u kadar ba ımsız günlük ya am aktivitelerini yapmasını temin etmek, onu tüketici de il üretici hale getirmektir.

Sosyal rehabilitasyon ise, rehabilitasyon sürecine engel olacak ekonomik ve sosyal güçlükleri gidererek özürliünün aile, toplum ve i hayatına uyumunu sa lar. Bir ba ka ifadeyle sosyal rehabilitasyon, i e yerle tirilen özürliünün i ini kolayla tıran, verimlili ini artırıcı önlemleri alarak i yeri uyumunu sa lamak için yapılan hizmetlerin tümüdür. Bu arada, çevre, sosyal ve kültürel etkinliklerle ilgili binalardaki mimari engellere yönelik düzenlemeler de yapılmalıdır. Belirtilmelidir ki, sosyal rehabilitasyon tıbbi ve mesleki rehabilitasyonun sonucunda de il, bunlarla birlikte sözkonusu olabilmektedir.

---

⁶ KINIK, Önder, “Türk Hukukunda Özürli Çalı tırma Yükümlülü ü”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, stanbul, 2005, s.2.

Mesleki rehabilitasyon, tıbbi tedavi ve imkanlara rağmen özürlü ü tamamen giderilememi olan ve bu yüzden eski işini yapamayacak duruma düşen içinin, mevcut işi görme gücünü değerlendirilerek, ona yeniden kabiliyet ve yetenek kazandırmaktır.

Genellikle, mesleki rehabilitasyon merkezlerinde rehabilitasyon hizmetleri bir bütün halinde verilmektedir. Bu anlamda, tıp doktorları yanında, psikolog, pedagog ve mesleki öğretim uzmanları istihdam edilmektedir. Böyle bir merkeze kabul edilen özürlü, öncelikle tıbbi açıdan muayene edilmekte özürlülüğün ekli ve derecesi belirlenmekte, tıbbi rehabilitasyonun sonucuna göre yapılan fiziksel ve zihinsel testlere, mevcut iş kapasitesine ve yeteneğine göre esitme tabii tutulmakta, çeşitli iş atölyelerinde çalıştırılarak kazanç elde edecek mesleklere sahip olmalarına çalışılmaktadır.

Mesleki rehabilitasyonun belirli safhaları vardır. Mesguliyet terapisi, özürlü kalma ihtimali olan kişiye, henüz hasta yatağında çeşitli örgü ve el işleri yaptırılarak kişinin geleceğe yönelik endişelerinin giderilmesi hedeflenir. Fonksiyonel tedavi devresinde hastaya çeşitli fizik tedaviler yanında sportif aktiviteler de yaptırılır. Mesleğe yöneltme devresinde (mesleki eğitim), kişinin eski işini yapabilmesi için eğitim ve yetiştirme sağlanır. Kişi, eski mesleğini yapamayacak durumda ise, yani yeniden meslek öğrenilmesi gerekiyorsa yapılan testler sonucu çeşitli kurslara gönderilir. Bulma devresinde artık, daha önceki safhalardan geçmişi kişiye i temin edilir. Nihayet, takip devresinde de iş bulma yapan özürünün iş yerine adaptasyonu ve gelir durumu takip edilir ve beklenen sonucun sağlanıp sağlanmadığı araştırılır.

Mesleki eğitim, kişinin iş piyasasında geçerliliği olan bir işe girebilmesi ve meslekte ilerleyebilmesi için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazanması için benimsenen yöntemdir. Günümüzde gelişmiş toplumlar, özürlülerin de özürlü olmayan bireyler gibi ülkenin ihtiyacı bulunan kalifiye eleman olma ve bu şekilde mesleki eğitimden geçirilme hakkına sahip olduklarını kabul etmişler ve bu yönde çalışmalar yapmaktadırlar. Maalesef üzülmek gerekir ki, Türkiye’de mesleki rehberlik ve mesleki hazırlanma programları yönünde çalışmalar yetersizdir. Dolayısıyla böyle bir program takip edilmediği için özürlü bireylerin bir meslek

bulabilmeleri ve uygun bir i e girebilmeleri ve orada istihdamlarını sürdürebilmeleri oldukça zorla maktadır.

Özür lülerin mesleki e itimi sa lanırken üç konu üzerinde durulmalıdır. İki, özür lünün ekonomik gelece ini sa lama, çalı ma zevkini olu turma gibi nedenlerle meslek e itiminin yeterli çoklukta olması ve bunlardan seçim hakkının ki ilere tanınmasıdır. kincisi, özür lüler için olu turulacak meslek e itiminin mümkün mertebe eski i i ya da ona yakın i ler olması gerekir. Nihayet, mesleki e itim projesi sonucunda özür lülerin özür lü olmayan ki iler kadar verimli olmalarını sa layacak tedbirler de alınmalıdır.

Özür lülerin istihdamı ile ilgili olarak dünyada belli ba lı iki sistem uygulanmaktadır. Bunlardan ilki ve tarih itibariyle de öncelikli olarak uygulanan özür lü çalı tırma yükümü yöntemi, (kota rejimi)'dir.⁷ Belirli oranda özür lü istihdam edilmesini zorunlu kılan çalı tırma yükümü (kota rejimi), özür lülerin istihdam ili kisi içerisinde pozitif anlamda korunmalarına yönelik ilk düzenlemedir. Bu anlamda kota rejimi, sosyal adalet duygusunun da bir sonucu olarak i verenlerin üzerine kanuni zorlama ile verimli bulunan bir moral yükümlülüktür. Kota rejimi, Ocak 1919'da ilk kez Almanya'da uygulanmı tır. Almanya'dan sonra, 1920 yılında Avusturya, 1921 yılında talya ve Polonya, 1923 yılında da Fransa özür lü i çiler için kota öngörmü tür. unu belirtmekte yarar vardır ki, kota sistemi Avrupa'da özür lülerin istihdamını sa lamaya yönelik temel sistemdir.⁸

Özür lü çalı tırma yükümünde, (kota rejimi) iki sistem görölmektedir. Bunlardan ilki do rudan do ruya kota rejimidir. 1995 yılından önce ngiltere'de uygulanmı olup, talya, spanya gibi birçok ülke tarafından yaygın olarak benimsenmektedir. Di eri ise, kotaya uyulmasa da onun bedelini ödemeyi öngören, Almanya, Fransa ve Avusturya'da uygulanan sistemdir. Do rudan do ruya kota sisteminde, i verenler kanunun tanımladı ı anlamda özür lüyü çalı tırmak durumundadırlar. Yine, benimsenen sisteme göre, kotanın ihlalinde de yaptırım farklı olabilmektedir. Birinci sistemi benimseyen

⁷ U AN, M. Fatih, Mesleki E itim ve stihdam, Devlet Personel Rejimi ve Mevzuatı, e - akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler, Aylık ınternet Dergisi, S.15, Mayıs 2003, <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

⁸ DURMU O LU, Hasan; ı verenin Özür lü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru Çalı tırma Zorunlulu u, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2005, s.18.

ülkelerde, talya ve spanyada oldu u gibi, kotanın ihlali, para cezası ve/veya hapis cezasını gerektirmektedir. Buna kar ılık di er sistemde, kar ılı n ödenmesi söz konusudur. Yine yükümlülük ihlal edilirse burada da ceza söz konusudur.

kincisi ise, son yıllarda uygulama alanı bulan ve özürllülere yönelik ayrımcı davranı ları ortadan kaldırmayı hedefleyen ayrımcılı ı önlemeye yönelik kanunla tırma hareketleri bir ba ka ifadeyle, ayrımcılı ı önlemeye yönelik mevzuatın olu turulması yöntemidir.

Özürllülerin istihdamında kar ıla ılan bir di er yöntem de seçilmi i tir. Bu sistemde belirli i ler yalnızca özürllülere özgülenmektedir. Benzer ekilde talyan Hukukunda, görme özürllüler veya her iki gözüyle de 1/10'dan daha fazla göremeyenler için telefon santral memurlu u, masörlük, masör-fizyoterapistlik ayrılmı i olarak kabul edilmi tir. Yunanistan'da da, telefon santral memurlu u görme özürllüler için tahsis edilmi tir. Danimarka'da ise, herhangi bir kota oranı benimsenmemi ken, telefon santral memurlu u görme özürllüler için tahsis edilmi tir

Yine özürllülerin istihdamında korumalı istihdam da görölmektedir. Korumalı istihdam, ki isel noksanlıkları veya özürleri nedeniyle ya amlarını normal bir mesleki faaliyetle kazanamayacaklar için özel olarak düzenlenip, kurulan i yerlerindeki istihdam türüdür. Bu yöntem hem kota rejimini hem de ayrımcılı ı önlemeye yönelik mevzuat yöntemini kabul eden ülkeler tarafından uygulanmaktadır.⁹

1.2. B RLE M M LLETLER

nsan Hakları Evrensel Bildirgesi; Birle mi Milletler tarafından 10.12.1948'de kabul edilmi ve Türkiye tarafından da 06.04.1949'da onaylanmı tır. Bildirgenin 25/a maddesinde “Herkesin beslenme, giyim, konut, sa lık hizmetleri ve gerekli sosyal hizmetleri de içermek üzere, kendisinin ve ailesinin sa lık ve refahını sa layacak uygun ya am düzeyine hakkı vardır. Herkes, i sizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ya lılık ve kendi iradesi dı ndaki ko ullardan do an geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir” düzenlemesi yer almaktadır. Bildirgede yer alan bu düzenleme ile herkesle

⁹ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

birlikte özürllülerin de ya am hakkı ve sosyal güvenlik haklarının bulundu u ifade edilmi tir.

Birle mi Milletler Genel Kurulu'nun nsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne ek 09.12.1975'de 3447 sayılı kararı ile “Sakat Ki ilerin Hakları Bildirisi” yayımlanmı tir. Bu bildiri on üç maddeden olu makta ve özürllü ki ilerin toplum içinde yerlerini almalarına, topluma üretken bireyler olarak katılmaları konusundaki haklarına ve toplumun da bu ki ilere kar ı yükümlülüklerini yerine getirmesine i aret etmektedir. Bu Bildirinin birinci maddesinde, sakatın tanımı yapılmı tir. Buna göre, “Ki isel ya da sosyal ya antısında kendi kendisine yapması gereken i leri, (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlara sakat denir” ifadesine yer verilmi tir. Bu Bildirinin 3.maddesinde de, özürllü ki ilerin, özürlerinin nedeni, durumu ve derecesi ne olursa olsun, aynı ya ta özürllü olmayan ki ilerle aynı düzgün ya am artlarına sahip olma haklarının oldu u ifade edilmektedir. Bildirinin 10.maddesinde ise, özürllü ki ilerin her çe it istismardan, ayrımcı, kötüye kullanılabilir ve haysiyet kırıcı kanun ve davranı lardan korunmaları gerekti i belirtilmi tir.

Birle mi Milletler Genel Kurulu 20.12.1983 tarihinde 48/96 sayılı kararıyla “Sakatlar için Fırsat E itli i Konusunda Standart Kurallar” ı kabul etmi tir. Kural 7, istihdamla ilgilidir. stihdamla ilgili kuralların sakatlara yönelik ayırım yapmayan ve özürllülerin istihdam edilmeleri konusunda engeller koymayan bir yapıda olması gerekti i ifade edilmi tir. Devlet, sakatların istihdam edilmelerini kolayla tırıcı, destekleyici faaliyetlerde bulunmalıdır. Devletin kamu sektöründe i veren rolünün bulunması nedeniyle, özürllülerin kamu sektöründe istihdam edilmelerini sa layıcı ko ullar olu turulmalıdır. Özel sektör için, özürllülerin e itim ve istihdam programlarının kapsam içinde olmasını sa layıcı yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Devlet, özürllülerin istihdamıyla ilgili olarak e itim ve istihdam imkânları yaratmak, bo zaman yaratmak, yarı zamanlı çalı ma, i payla ımı, kendi adına çalı ma gibi önlemleri alırken, i çi sendikaları ve i verenlerin, özürllülerle ilgili kurulu larla i birli i içinde çalı maları da bu kuralda ifade edilmi tir. Ancak, bu kurallar tavsiye niteli inde olup, uyulma zorunlulu u bulunmamaktadır.¹⁰

---

¹⁰ Özürllüler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 52-53.

1.3. ULUSLARARASI ÇALI MA ÖRGÜTÜ

1919 yılında kurulan Uluslararası Çalışma Örgütü daha henüz kuruluşunu düzenleyen Anayasasının Ba langıç kısmında özürliilerin korunması ve özellikle özürlii ayrımcılı ına ili kin düzenlemelerin yapılmasını hedeflemi tir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 1955 tarihli Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu Hakkında 99 sayılı Tavsiye Kararında, mesleki rehabilitasyon, mesleki rehberlik, meslek e itimi ve geçici yerle tirme gibi, sakat bir ki iye uygun bir i temini ve bu i e devamını sa lamak için olu turulan bir takım meslek kurumlarının hazırlıklarıyla gerçekte tirilen sürekli ve koordine edilmi rehabilitasyon sürecinin bir parçasıdır (m.1/a). Yine m.2'de de, mesleki rehabilitasyon hizmetleri, tüm özürlii kimseler için özürlerinin kayna ı ve tabiatına ve söz konusu ki ilerinin ya larına bakılmaksızın kapsama almak ve onlara uygun i hazırlayarak, makul bir i edindirme ve bu i i sürdürme beklentisi içinde olmalarını sa lamalıdır. Tavsiye Kararı 3. Üst ba lıkta (m.3-11), özürliilerin i e yerle tirilmeleri ve mesleki e itimleri ile ilgili prensip ve metotlar belirtilmektedir. Özürliilerin mesleki e itimleri özürlii olmayan ki ilerle birlikte yapılmalı, ancak özürliülü ün türü ve a ırlı ı dolayısıyla bir i yerinde di er ki ilerle e itimi mümkün olmayanlar için özel e itim hizmetleri kurulup geli tirilmelidir (m.7-8). Yine Tavsiye Kararında korumalı istihdam da düzenleme altına alınmaktadır.¹¹

Birle mi Milletler Genel Kurulu 1981 yılını “Tam Katılım ve E itlik” temasıyla Uluslararası Sakatlar Yılı ilan etmi tir. Geni kapsamlı, sakatlar için Dünya Eylem Programı'nın sakatların sosyal ya ama ve kalkınmaya, “Tam katılımı” ve “E itlik” lerinin sa lanması amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekte mesi yolunda etkin önlemler alınması kararla tırılmı tır.¹²

Bunun için, özürliilere yönelik mesleki rehabilitasyon ve istihdam politikalarının ilkeleri, mesleki rehabilitasyon ve istihdam hizmetlerinin geli tirilmesi için ulusal düzeyde gerçekte tirilecek faaliyetlere ili kin düzenlemeler yapılması amacıyla,

¹¹ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

¹² Sakatların Mesleki Rehabilitasyon ve stihdamı Hakkında 159 Sayılı ILO Sözleşmesi, 1 Haziran 1983, RG. 10/07/1999 – 23751.

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 01.06.1983'te "159 sayılı Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında Sözleşme" kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 08.07.1999 tarihinde onaylamıştır.¹³

Gelişmelerin, özellikle kırsal kesimde ve kentlerde yaşayan her kategoriden sakatların istihdam edilmeleri ve topluma entegrasyonlarında fırsat ve muamele eşitliği için sağlanması gereğini dikkate alan, konuyla ilgili yeni uluslararası standartlar kabul edilmesine uygun ortam hazırlanmalıdır.

Her üye ülke, mesleki rehabilitasyonun gayesini, bir sakatın, uygun bir iş edinmesi, sürdürmesi ve ilerlemesini muktedir kılmak ve bu şekilde sakatın toplumla bütünleşmesini veya yeniden bütünleşmesini kolaylaştırmak, geliştirmek şeklinde dikkate almalıdır.

Her üye, ulusal şart, tatbikat ve imkanlarına göre, sakatlar için bir mesleki rehabilitasyon ve istihdam politikası formüle etmeli, uygulamalı ve periyodik olarak gözden geçirmelidir.

Söz konusu politika her kategorideki sakatlar için uygun mesleki rehabilitasyon tedbirleri sağlamayı ve açık iş gücü piyasasında sakatlar için istihdam imkanlarını artırmayı amaçlamalıdır.

Söz konusu politika, genel olarak sakat işçilerle sakat olmayan işçiler arasında fırsat eşitliği ilkesi üzerine kurulmalıdır. Sakat kadın ve erkek işçiler için fırsat ve muamele eşitliği göz önünde tutulmalıdır.

Sakat ve diğer işçiler arasında etkin bir fırsat ve muamele eşitliğinin tesisine yönelik özel olumlu himaye tedbirleri sakat olmayan işçiler aleyhine bir ayrımcılık olarak kabul edilmemelidir.

Mesleki rehabilitasyon faaliyetleri ile ilgili olan kamu ve özel kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini teşvik için alınmış tedbirler de dahil olmak üzere,

---

¹³ Özürlüler dairesi Başkanlığı, a.g.e., s. 53.

söz konusu politikaların uygulanmasında i ç i ve i vereni temsil niteli ini haiz örgütlere danı ılmalıdır. Sakatların kendi örgütleri ile onların yararına faaliyette bulunmak amacı ile kurulmu örgütlere de danı ılmalıdır.

Her üye, bu Sözle menin 2, 3, 4, ve 5 inci maddelerini tatbik mevkiine koymak için Kanunlar ve Tüzükler vasıtasıyla veya ulusal artlar ve tatbikatla ba da ır, ba ka yöntemlerle gerekli olan tedbirleri uygulamaya koymalıdır.

Yetkili Makamlar, sakatların i bulmaları, buldukları i i muhafaza etmeleri ve i lerinde yükselmelerini temin etmek üzere mesleki rehberlik, mesleki e itim, i e yerle tirme, istihdam ve di er ilgili hizmetlerin sa lanması ve de erlendirilmesine yönelik tedbirleri almalı; genel i ç i kitlesi için mevcut olan hizmetler mümkün ve müsait olan hallerde gerekli de i iklikleri yapılarak sakatlar için de kullanılmalıdır.

Kırsal alanlardaki ve uzak yerle im merkezlerindeki sakatlar için mesleki rehabilitasyon ve istihdam servislerinin tesisi ve geli imini te vik için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Her üye, sakatların mesleki rehberlik, mesleki e itim, i e yerle tirme ve istihdamından sorumlu rehabilitasyon danı manlarının ve di er uygun nitelikli görevlilerin e itimini ve teminini sa layacak tedbirleri almalıdır.¹⁴

Yine ILO'nun 159 sayılı Sözle meye e lik eden, 1983 tarihli Mesleki Rehabilitasyon ve stihdam (Sakatlar) Hakkında 168 sayılı Tavsiye Kararı da mesleki rehabilitasyonu düzenlemektedir. 168 sayılı Tavsiye Kararı, 1955 tarihili 99 sayılı Tavsiye Kararını tamamlayıcı niteliktedir. 168 sayılı Tavsiye Kararında, özür lüler için mesleki rehabilitasyon ve istihdam seçeneklerinin nasıl sa lanabilece i, i verenlerin, i ç i organizasyonlarının, bu arada özür lülerin ve onların olu turdukları özür lü organizasyonlarının ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin geli tirilmesi için desteklenmesine yönelik düzenlemeler vardır. Bu arada mesleki e itim ile sosyal güvenlik sistemleri arasında ba lantı da kurulmaktadır.

---

¹⁴ Sakatların Mesleki Rehabilitasyon ve stihdamı Hakkında 159 Sayılı ILO Sözle mesi.

1.4. AVRUPA KONSEYİ

Avrupa Konseyinin çıkarmış olduğu Avrupa Sosyal Kartında özürliilerin istihdamı yanında mesleki e itimine ili kin düzenlemeler de vardır. Çalı ma Hakkı ba lıklı II. Bölüm m.1/4'e göre, akit devletler, uygun mesle e yöneltme, e itim ve rehabilitasyon hizmetlerini sa lamayı veya geli tirmeyi taahhüt ederler. Mesle e yöneltme ba lıklı m.9'da, özürliiler de dahil herkese niteliklerine göre ve bu niteliklerin i bulma olanaklarıyla ili kili olarak i ini seçme ve mesle ini geli tirmede kar ıla ılan sorunları çözücü hizmetlerin sa lanması ve bu hizmetlerin ücretsiz olarak kar ılanması öngörölmü tür. Nihayet, mesleki e itim ba lıklı m.10'da da, taraf devletler, özürliiler de dahil gerekti inde teknik ve mesleki e itim olana ı sa lamayı ve geli tirmeyi hatta yüksek teknik e itim ve üniversite e itimini de kolayla tırmayı sa lamalıdır.¹⁵

Avrupa Konseyi tarafından, 26.02.1965 tarihinde yürürlü e giren Avrupa Sosyal artı, Türkiye tarafından 1989 yılında bazı maddeleri dı lanarak onaylanmı tır. artın 15. maddesinde, bedensel ya da zihinsel özürliilerin mesleki e itim, mesle e ve topluma yeniden uyarlanma hakkı düzenlenmi tir. Bu madde, art, Türkiye tarafından onaylanırken dı lanan maddelerden biridir.

Bu maddeye göre, "Sözle meci taraflar, bedensel veya zihinsel bakımdan özürlii kimselerin mesleki e itim, mesle e ve topluma yeniden uyarlanmaları hakkının etkin biçimde kullanılmasını sa lamak üzere; Gere inde kamusal veya özel uzmanlık kurulu ları dahil, e itim olanaklarının sa lanması için yeterli önlemleri almayı; Özürliileri i yerle tirmek için uzmanla mı i bulma hizmetleri ve korunmalı çalı ma olanakları gibi yeterli önlemleri ve çalı tıranların özürliileri i kabul etmelerini te vik edici tedbirleri almayı üstlenirler" denilmektedir.

Göröldü ü üzere bu madde, özürliilerin e itimleri için önlemler alınması ile i e yerle tirilmelerinde uzmanla mı i bulma hizmetlerinin sa lanması, korunmalı i yerlerinin uygulanması ve i verenlerin özürliileri çalı tırmaya te vik edecek önlemlerin alınmasına yöneliktir.¹⁶

¹⁵ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

¹⁶ Özürliiler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 54-55.

1.5. AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği'nin spesifik olarak engellilerin haklarına, rehabilitasyonlarına ve istihdamına yönelik bir direktif anlamında yasal düzenlemesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 1970'lerden itibaren engellilerin sosyal entegrasyonlarını sağlamak amacıyla yönelik eylem programları da yapılmıştır. Bu anlamda, Avrupa Topluluğu'nun Açık Toplumunda Baskınsızca Yaşamaya Özgürlük Programı, engellilere ilişkin engellerin kaldırılmasını ve bunların toplumla bütünleşmesini hedeflemektedir. Avrupa Birliği'nin Sosyal Kartı (Topluluk Çalışanları Temel Sosyal Haklar Bildirgesi) engelliler için de bazı düzenlemeler getirmiştir.¹⁷

AB'ne göre eğitim alanında özel okullarla ve istihdam alanında da ayrı bir yerle engellilerin belirli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik programlardan kademeli olarak uzaklaştırılmalı; olanaklı olan durumlarda, engellilerin normal okullara ve açık istihdama entegrasyonu geliştirmeye yönelik girişimler tercih edilmelidir.

İstihdam ve eğitim fırsatları güvence altına alınması üzerine dayanan (2000/78/EC) numaralı istihdam ve eğitim muameleye genel çerçeve oluşturan Avrupa Direktifi, istihdam ve eğitim/meslek, sivilin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata geniş katılımına yardımcı olmaktadır. Bu direktif doğrultusunda üye devletler tarafından engelli insanlara eğitim muamelesinin güvence altına alınması için mantıksal tedbirler alınmalıdır. Bunun ötesinde, direktif ayrımcılıkla mücadelede sosyal tarafların önemli rolüne vurgu yapmaktadır.

Topluluk programı ayrımcılıkla mücadele yanında (2001- 2006) özellikle engellilik temelinde ayrımcılıkla mücadeleyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Temel Haklar Kartı/Bildirgesi engelli insanların haklarının spesifik korunmasını öngörmektedir.

Avrupa 2003 Engelliler Yılı'nın ardından, Avrupa Komisyonu tarafından (2004-2010) yıllarını kapsayan çok yıllık AB politika alanında engelli insanların durumuyla ilgili konuları tanıtan plan oluşturulmuş ve daha sonra engelli insanların ekonomi ve

---

¹⁷ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

topluma entegrasyonunu kolayla tırmaya yönelik alınması gereken gerekli tedbirler belirlenmi tir.

Eylem planının temelini olu turan özel amaçlardan bir tanesi, istihdam ve i te e it muamele için genel çerçeve olu turan AB direktifinin tam olarak uygulanmasıdır (2000/78/EC). Ayrıca 2003 yılında Sosyal ler ve Çalışma Bakanları tarafından özürlü insanların istihdam edilebilirli ini artırmak ve sosyal entegrasyonunu sa lamak üzere bir yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte, özürlü insanların i gücü piyasasında kar ıla tı ı problemleri azaltmaya yönelik üye devletlerden sürekli olarak önlemler almaları istenmektedir.

AB Antlaşmasının 136 ve 137 nci maddelerine göre, dezavantajlı insanların- özellikle özürlü insanlar- entegrasyonu, sadece i gücü piyasasına yönelik de il, aynı zamanda sosyal içerme veya sosyal entegrasyon açısından da önem ta ımaktadır.¹⁸

1.6. ÇE TL ÜLKE UYGULAMALARI

1.6.1. Almanya

Alman Hukukunda, özürlü istihdamını Alman A ır Özürlüler Kanunu düzenlemektedir. Bu Kanunda 1 Ekim 2000 tarihinde yürürlü e giren Özürlülerin sızli e Kar ı Mücadelesi Kanunu ile bazı de i iklikler yapılmıştır. Böylece özürlülerin mesleki rehabilitasyonunu sa lamada i verenlere son derece kolayla tırıcı düzenlemeler getirilmiştir. Devlet, özürlünün mesleki e itimi için gereken harcamalara katılmakta, bu arada ücret telafisi yöntemiyle i verenlerin üzerindeki yükleri azaltmaktadır.

Özürlü çalışma atölyeleri (meslek atölyeleri) vasıtasıyla özürlüleri çalışma hayatına kazandırmak, çalışma performanslarını, geli tirmek ve yeniden kazandırmak hedeftir.¹⁹ Özürlüler çalışma atölyesi (ÖÇA), özürlülerin hem mesleki rehabilitasyonu,

---

¹⁸ KUR, MATRA Projesi, KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir istihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi, Proje Görev Tanımı, Ankara, Eylül 2006.

¹⁹ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

hem mesleki e itimi, hem de normal emek piyasası dı ında özörlöler in istihdamını sa layan korumalı bir i yeridir. ÖÇA, sakatlıklarının a ırlı ı ve(ya) karma ıklı ı sebebiyle normal emek piyasasında i bulmakta güçlük çeken veya i bulması hemen hemen hiç mümkün olmayan özörlölere, bir çalı ma imkanı sa lamakta ve(ya) münasip bir i yapabilmeleri için kendilerine uygun bir çalı ma ortamı hazırlamaktadır.

Almanya'da emek piyasası artlarına göre istihdam edilemeyen çalı abilir durumda olan özörlölerin de üretken olabilmeleri ve ekonomiye katkıda bulunabilmeleri için kırsal bölgelere varıncaya kadar tesis edilen bu atölyeler, özörlölerin istihdamı ve gelir elde edebilmeleri yönünde önemli bir sosyo-ekonomik fonksiyona sahiptir.

Özörlö gençlerin mesleki e itimini ve istihdamını sa lamak amacıyla Almanya'da kurulan ilk çalı ma atölyeleri, sivil örgütlerin eserleridir. Federal Sosyal Yardım Kanunu kapsamında Almanya devleti ilk kez 1961 yılında, ço u kez sivil örgütler tarafından kurulan ÖÇA'lara maddi destek sa lamı tır. Federal Meclis1974 yılında ÖÇA'ların kurulu unu, i leyi ini, yönetimini ve finansmanını belirleyen bir kanun çıkarmı tır. Bundan sonra ÖÇA'ların sayısı hızla artmı ve özörlö gençlerin istihdamına yönelik ciddi adımlar atılabilmı tır. ÖÇA'lar bugün profesyonel ve çok yönlü olarak ÖÇA Yönetmeli i'nde belirlenmi tır.

Buna göre, ÖÇA'nın asıl görevi, özörlö insanları çalı ma hayatına kazandırabilmek ve entegre edebilmek için, gerekli olan her türlü mesleki ve fiziki çalı ma ortamını hazırlamaktır. Bu sebepten dolayı ÖÇA'ya alınan özörlölerin çalı ma kapasitelerini arttırabilmeleri, geli tirebilmeleri ve(ya) yeniden kazanabilmeleri için, kendilerine hem uygun bir çalı ma ortamı sunulmakta, hem de ücret verilmektedir.

ÖÇA, mümkün mertebe özörlölerin ikamet ettikleri evlerine yakın bir yerde faaliyetini sürdürmektedir.Böylece, mesleki rehabilitasyon, özörlö'nün ula abilece i bir yerde gerçekte tirilmek istenmektedir. ÖÇA'daki özörlö istihdamı, hem sayı, hem de meslek türü açısından da belirlenmi tır. Buna göre, her bir ÖÇA'da en az 120 özörlö, de i ik meslek alanlarında ve i lerde istihdam edilmektedir.

Bir özürünün ÖÇA'da çalı tırılması kendi iste inin bir sonucu olarak gerçekte mektedir. Temel (mesleki) e itimini tamamlamı genç bir özürü, ve ç i Bulma Kurumu'nun Özürüleri Mesleki Danı ma birimlerinden, ÖÇA'da çalı manın kendisine uygun olup olmadı mı ö renebilmektedir. Ayrıca, özürünün, asgari düzeyde bile olsa bir çalı ma performansı ve kabiliyeti gösterebilmesi artı da aranmaktadır. Bu arada, çalı ma performansının ekonomik yönden de erlendirilmesinin mümkün olup olmayaca ı ikinci derecede önem arz etmektedir. ve ç i Bulma Kurumu ve Sosyal Daire'nin elemanlarından müte ekkil bir jüri heyeti, müracaatta buluna bir özürünün ÖÇA'ya alınmasını uygun görmemesi halinde, kendisine bu yönde ba ka alternatifler de sunmaktadır.

ÖÇA'lar, yeterlilik, i e alı tırma ve çalı ma bölümü biçiminde üç a amalı olarak örgütlenmi lerdir. Her bir bölümün ba ında, özel pedagojik formasyona sahip uzman elemanlar mevcuttur. Atölyelerin her bir bölümünde özürüleri mesleki rehabilitasyonu, pedagojik, sosyal, psikolojik, tıbbi, terapik ve bakım hizmetlerinin ilave katkılarıyla sürekli olarak desteklenmektedir.

Tablo 1: Almanya'daki Özürü Çalı ma Atölyelerinin De i ik Bölümlerine Alınan Özürüleri Sayısı (Kasım 1999)

ÖÇA'ların Bölümleri	e Alı tırma	Çalı ma/Üretim	Özel Te vik	Di erleri	Toplam
Özürüleri Sayısı	19.337	158.215	4.107	3.382	185.041

1999'un Kasım ayı verilerine göre, ÖÇA'ların i e alı tırma bölümünde yakla ık olarak 19 bin özürü mesleki e itim görmekte, 158 bin özürü çalı ma ve üretim bölümünde istihdam edilmekte, özel te vik ve di erleri ile bu sayı 185 bine ula maktadır.

Özürüleri çalı ma hayatına kazandırabilmek bakımından ÖÇA, önemli bir istihdam kurumudur. ÖÇA'ya bir özürünün kabulünde ve i e alı tırmada meydana

gelen masraflar ve i Bulma Kurumu tarafından kar ılanırken, çalı ma bölümünde ortaya çıkan giderlerin büyük bir bölümü Sosyal Daire tarafından ödenmektedir.²⁰

Almanya, zrl çalı tırma yükümü yöntemini (kota rejimi) en ba arılı biçimde uygulayan lkelerden birisidir. Almanya'da da çok yakın tarihte zrller alında mevzuatta de i iklikler yapılmı tır. Özürlülerin sızli ine Kar ı Mücadele Kanunu, daha önce, Alman A ır zrller Kanununa göre, en az on altı i i çalı tran i verenlerin % 6 oranında a ır özürlüyü istihdam etmesine ili kin kuralını de i tirmi ve kota rejiminin kapsamını yirmi ki iye çıkarmı ve oranı da % 5'e d rm tür. zrl alı tırma yükümlülü  kamu ve özel sektör i verenlerini de kapsamaktadır.

Çalı tırma yükümlülü ne giren a ır zrl, en az % 50 oranında zrl olan (istisnai olarak % 30) kimsedir. Kanunun aradı ı artları ta ıyan özürlüye "zrllk belgesi (sertifikası)" verilmektedir. Belgeyi almak ki inin seçimine bırakılmı tır. Ancak, bu belge olmadan koruyucu düzenlemelerden yararlanabilmek mümkün de ildir. Alman Hukukunda alı tırılacak zrl sayısının tespitinde bazı özelli i bulunan kimseler birden fazla, fakat en çok üç ki i olarak kabul edilmektedirler rne in, görme zrl bir kimse iki ki i olarak kabul edilmi tır.

Almanya'da, zrller için mevzuat içerisinde özel koruyucu düzenlemeler de getirilmi tır. Bunlar arasında, i verenlerin zrl i ilerine daha fazla zen göstermeleri, i yerinde en az be a ır özürlünün bulundu u yerlerde a ır zrl temsilcisinin bulundurulması, ilave be gün yıllık ücretli izin hakkının tanınması, zrl kimsenin fazla çalı mayı reddedebilme hakkı gibi sayılabilir. Bu arada a ır zrllerin sözle melerinin sona erdirilmesinde de özel koruyucu düzenleme bulunmaktadır.

zrl istihdam eden i verilere yönelik olarak da önemli biçimde finansal katkı söz konusudur. Yine, kota rejiminin üstünde zrl çalı tran i verilere yönelik projeleri desteklemek üzere de finansal yardım yapılabilir.

---

²⁰ SEYYAR, Ali, Almanya'da Mesleki E itim ve stihdam Kurumu Olarak zrller alı ma Atölyesi, http://www.sosyalsiyaset.com/documents/almanya_mesleki_egitim.htm#_ftn1, (20.11.2007).

Alman Hukukunda i verenlere bir seçimlik hak tanınmı tır. O da dilerse özürli istihdam etmek dilerse, bunun kar ılı nı vermektir. Daha önce, özürli çalı tırmak istemeyen bir i veren, özürli çalı tırmadı ı her ay ve ki i ba ına aylık belirli bir kar ılık vermek durumunda iken, 1.1.2001 tarihinden itibaren burada da bir de i iklik yapılmı tır. Buna göre, kanuni yükümlülü ün altında yani % 3-5 arasında özürli istihdam edenler, % 2-3 oranında özürli istihdam edenler ve % 2'nin de altında özürli çalı tıranlar, çalı tırmadıkları özürliüler için artan miktarlarda bir kar ılık ödemek durumunda kalmaktadırlar.

1.6.2. ngiltere

ngiliz Hukukunda, bir i bulmanın bir çok özürli i siz açısından zor olması kar ısında i bulma servisleri hizmet vermektedir. Alman Hukukuyla benzer nitelikte özürli i çilere yönelik e itim gördükleri esnada belirli bir süre gelir güvencesi sa lanmaktadır. Bu arada i verenlere yönelik te vik edici tedbirler de söz konusudur. Özürliülerin mesleki rehabilitasyonu içinde di er ülkelerde de oldu u gibi korumalı istihdama da yer verilmektedir.

ngiltere de, ayrımcılı ı önlemeye yönelik kanunla tırma hareketleri yöntemini benimsemi tir. Daha önce kota rejimini benimseyen ngiltere, 1995 yılında Özürli Ayrımcılı ı Kanununu, yürürlü e koymu tur. Bu Kanun, i için en iyi ki iyi istihdam etmeyi önlememektedir. Onun amacı, adil bir ekilde davranıldı ı takdirde özürli bir ki inin de i için en iyi kimse olabilece ini sa lamaktır.

2 Aralık 1996 tarihinden itibaren yirmi veya daha fazla i çi istihdam eden i verenler Kanunun kapsamı içerisindedirler. verenin özürli ki inin bu durumuna ba lı olarak özürli olmayan bir kimseye nazaran aleyhte bir davranı ta bulundu u her halde ayrımcılık vardır. Yalnız i veren bu davranı ının haklılı nı ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmektedir. Kanun koyucu, i verenlere yönelik özürliülerin istihdam alanında kar ıla tıkları dezavantajları gidermek amacıyla uygun ayarlamaları yapma görevini de yüklemi tir. Yine, i veren ayarlamaları yaparken bunun a ır

me akkate neden olaca ı veya alınacak önlemlerin imkansız olması gibi gerekçeleri ileri sürerek bu görevi yerine getirememenin haklı ını ispatlayabilmektedir.

Bu ekilde ayrımcı bir davranı la kar ıla an bir kimse endüstri mahkemesine ba vurabilece i gibi, yargılama prosedürünü takip etmeden Tavsiye, Uzla tırma ve Tahkim Kuruluna (Advisory, Conciliation And Arbitration Service -ACAS-) ba vurarak yardım da talep edebilmektedir. ACAS, iki tarafın görü ünü alarak yargılama yapmadan sorunu çözebilir. Buradan bir sonuç elde edilemezse, yetkili endüstri mahkemesine ba vurulmalıdır. Endüstri mahkemesi ki inin ikayetini haklı bulursa üç türlü karar verebilir. Mahkeme, ikayet konusu olan ve ayrımcılık yapılan hakları ilan edebilir. Bundan ba ka mahkeme, bir miktar tazminata da karar verebilir. Mahkemenin verece i üçüncü karar da, ikayet edilen olumsuz etkileri azaltma veya ortadan kaldırmak amacıyla i verene tavsiyede bulunmaktadır. veren söz konusu tedbirleri belirli bir süre içerisinde almak durumundadır. verenin bu tedbirlere uymaması halinde mahkeme tarafından tazminat miktarı arttırılmaktadır.

1.6.3. Fransa

Fransız Hukukunda da çıraklık e itimi içinde özörlölere yönelik mesleki e itim sa landı ı gibi, özel ve kamuya ait kurulu larda mesleki e itim verilmektedir. verenler için te vik edici tedbirler burada da geçerli olup, e itim esnasında e itim görenlere yönelik yardımlar da vardır.

Fransa da, kota rejimini ba arı ile uygulayan ölkelerden birisidir. 1987 tarihli Kanuna göre, en az yirmi i çi çalı tıran i verenler % 6 oranında özörlö i çi çalı tırmak durumundadırlar. Kota rejimi, özel ve kamu i verenlerini kapsamına almaktadır.

Çalı tırma yükümünün kapsamına giren özörlö, fiziksel veya zihinsel yeteneklerinin eksilmesi veya yetersizli i nedeniyle normal bir istihdamda i e giri veya i ili kisini sürdürme ihtimalinin (ansının) önemli derecede sınırlandı ı kimsedir.

Bir kişinin özürli olup olmadığı konusunda Mesleki Rehberlik ve Yeniden Alıtırma Teknik Komitesi sorumludur. Komite, ilk iş olarak iş için özürliliği ölçer ve kişi iyi bu özürlilik durumuna göre A, B, veya C kategorilerine koyar. Örneğin görme özürli veya ciddi şekilde görme bozukluğu olan şahıs C kategorisindedir. Bu sınıflandırmadan sonra, kişiye Komite tarafından rehberlik veya eğitim sağlanarak, işe istihdamına veya korumalı işe yerleştirilir. Sicile kayıtlı işlemleri de bu Komite yapar. Kişinin istihdamla ilgili haklardan yararlanabilmesi için sicile kaydedilmesi gereklidir.

Fransız Hukukunda da, Almanya'daki gibi, % 6'lık oranın belirlenmesinde bazı nitelikleri taşıyan özürli birinden fazla olarak kabul edilirler. Fransa'da Alman Hukukundan biraz farklı olarak işverenlerin özürli istihdamında söz konusu yükümlülüğü de işsiz biçimlerde yerine getirebilmelerine imkan tanınmıştır. Buna göre, işverenler mesleki eğitim sağlarsa, ya da korumalı iş yerleri açarlarsa sorumluluklarında da azalma olabilmektedir.

Özürli çalıştırma yükümlülüğünü ihlal eden işveren, her bir boş kota için gönüllü kota katkısının (karşılık miktarı) % 25'i üzerinde bir miktarı ödemek durumundadır.

1.6.4. Amerika Birleşik Devletleri

Ayrımcılığı önlemeye yönelik kanunla çalıştırma hareketlerinin temel amacı, özürli kişilere karşı eşit muamele edilmesidir. Burada eşitlik, kişilere eşit muamele yapılmasını gerektirir. Buna karşılık, eşit olmayan kişilere karşı da onların yetersizliklerini gidermeye yönelik muamele edilmelidir. Bu yönetimi, başarılı ve geniş anlamda uygulayan ülke ABD'dir.

1990 yılında kabul edilen Amerikan Özürli Kanunu, 26 Temmuz 1994'ten itibaren on beş veya daha fazla işçi çalıştıran kamu ve özel kesim işverenlerini kapsamına almıştır. Kanunun ayrımcı davranışlardan koruduğu sınıfta yer alan özürli

ise, temel ya am aktivitelerinin birinin veya daha fazlasının fiziksel veya zihinsel bir noksanlık nedeniyle sınırlandı ı ki i veya böyle bir noksanlı ı nedeniyle kaydolmu ki i, yani geçmi hayatında ba ından bir özürlülük geçmi olan ve artık özürlülü ü kalmamı bulunan ki iyi ya da toplum içerisinde ba kalarının davranı larıyla böyle bir noksanlı ı var olarak algılanan kimseyi ifade etmektedir.

Ayrımcı davranı lara kar ı korumadan yararlanabilmek için, Kanun anlamında özürlü olan kimsenin i i yapabilme açısından yetenekli olması gereklidir. Bir ba ka ifadeyle söz konusu ki i i in temel fonksiyonlarını yapabilmelidir. Kanunda istihdam alanında özürlülere yönelik ayrımcı davranı lar da düzenlemi tir. Buna göre, istihdam alanında özürlü ile birlikte i için yetenekli (kalifiye) olan bir özürlüye kar ı, i e giri prosedürü, istihdamı, terfisi, i ten çıkarılması, ücret vb. katkılarda, mesleki e itim alanlarında ve istihdamla ilgili di er art ve ayrıcalıklarda özürlülük temeline dayalı ayrımcı muamelede bulunulması yasaklanmı tir.

verenler özürlü i çiler için uygun ortamı sa lamakla yükümlüdürler. yerinde uygun ortam sa lanırsa özürlü i için uygun hale gelebiliyor, buna kar ın i ili kisinden reddediliyorsa, bu ayrımcılıktır. Bununla birlikte, i verenin uygun ortamı hazırlaması a ır ı me akkate neden olacaksa, bu yükümlülükten kurtulma imkanı vardır. verenlerin uygun ortamı sa lamak için gerekli olan ekonomik ve di er ihtiyaçları çe itli ekillerde, örne in vergi indirimi, maddi ve teknik yardım gibi devlet veya ilgili kurulu lar tarafından kar ılanabilmektedir.

Ayrımcı bir davranı ın ortaya konması durumunda 1964 tarihli Medeni Haklar Kanunu çerçevesinde ayrımcılı a u rayan ahıs, E it stihdam Fırsatları Komisyonuna ba vurabilmektedir. Komisyon, tarafları uzla tırmaya çalı maktadı, ba arılı olamazsa, olayı yetkili mahkemeye götürmektedir. Mahkeme ayrımcı bir davranı ta bulunuldu una karar verirse bu davranı ın ortadan kaldırılması için olumlu eylem yapma yönünde karar vermektedir. Böylelikle ki inin yeniden i e yerle tirilmesine veya i e alınmasına karar verilebilmektedir.²¹

²¹ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

1.6.5. Hollanda

1986 tarihli Sakat Ki iler stihdam Kanunu, mümkün olan her durumda, i verenleri, i veren organizasyonlarını ve sendikaları özürlü ki ilerle ili ki kurmaya ve bütünlük olu turmaya çabalamayı yükümlü tutmu tur. Ayrıca herkes için e it fırsatlar hazırlanmasına da çalı ılmalıdır. Ayrıca, özürlü ki ilerin çalı ma artlarının geli tirilmesi için de tedbirler alınmalıdır. Kanun, i yerlerinin ve i organizasyonunun özürlü ki inin ihtiyaçlarına göre adapte edilmesini zorunlu kılmı tur. Yeni i ler olu turulurken özürlüler için uygun i lerin hazırlanmasına özel bir dikkat gösterilmelidir.²²

Hollanda'da kota sistemi önceden denenmi ancak, uygulamada güçlüklerle kar ıla ıldı ı için bu sistemden vazgeçilmi tir. Kota (dayatma) sistemi yerine te vik sistemi uygulanmaktadır. Uygulamalar te vik sisteminin daha ba arılı sonuç verdi ini göstermi tir.

Devlet, korumalı i merkezlerini bütçe kaynakları ile desteklemektedir. Bu nevi destekler sunulurken, serbest piyasa rekabet ko ullarına zarar verilmemesine özen gösterilmektedir. Korumalı i merkezleri, engellili i nedeniyle gerek ailelerinin bakım ve deste ine bırakılan, gerek istihdam olana ı bulamadı ı için kendi kaderine terk edilen ve gerekse sair nedenlerle istihdama katılamayan bu ki ilerin kimlik ve ki ilik kazanımları yanında i gücüne katılarak istihdama destek olmalarını sa lamaktadır.

Tümüyle i verenlere, çalı anlara ve topluma sorumluluk yükleyen bir sistem içerisinde, engelli ki ilerin mesleki e itim ve rehabilitasyon süreçlerini en uygun biçimde de erlendirerek serbest i gücü piyasasında istihdam edilmeye hazırlandıkları yerler oldu u görülen korumalı i yerlerinde, engelli ki ilerin birebir çalı ma hayatının içine girerek, kendi ilgi ve yetenekleri do rultusunda neler yapabileceklerini gördükleri,

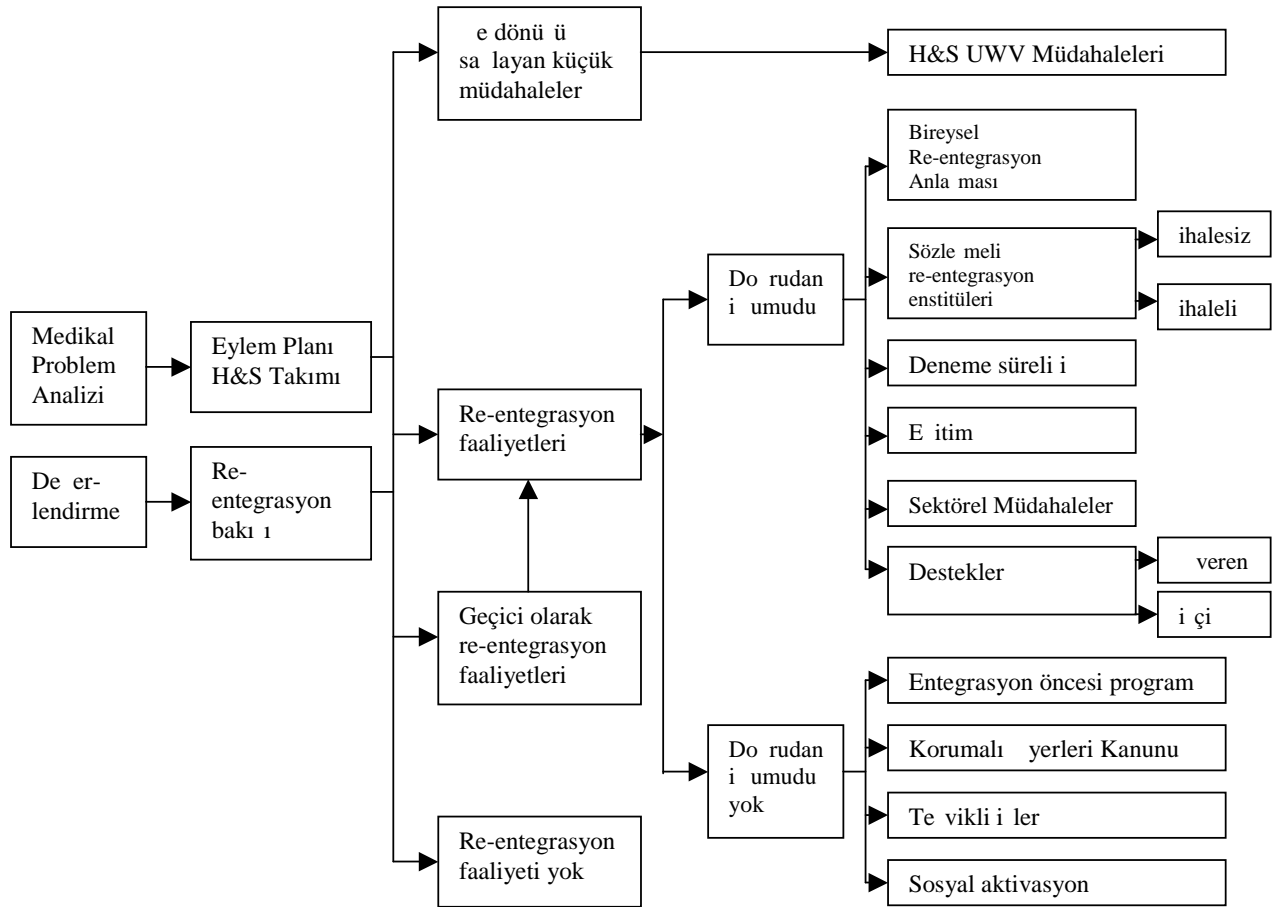
---

²² U AN, M. Fatih; “ Hukukunda Sakat stihdamı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya, 1997, s.137-138.

ki isel ve mesleki geli imlerini besleyerek, üretim süreçlerine di er çalı anlarla aynı i yerlerinde istihdam edilerek devam edebildikleri görülmektedir.²³

Özür lü lerin istihdamı ile ilgili olarak a a ı daki emada gösterildi i gibi bir yöntem izlenmektedir.

ekil 1: Hollanda'da Özür lü lerin Çalı ma Hayatına Entegrasyon Süreci

Bütün entegrasyon faaliyetleri sıralı uygulanmaktadır.

²³ KUR, MATRA Projesi, Hollandadaki Özür lü lerin stihdamı ve Yasal Sistemin Yerinde Tesbiti ile Özür lü lerin Mesleki Rehabilitasyonu Konulu Görev Raporu, Ankara, 15/02/2007.

1.6.5.1. Hollanda'daki Te vik Metodları

1.6.5.1.1. çiler için

- 1) yerine ula ım olanaklarının sa lanması.
- 2) itme özörlöler için tercüman ve körlöer için sesli okuma araçlarının temini.
- 3) Ki inin özürlü nedeniyle i ini yapabilece i her türlü malzemenin sa lanması. yerinde ki iye özel araçlar.
- 4) koçları. koçu; nasıl i yapılaca ını, i eti ini ki iye anlatan onu motive eden koçtur. Bu ki i i danı manı de ildir. Ki iye i öncesi rehberlik etmektedir.
- 5) Maa te vikleri (Ücret yardımları). çinin verimlili i oranındaki maa ını i veren üzeri maa ını ise Çalı an Yardımları Planlama Kurumu (Uitvoeringsinsituut Werknemers Verzekeringen - UWV) ödemektedir. Örne in i çinin verimlili i %70 ise i veren maa ın %70'ini ödemekte geri kalan %30'unu ise UWV ödemektedir.

1.6.5.1.2. verenler için

- 1) Özürlünün 3 aylık deneme süresince maa ının UWV tarafından ödenmesi.
- 2) Normal bir i çi hastalandı ı zaman i verenin 2 yıl boyunca ödemesi gereken ücreti, e er i çi özürlü ise 5 yıl süresince UWV ödemektedir.
- 3) 18 ya ından önce özürlü olanlar, çalı ırken hastalanırlarsa hayatları boyunca özürlü oldukları maa ları UWV tarafından ödenmektedir.
- 4) verenlere 3 yıllık bir süre boyunca çalı tırdı ı özürlü için yılda 2000 Euro'yu vergiden dü ebilme imkanı sa lanmaktadır. veren e er 18 ya ından önce özürlü olan bir ki iyi çalı tırıyorsa bu miktar 3360 Euro olarak uygulanmaktadır.
- 5) Özürlünün çalı ması için i yerlerinde yapılması gereken de i ikliklerin masrafları UWV tarafından kar ılanmaktadır.
- 6) yerinde çalı an tüm i çiler için alınan tedbirlere ilaveten çalı an özürlü için ayrıca tedbir alınması gerekiyorsa, i verenin yapaca ı harcamanın 150 Euro'yu a an kısmı UWV tarafından kar ılanmaktadır. Yalnız bu te vik genel ihtiyaçlar için uygulanmamaktadır. Örne in, özürlü tuvaleti için uygulanmamaktadır. Çünkü, i veren i yerinde özürlü tuvaletini yapmak durumundadır.²⁴

²⁴ KUR, MATRA Projesi E itim Notları, “ KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlöler için Geli mi Bir stihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi”, Ankara, 7-8/11/2007.

K NC BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMI KONUSUNDAK MEVCUT UYGULAMA

2.1. ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMININ DAYANAKLARI

Birçok ülkede özürllülerin topluma kazandırılması yönünde çe itli çalı malar yapılmaktadır. Bu çalı malardan biri de özürllülerin çalı ma hayatında yer almasını sa lamaya yönelik çabalar dır. Türkiye'de de özürllülerin çalı ma hayatı içerisinde yer alması için çe itli hukuki düzenlemeler yapılmı tır. Bu düzenlemelerin ba nda sözleşme serbestisinin sınırlandırılması gelmektedir. Hukuk düzeni içinde i çi ve i verenler diledikleri ki ilerle i sözleşme yapma hakkına sahiptirler. Kural olarak hiçbir i veren, bir i çi ile i sözleşme yapmaya zorlanamamaktadır. veren çalı tırmak istedi i i çiyi seçmek ve i çi de çalı mak istedi i i verenle i sözleşme yapmakta serbesttir. Ancak, devlet sosyal devlet olma olgusundan hareketle yasal düzenlemelerle kamu yararı amacıyla çalı ma ili kilerindeki i sözleşme serbestisine müdahale etmektedir. sözleşme serbestisini sınırlayan, yani zorunlu istihdamın uygulamasını gerektiren hususlardan biri de özürllü i çi istihdamıdır.²⁵

1 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen Sakatların Mesleki Rehabilitasyon ve stihdamı Hakkında 159 Sayılı ILO Sözleşme, Türkiye tarafından 8 Temmuz 1999 tarihinde 4407 sayılı Kanunla kabul edilmi , 10 Temmuz 1999 tarihli ve 23751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlü e girmi tir.

Anayasanın birinci kısmındaki “Kanun önünde e itlik” ba lıklı 10 uncu maddesine göre; “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi dü ünçe, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde e ittir. Devlet, bu e itli in ya ama geçmesini sa lamakla yükümlüdür. Devlet organları ve idare makamları bütün i lemlerinde kanun önünde e itlik ilkesine uygun olarak hareket etmek

²⁵ TEM R, Arif; Özürllü istihdamı için neler yapılmalı?, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=217967>, (27.03.2007).

zorundadırlar” denilmektedir. Anayasanın ikinci kısmının üçüncü bölümündeki “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” içerisinde yer alan “Çalışma hakkı ve ödevi” başlıklı 49 uncu maddesinin ilk fıkrasına göre; “Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir”. Yine Anayasanın “Çalışma şartları ve dinlenme hakkı” başlıklı 50 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar” denildikten sonra, “Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” başlıklı 61 inci maddenin ikinci fıkrasına göre de; “Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır” denilmektedir.

Anayasanın bu emredici hükümleri gereğince, Türkiye’de özürsüzler için olarak iş gücü piyasasında yer almaları ve iş gücü piyasasına aktif olarak katılmaları, 4857 sayılı Kanunu’nun 30 uncu maddelerine istinaden “kota” sistemiyle sağlanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de özürsüzler için olarak istihdamına ilişkin ilk düzenleme, 20.04.1967 tarihinde kabul edilen 854 sayılı Deniz Kanununun 13. maddesinde “Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma” başlıklı altında düzenlenmiştir. Ancak, bu maddede düzenlenmiş olan özürsüz çalışma yükümlülüğünün uygulanmasına ilişkin esaslar Kanunu ve bu konuyla ilgili tüzümlerin hükümlerine bırakılmıştır. Kota yöntemiyle Türkiye’de özürsüz çalıştırılmasıyla ilgili ilk düzenleme ise, 12.08.1967 tarihinde yürürlüğe giren 931 sayılı Kanununda yer almıştır. 931 sayılı Kanunu 1967 yılında yürürlüğe girmesine rağmen teknik yönünden Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. 25.08.1971 tarihinde kabul edilen 1475 sayılı Kanununun 25 inci maddesinde “Çalıştırma Zorunlusu” başlıklı altında düzenlenerek “sakat” sözcüğü kullanılmıştır. Ancak, 1475 sayılı Kanununda yer alan “sakat” sözcüğü 30.05.1998 gün ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 13 üncü maddesinde yer alan hükümlerle “özürsüz” olarak değiştirilmiştir. 1475 sayılı Kanununu yürürlükten kaldıran 4857 sayılı Kanunu, 22.05.2003 tarihinde kabul edilmiş ve 30 uncu maddesinde “Özürsüz, eski hükümlü ve terör mağduru çalışma zorunluluğu” başlıklı altında günümüzdeki düzenlemeye ulaştırılmıştır.

2.2. ÖZÜRLÜLERİN ÇALIŞTIRILMASI

4857 sayılı Kanununun 30 uncu maddesinde yer alan düzenlemeye göre; işverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları iş yerlerinde her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek ekinde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda özürsüz işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları özürsüz işçileri Türkiye Kurumu aracılığıyla işsizleştirmektedirler.²⁶

Özürsüz işçi çalıştırma oranı; Bakanlar Kurulunun 2005/9077 sayılı kararıyla 01.01.2006 tarihinden geçerli olmak üzere, kamu iş yerlerinde %4, özel sektör iş yerlerine %3 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar 2007 yılı için de geçerlidir.²⁷

Tablo 2: Yıllar itibarıyla Uygulanan Özürsüz İşçi Çalıştırma Oranları

YILLAR	ÖZÜRLÜ		VEREN TERCİH *
	KAMU	ÖZEL	ÖZEL
1999	%3	%3	---
2000	%3	%3	---
2001	%3	%3	---
2002	%3	%3	---
2003	%3	%3	---
2004	%4	%3	%1
2005	%4	%3	%1
2006	%4	%3	---
2007	%4	%3	---

Deniz Kanununun kapsamına giren işveren veya işveren vekilleri, iş yerlerinde Kanununun ve bununla ilgili mevzuatın bu konuda koyduğu hükümler, esaslar, ölçüler ve standartlara göre sakat gemi adamı çalıştırmak zorundadırlar.²⁸

Türkiye’de özürsüz çalıştırma yükümlülüğü 4857 sayılı Kanunu ve 854 sayılı Deniz Kanununa tabi işverenler ile kamu kurum ve kuruluşları için kabul edilmiş olup, Basın Kanununda bu konuda bir hüküm yer almamıştır.²⁹ Türkiye Kurumu

²⁶ 4857 Sayılı Kanunu RG. 10/06/2003 - 25134

²⁷ 2005/9077 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı RG. 08/07/2005 - 25869

* NOT: işveren 2004 ve 2005 yıllarında yer alan tercihini özürsüz veya eski hükümlüden yana kullanabilecektir.

²⁸ 854 Sayılı Deniz Kanunu, RG. 29/04/1967 – 12586.

²⁹ DURMU ÖLÜ, a.g.e., s.23-24.

Hukuk Müavirleri, 5953 sayılı Basın Meslekleri ile Çalı anlarla Çalı tıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun kapsamında, gazete ve televizyonlarda çalı anların, zorunlu istihdam için çalı an sayısının hesaplanmasına dahil edilmeyece i, ancak bu gibi yerlerde 4857 sayılı Kanununa tabi olarak çalı an i çilerin zorunlu istihdam için çalı an sayısının hesaplanmasına dahil edilmesi gerekti ini belirtmektedir.³⁰

2.2.1. Kontenjanların Hesaplanması

Özürlü çalı tırma yükümlülü ü kapsamında Kanunu anlamında i çiler olanlar, di er bir deyi le hizmet sözleşmesi ile i yerinde çalı anlar dikkate alınmaktadır. Bu nedenle i yerinde çalı an stajyer öğrenciler, 18 ya ından küçük çıraklar, sözleşmeli personeller ve memurlar i yerinde çalı an i çiler sayısına dahil edilmemektedir.³¹

Aynı il sınırları içinde birden fazla i yeri bulunan i verenin bu kapsamda çalı tırmakla yükümlü oldu u i çiler sayısı, toplam i çiler sayısına göre hesaplanmaktadır.³² Ancak, aynı gerçek veya tüzel ki i yahut tüzel ki ili i olmayan kurum ve kuruluşlara ait olmasına ra men ayrı ayrı tüzel ki ili i bulunan kuruluşlarda çalı an i çiler sayıları birlikte dikkate alınmamaktadır.

Niteli i itibarıyla 30 i gününden fazla devam eden i lerde aynı gerçek veya tüzel ki i yahut tüzel ki ili i olmayan kurum ve kuruluşlarda çalı an tüm i çiler kontenjan hesaplamasına dahil edilmektedir.

Özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarının i yerlerinde tam süreli olarak çalı tırılmaları esaslıdır.³³ Ancak, özürlü ki ilerinin, Kurumdan kısmi süreli i lere yerle tirilmelerine yönelik talepleri var ise i yerlerinde kısmi süreli çalı ma yapan i veren, özür lüyü kısmi süreli i sözleşmesiyle de istihdam edebilmektedir. Bu durumda olan ki ilerinin, i taleplerinin Kurum aracılı ıyla kar ılanması gerekmektedir.

³⁰ Türkiye Kurumu stihdam Dairesi Başkanlığı Talimatı, 23/11/2007 – 150440.

³¹ DÜRMÜ Ö LÜ, a.g.e., s.27.

³² Kanunu

³³ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağdurlarının stihdamı Hakkındaki Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ, RG. 01/08/2004 – 25540.

Özürlü çalı tırılması özel kanunla yasaklanmı i yerlerinde çalı tırılan i çiler, toplam i çi sayısının hesabında dikkate alınmamaktadır. Çalı tırılan özürlü i çiler de yine toplam i çi sayısının hesabında dikkate alınmamaktadır.³⁴

Bu kapsamda çalı tırılacak i çi sayısının tespitinde belirsiz süreli i sözleşme ve belirli süreli i sözleşme göre çalı tırılan i çiler esas alınmaktadır. Kısmi süreli i sözleşme göre çalı anlar, çalı ma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalı maya dönü türülmektedir. Oranların hesaplanmasında yarıma kadar kesirler dikkate alınmamakta, yarım ve daha fazla olanlar tama dönü türülmektedir. yerinin i çisi iken sakatlananlara öncelik tanınmaktadır.

Yer altı ve su altı i lerinde özürlü i çi çalı tırılmamakta ve yukarıdaki hükümler uyarınca i yerlerindeki i çi sayısının tespitinde yer altı ve su altı i lerinde çalı anlar hesaba katılmamaktadır.

Bir i yerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan maluliyeti ortadan kalkan i çiler eski i yerlerinde tekrar i e alınmalarını istedikleri takdirde, i veren bunları eski i leri veya benzeri i lerde bo yer varsa derhal, yoksa bo alacak ilk i e ba ka isteklilere tercih ederek, o andaki artlarla i e almak zorundadır. Aranan artlar bulundu u halde i veren i sözleşme yapıma yükümlülü ünü yerine getirmese, i e alınma iste inde bulunan eski i çiyeye altı aylık ücreti tutarında tazminat ödemek zorunda kalmaktadır.³⁵

Tablo 3: 2006 Sonu itibariyle Özürlü Kontenjan Durumu³⁶

	Özürlü stihdam Etmek Zorunda Olan yeri Sayısı	Çalı tırmakla Yükümlü Oldu u Özürlü Sayısı	Halen Çalı an Özürlü Sayısı	Açık Özürlü Kontenjan Sayısı	Kontenjan Fazlası Olarak Çalı an Özürlü Sayısı
Kamu	1.507	16.231	15.342	2.331	1.442
Özel	13.593	69.983	53.832	19.427	3.276
Toplam	15.100	86.214	69.174	21.758	4.718

³⁴ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik, RG. 24/03/2004 - 25412

³⁵ Kanunu

³⁶ KUR, statistik Yıllı ı 2006, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2006, s.74-75.

5188 sayılı Kanuna göre kurulan ve i leri Bakanlı ından alınan izin gere ince faaliyetlerini sürdüren özel güvenlik irketlerinde, özel güvenlik olarak çalı anlar kontenjan hesaplamalarına dahil edilmemektedir.³⁷

2.2.2. Kurum Aracılı ı

Kamu kurum ve kurulu ları zrlleri, 22/04/2006 tarih ve 26147 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Kamu Kurum ve Kurulu larında i Olarak stihdam Edilecek zrl ve Eski Hkmllere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i” kapsamında istihdam etmektedirler.

Kamu kurum ve kurulu ları, çalı tırmakla yükümlü oldu u zrl i ileri i yerinin bulundu u yerdeki KUR l/ ube Müdürlü  aracılı ı ile kar ılamak zorundadırlar. Kamu kurum ve kurulu ları zorunlu olmamalarına ra men çalı tırmak istedikleri zrlleri de yine ilgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde istihdam edebilmektedirler.

Kamu kurum ve kurulu ları; merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, bunlara ba lı döner sermayeli kurulu lar, kanunla kurulan fonlar, kefalet sandıkları, sosyal güvenlik kurulu ları, merkezi yönetim bütçesinin transfer tertiplerinden yardım alan kurulu lar, il özel idareleri ve belediyeler ile belediyelerin Türk Ticaret Kanununa göre kurdu u irketler hariç, bunların kurdukları birlik, müesseseler ve i letmeler, zelle tirme programına alınmı kamu payı a ırlıklı kurulu lar, kamu iktisadi tebbsleri ve ba lı ortaklıkları ile müesseseleri, özel kanuna veya özel kanunla verilmi yetkiye dayanılarak kurulan kamu banka ve kurulu ları ile bunlara ba lı i yerleri ve di er kamu kurum ve kurulu larıdır.³⁸

Özel sektör i verenleri ise 24/03/2004 tarihli ve 25412 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlü e giren, “zrl, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik “ kapsamında istihdam etmektedirler.

³⁷ Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 3 E le tirme ve e Yerle tirme, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20blm.doc>, s.7, (20.11.2007).

³⁸ Kamu Kurum ve Kurulu larında i Olarak stihdam Edilecek zrl ve Eski Hkmllere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i.

Özel sektör i verenleri de, çalı tırmakla yükümlü oldu u özür lü i çiyi i yerinin bulundu u yerdeki KUR l/ ube Müdürlü ü aracılı ı ile sa layabilece i gibi Kurum aracılı ı olmadan da sa layabilmektedirler. Kurum aracılı ı olmadan özür lüyü i e alan özel sektör i vereninin bu durumu en geç bir ay içinde KUR l/ ube Müdürlü üne bildirmesi ve tescil ettirmesi zorunludur.³⁹

Özel sektör i yerleri ve kamu i yerlerinin özür lülere yönelik i gücü taleplerinden masraf kar ılı ı alınmamaktadır.⁴⁰

2.2.3. Kayıt lemleri

KUR'un l/ ube Müdürlüklerinde i arayan kayıtları mahremiyeti gözetir biçimde yapılmakta, yani i arayan ki inin geçmi i ile ilgili sorunları varsa (özür lü vb.) bu tür bilgiler herkesin duyabilece i bir ortamda payla ılmamaktadır. mkanlar dahilinde özür lü kayıt ve gönderme i lemleri bu alanda e itim almı veya bu konuda deneyimli personel tarafından yürütölmektedir.⁴¹

Özür lüler l/ ube Müdürlü üne bizzat ba vurdu unda, Sa lık Kurulu Raporu aslı veya onaylı örne ini ibraz etmesi gerekmektedir. Bunun yanında, internet üzerinden özür lü olarak kayıt yaptırmak isteyen ki iler sa lık kurulu raporunu Kuruma getirerek bu durumlarını onaylatmak zorundadırlar. Onay i lemi yaptırmayan özür lüler normal statüde i lem görmektedir. Özür lülük hakkında yararlanmak amacıyla ba ka kamu kurum ve kurulu unun yönlendirmesiyle hastanelerden alınımı , %40 ve üzeri özür lü oldu unu belgeleyen raporlara istinaden de kayıtlar alınmaktadır.⁴²

Özür lü aylı ı ba lanması için, talepte bulunanlar veya gerekli hallerde bunların veli yada vasileri tarafından doldurulup imzalanana ba vuru formları; çalı ma güçlerini %40 ile %69 arasında kaybeden özür lüler ile özür lü olduklarını tam te ekküllü hastanelerden alacakları sa lık kurulu raporu ile kanıtlayan özür lülerin, bu i lem ile ilgili olarak l/ ube Müdürlü üne ba vurmaları durumunda i e yerle tirilebilmek için

³⁹ Özür lü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁴⁰ Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 2 gücü stemi, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.4, (20.11.2007).

⁴¹ Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 1 Kayıt lemleri, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.2. (20.11.2007).

⁴² <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.5.

Kurumda kaydının bulunup bulunmadığına ilişkin olarak istenen belge, belirtilen başvuru formunun ilgili bölümü İlçe Müdürlüğü'nce onaylanmaktadır.⁴³

2.2.4. Özürün Sağlık Kurulu Raporu ile Belgelenmesi

Özürü olduğunu öne sürerek Kurumdan işe yerleştirilmesini isteyenler, bu durumlarını, 16/07/2006 tarihli ve 26230 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Özürülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik"⁴⁴te belirtilen yetkili sağlık kurullarından alacakları sağlık kurulu raporu ile belgelemek zorundadırlar.⁴⁴

Özürü sağlık kurulu raporu düzenlenebilmesi için, özürülülerin kamu kurum ve kuruluşları ile resmi yazı ile birlikte gönderilmeleri veya doğrudan raporu verecek olan yetkili hastanenin başvuru üzerine müracaat etmeleri gerekmektedir.⁴⁵

Kurum aracılığıyla özüründen kaynaklanan çalışmaya gücü kaybı oranlarının tespiti için başvuran ve herhangi bir sosyal güvenlik kurulu bulunmayan özürülülerin raporları, yetkili sağlık kurulları ile ücretsiz olarak verilmektedir.⁴⁶

Özürülüler bu raporlara göre; doğrudan ya da herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerindeki özürleri nedeniyle çalışmaya gücünün en az %40'ından yoksun olmalıdırlar.⁴⁷

stihdam amacıyla verilecek raporlarda, ayrıntılı teşhis ve özür durumuna göre tüm vücut fonksiyon kaybı oranının yazılmasıyla birlikte, kişinin işe yapma etkisi dikkate alınarak çalışmaya elverişliliğinin niteliği genel olarak belirtilmektedir.⁴⁸ Ancak, %40 ve üzeri çalışmaya gücü kaybı bulunan ve çalışıp-çalışmayacağına ilişkin bilgi

⁴³ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik, RG. 20/06/2006 – 26204.

⁴⁴ Özürü, Eski Hükümlü ve Terör Maduru Stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁴⁵ Özürülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik, RG. 16/07/2006 – 26230.

⁴⁶ 2004/7295 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG. 15/05/2004 – 25463.

⁴⁷ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.5.

⁴⁸ Özürülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik..

olmayan raporlar tüm i lerde çalı abilecek olarak de erlendirilerek kayıtları alınmaktadır.

Ancak, özürliülerin ma duriyetlerinin önlenmesi ve ikinci kez aynı i leme tabi tutulmamaları için anılan Yönetmelikle belirlenen hastanelerden ki isel müracaatla ya da kamu kurum ve kurulu larının yönlendirmesiyle aldıkları sa lık kurulu raporu mevcut ve bu raporlarda çalı ma gücü kaybı oranı, sürekli-süresiz, bilgilerin olması halinde bu raporlar da kayıt esnasında dikkate alınmaktadır. Raporlarda herhangi bir i te çalı amaz bilgisi olanların özürliü kaydı alınmamaktadır. Süresiz raporlarda da rapor tarihi dikkate alınarak özürliülük derecesinin kalktı ı tarihten itibaren i arayan kaydı sistem tarafından otomatik olarak normale dönü türülmekte, özürliülü ünün devam etti ine dair yeni bir rapor getirmesi halinde özürliü kaydı bu rapor do rultusunda güncellenmektedir.⁴⁹

Özürliü sa lık kurulu raporuna; özürliü, velisi veya vasisi veyahut raporu isteyen kurum tarafından itiraz edilebilmektedir. İlgililer itiraz dilekçesi ve ilk özürliü sa lık kurulu raporunun tasdikli bir örne i ile birlikte, bulundu u ilin sa lık müdürlü üne ba vurmaktadır. 1 Sa lık Müdürlü ünçe, özürliü sa lık kurulu raporu alacak ki i en yakın farklı bir özürliü sa lık kurulu raporu vermeye yetkili hastaneye gönderilmektedir. İtiraz edilen özürliü sa lık kurulu raporu ile itiraz üzerine verilen özürliü sa lık kurulu raporundaki kararlar aynı yönde ise özürliü sa lık kurulu raporu kesinle mektedir. Özürliü sa lık kurulu raporlarının farklı olması durumunda, bu Yönetmeli in ekinde yer alan listede belirtilen hakem hastanelerden, ki inin ikamet etti i yere en yakın bir hakem hastaneye, ki i yeniden muayene edilmesi ve özürliü sa lık kurulu raporu tanzim edilmesi amacıyla yine 1 Sa lık Müdürlü ü kanalıyla gönderilmektedir. Hakem hastanenin özürliü sa lık kurulunca verilen kararı kesindir.⁵⁰

Sa lık Kurulunca, özürliüye süreli olarak sa lık kurulu raporu verilmesi halinde, özürliü; süre bitiminde 1/ ube Müdürlü ünçe yeniden hastaneye sevk edilmekte ve 1/ ube Müdürlü ünçe en son alınan rapora göre i lem yapılmaktadır. Ayrıca özürliünün

⁴⁹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.5.

⁵⁰ Özürliülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürliülere Verilecek Sa lık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik.

herhangi bir sebeple yeni bir rapor alması ve bu durumu İlube Müdürlüğüne bildirmesi halinde de en son alınan rapora göre işlem yapılmaktadır.

Özürli statüsünde kayıtlı olup bu statüde işlem aramaktan vazgeçtiğini bildirenler sisteme girerek başvuru/kayıt menüsünden kendileri bilgilerini güncelleyebilecekleri gibi dilekçeyle de başvurarak kayıtlarının normal statüye dönüştürülmesini istemeleri halinde bu istekleri yerine getirilmektedir.⁵¹

Özürllük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürllüğe Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmeliğin yayımlanmasından önce yetkili sağlık kurullarınca verilmiş özürli tanımına uygun sağlık kurulu raporları da geçerli olup, bu raporlara göre Kurum işlemlerini yürütmektedir.⁵²

2.2.5. Arayanların Düzenli Takibi

Arayanlar, düzenli olarak İlube Müdürlüklerine davet edilip, iş bulma konusunda ne tür çaba gösterdikleri, iş ve meslek danışmanlığı olan birimlerde iş ve meslek danışmanlarınca, olmayan birimlerde ise bu alanda uzmanlaşmış personelce iş arayanın da mutabakatı sağlanarak oluşturulacak istihdam ve Eğitim Planı üzerinde yapılan zamanlamaya uygun olarak takip edilmektedir. Böylelikle iş arayanlara iş ve meslek danışmanları ve iş yerleri memurlarıyla programlı yüz yüze görüşme hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca, iş arayan dezavantajlı grupların takipleri de kendi içlerinde oluşturulan gruplarla düzenli grup toplantıları yapılarak takip edilmektedir.⁵³

2.2.6. Aktif ve Pasif Kayıtlar

Özürllüler için kayıtların aktif olarak işlemde kalma süresi, son işlem tarihinden itibaren iki, pasif olarak işlemde kalma süresi de yine iki yıldır. Aktif kayıtların pasife alınması veya işlemden kaldırılması sistem tarafından otomatik olarak gerçekleştirilmektedir.⁵⁴

⁵¹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.6.

⁵² Özürli, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik

⁵³ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>, s.2.

⁵⁴ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>, s.7.

2.2.7. Özürlünün e Yerle tirilmesi

2.2.7.1. Özel Sektör

2.2.7.1.1. Talep

verenler çalı tırmakla yükümlü bulundu u özürlü i çiyi, yükümlülü ün do masından itibaren yedi gün içinde niteliklerini de belirterek Kurumdan yazılı olarak talep etmelidirler. veren talebinde, i yerinde yapılan i in gerektirdi i a ırlıklı vasıfların üstünde istihdamı zorla tırıcı artlar öne sürememektedir.⁵⁵

Özürlü aç ının Kurum tarafından tespit edilmesi halinde i veren yazı ile uyarılmakta, yedi gün içerisinde talepte bulunması hatırlatılmakta, bu süre içerisinde i veren yazılı talepte bulunmaz ise kayıtlı özürlülerin meslek ve ö renim durumlarını içeren liste iadeli taahhütlü olarak Tebligat Kanuna göre i verene göndermek suretiyle yazının tebligatın alındı ı tarihten itibaren 15 gün içerisinde açık kontenjanını kar ılması istenilmektedir.⁵⁶

2.2.7.1.2. Gönderme

Kurum i verenin bu talebinden itibaren en geç onbe gün içinde niteliklere uygun gördü ü özürlülerden talep sayısından az olmamak üzere temin edebildiklerini, niteliklerini belirten belgeleriyle birlikte i verene göndermektedir.

2.2.7.1.3. e Alma

veren en geç onbe gün içinde gönderilen ki ilerden uygun gördüklerini i e almaktadır.

---

⁵⁵ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁵⁶ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>, s.8.

2.2.7.1.4. Bilgi Verme

veren i e alınanları ve alınmayanları nedenlerini de belirtmek suretiyle 7 gün içinde yazılı olarak Kuruma bildirmektedir.⁵⁷

2.2.7.1.5. Talebin Kar ılanamaması Halinde Kurumca Yapılacak lemler

Bu ekinde talep kar ılanamadı ında, sıra bekleyen özürler en eski kayıtlı olandan ba lamak üzere varsa talep artlarına uygun olanlar, bunlardan bulunmaması halinde üitede kayıtlı bulunan di er özürölüler tespit edilecek gün ve saatte Kurumda hazır olmak üzere davet edilmektedir.

Davet yapılırken çok sayıda özürölünün i verene gönderilmesi ve takdimi hedef alınmaktadır. Belirlenen gün ve saatte hazır olan özürölüler liste halinde i verene gönderilmektedir.

Gerekti inde i veren veya vekili seçme i lemi için Kuruma davet edilmekte ve mutabık kalınması halinde seçme i leminin Kurumda yapılması sa lanmaktadır. Göndermeler yakından takip edilerek sonuçlandırılmakta ve taleplerin sürüncemede kalmasına meydan verilmemektedir.⁵⁸

2.2.7.1.6. Kurumca Son Gönderme

Kurum, bildirim yapıldı ı tarihten itibaren on gün içinde veya bildirim yapılmadı ı takdirde i çilerin gönderili tarihinden itibaren otuz gün içinde özürölü, aç ının kapatılması için son olarak, kayıtlı özürölüleri, meslek ve ö renim durumlarını içeren listelerle birlikte i verene göndererek i yerindeki açık kontenjanların bu listelerden veya gönderilenlerden kar ılanmasını istemektedir.

⁵⁷ Özürölü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁵⁸ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>, s.8.

2.2.7.1.7. verenin Yükümlülü ü

veren, bu ekilde gönderilenler ve/veya listelerde yer alanlar arasından seçimlerini yaparak gönderim veya listelerin bildirim tarihinden itibaren onbe gün içerisinde açık kontenjanlarını kapatmak zorundadır.⁵⁹

Tablo 4: Yıllar tibiyle Özürlülerin Ba vuru, e Yerle tirme, Açık Kontenjan ve Sıra Bekleyen Verileri⁶⁰

Yıllar	Ba vuru			e Yerle tirme									Özürlü Açık Kontenjan Durumu			KUR'da Kayıtlı Sıra Bekleyen Özürlüler		
	E	K	T	Toplam			Kamu			Özel			Kamu	Özel	Toplam	E	K	T
2002	20.235	2.882	23.117	9.554	1.329	10.883	614	40	657	8.937	1.289	10.226	812	13.100	13.912	52.966	7.466	60.432
2003	42.766	6.452	49.218	10.908	1.573	12.481	430	34	464	10.478	1.539	12.017	2.294	19.066	21.360	54.446	7.886	62.332
2004	33.377	5.578	38.955	14.992	2.180	17.172	1.152	168	1.320	13.840	2.012	15.852	4.567	21.740	26.307	63.049	9.673	72.722
2005	21.830	4.029	25.859	20.274	3.043	23.317	1.547	181	1.728	18.727	2.862	21.589	2.990	21.824	24.814	59.829	9.716	69.545
2006	22.462	5.774	28.236	20.651	3.130	23.781	1.037	165	1.202	19.614	2.965	22.579	2.331	19.427	21.758	57.151	10.492	67.643
2007*	24.348	8.062	32.410	12.887	1.824	14.711	315	47	362	11.442	1.630	13.072	602	10.513	11.115	50.667	12.775	63.442

2.2.7.2. Kamu Sektörü

2.2.7.2.1. gücü stemi

Kamu kurum ve kurulu u tarafından i yerinin bulundu u yerdeki l/ ube Müdürlü üne bildirilen ve kabul edilmesine engel bir durumu bulunmayan özürlü talepleri, talebi alan l/ ube Müdürlü ü tarafından yayımlanmak üzere Resmi Gazete'ye gönderilmektedir. Ayrıca, ilan Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yetkili personel tarafından Resmi Gazete yayım tarihi sisteme girilmekte, sisteme girildikten sonra talep açık i ler listesinde otomatik olarak yayımlanmaktadır. gücü talebinin Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra TRT teleteksinde yayımlanmak üzere TRT'nin telegun@trt.net.tr

⁵⁹ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁶⁰ KUR, statistik Bültenleri

* 2007'nin açık kontenjan verileri Ocak – Eylül arası, di er verileri Ocak – Ekim arasını kapsamaktadır.

adresine e-mail olarak gönderilmektedir. Talep sahibi 1/ ube Müdürlüklerimiz belirtilen e-mail adresine gönderilen i gücü isteminin TRT teleteksinde yayınlanıp yayınlanmadı ını takip etmekte, yayımlanmamı olması halinde ilgili birimle irtibata geçerek süresi içinde yayımlanmasını sa lamaktadır.⁶¹

Kamu kurum ve kurulu ları Orta Ö retim (Lise ve Dengi Okul) ve üstü e itime sahip mesleklerdeki özürlü i gücü ihtiyaçlarını, ÖSYM Ba kanlıınca yapılacak merkezi sınav sonuçlarına göre, ortaö retim seviyesinin altında bir e itime sahip mesleklerdeki özürlü i çi taleplerini ise kur'a yöntemiyle ilgili Yönetmelik ve Tebli hükümleri do rultusunda KUR 1/ ube Müdürlü ünce gönderilenler arasında yapaca ı sözlü sınav ve/veya mülakatla kar ılamak zorundadırlar.⁶²

2.2.7.2.2. Merkezi Sınav

Kamu kurum ve kurulu larında i çi olarak istihdam edilecek özürlülere ili kin yarı ma sınavı Kurum tarafından, ÖSYM'ye yaptırılmaktadır. Kamu kurum ve kurulu larına daimi ve geçici i çi olarak alınacak özürlüler için aynı veya farklı tarihlerde, il merkezlerinde olmak üzere en erken yılda bir en geç dört yılda bir sınav yapılmaktadır. Merkezi sınav sonuçları bir sonraki sınava kadar geçerlili ini korumaktadır.

Merkezi sınav bir oturumda 3 düzeyde;

- a) Lisans veya lisansüstü programlarından mezun olan adaylar için A düzeyinde,
- b) Önlisans programlarından mezun olan adaylar için B düzeyinde,
- c) Orta ö retim mezunu adaylar için C düzeyinde, yapılmaktadır.

Düzenlenecek olan merkezi sınavda ÖSYM'ce, uygulamalı ya da uygulamasız olarak yapılacak sözlü sınav/mülakatta, sınav komisyonunca özür gruplarının özellikleri dikkate alınmakta ve bu durumları göz önünde bulundurularak bu ki ilere refakatçi görevlendirilmektedir.

⁶¹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.2.

⁶² <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.5.

Merkezi sınava girecek özörlölerde aranacak artlar unlardır:

1) Türkiye Cumhuriyeti vatanda ı olmak.

2) En az orta ö retim mezunu olmak.

3) Taksirli suçlar ile kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlara çevrilmi veya a a ıdaki sayılan suçlar dı ında tecil edilmi hükümler hariç olmak üzere, altı aydan fazla hapis veyahut affa u ramı olsalar bile Devletin ahsiyetine kar ı i lenen suçlarla, basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rü vet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötöye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya eref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karı tırma, Devlet sınırlarını aç ı a vurma suçlarından dolayı hükümlö bulunmamak.

4) Bedensel, duyusal ve sosyal yeteneklerindeki özörlöleri nedeniyle çalı ma gücünün en az % 40'ından yoksun olmak.

Merkezi sınava alınmada istisnalar ise öyledir:

a) Kanun, Kanun Hükümünde Kararname, Bakanlar Kurulu Kararları ile kamu kurum ve kurulu larında i e alınmada veya i e gönderilmede öncelik hakkı bulunanlar,

b) Zihinsel veya ruhsal özörlö olanlar,

c) Kamu kurum ve kurulu larında özörlö statüsünde daimi i çi olarak çalı mı olup da çalı tı ı kurum ve kurulu un disiplin mevzuatı uyarınca görev veya meslekten ihraç ya da 4857 sayılı Kanununun 25/II nci maddesine göre hizmet akdinin feshi dı ında bir nedenle ayrılmı olanlar ile kamu kurum ve kurulu larına Kurum kanalıyla özörlö statüsü dı ında bir statüde i e yerle tirilenlerden sonradan özörlö kapsamında yer alan ve i akdi feshedilmeyenler hakkında merkezi sınav uygulanmamaktadır.

2.2.7.2.3. Talep

Kamu kurum ve kurulu ları, özörlö açık kontenjanlarının do du u tarihten itibaren 30 gün içinde özörlölerde aranılan niteliklerle birlikte Kurumdan talepte bulunmakla yükümlüdürler. in özelli i gerektirmedi i sürece özür grupları arasında bir ayırım yapılamamakta ve özörlölük oranına göre bir üst sınır getirilememektedir.⁶³

⁶³ Kamu Kurum ve Kurulu larında çı Olarak stihdam Edilecek Özörlö ve Eski Hükümlölere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i.

veren in özür grupları arasında ayırım yapmakta ısrar etmesi halinde, i in niteli inin belirlenmesine ve i gücü talebinde özür grubunda ayrıma gidilmesinin uygun olup olmadı na, KUR l Müdürünün ba kanlı nda, talebi veren i veren ve Sakatlar Konfederasyonundan birer temsilcinin katılımıyla olu turulacak komisyonca karar verilmektedir. Komisyon kararı tutanak altına alınarak saklanmaktadır.⁶⁴

Daimi kadroda çalı tırılacak özürlü i çi taleplerinde, yöre artı yerine ülke genelini kapsayacak ekilde talep verilebilmekte, geçici statüdeki özürlü talepleri ise il/ilçe düzeyinde de verilebilmektedir.⁶⁵

Talebi alan l/ ube Müdürlüklerince merkezi sınav puan sıralaması ile talep artları dikkate alınarak ba vuranlardan açık i sayısının iki katını geçmeyecek sayıda; önceliklilerden talep artlarına uygun olanlar da Kuruma kayıt tarihleri dikkate alınarak açık i sayısının iki katını geçmeyecek sayıda bir belirleme yapılaca ı ve bunlara sözlü sınav/mülakatın yeri ve zamanının talebi veren kamu kurum ve kurulu u tarafından ayrıca duyurulaca ı, hususlarının yer alması zorunlu bulunmaktadır.

2.2.7.2.4. gücü Taleplerine Müracaat

Açık i için durumu uygun adaylar, Resmi Gazete'de veya ulusal gazetelerde ilan tarihinden itibaren 15 gün içinde kayıtlı buldukları veya talebin verildi i Kurum il/ ube müdürlüklerine ahsen veya internet üzerinden ba vurmaları gerekmektedir. Merkezi sınav kapsamında olan özürlü taleplerinde (daimi-geçici) durumları talep artlarına uygun olmak kaydıyla o anda geçerli olan KPSS sınavına/sınavlarına girmi olmaları yeterli olup müracaatların kabulünde puan barajı aranmadan ba vuruları kabul edilmektedir.⁶⁶

2.2.7.2.5. Gönderme

Merkezi sınav kapsamında olan i gücü taleplerine ba vurabilmek için sınava girmi olmak yeterlidir. Kurum, i gücü talebinin intikali üzerine ba vuran adaylar

⁶⁴ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.6.

⁶⁵ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.5.

⁶⁶ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.6.

içerisinde talep artlarını taayan en yüksek puanlı adaydan ba lamak üzere talep sayısının iki katına kadar adayın isim ve adreslerini içeren listeyi, ilgili kamu kurulu na göndermektedir. Geçici içi statüsünde alınacak olan özür lü ler için Yönetmelik kapsamında hazırlanacak listeler Kurumca il/ilçe düzeyinde de belirlenebilmektedir.

Merkezi sınavdan muaf olanlar, durumları talep artlarına uygun olmak kaydıyla, açık i sayısının iki katını geçmemek üzere kayıt tarihi ve sıra numarasına göre ayrı listeler halinde kamu kurum ve kurulu larına mülakata gönderilmektedir.

Taleplere ili kin ba vuru ve kamu kurum ve kurulu larına listelerin gönderme süreleri Kurumca belirlenmektedir.⁶⁷

Kamu kurum ve kurulu larının özür lü taleplerine, zihinsel veya ruhsal özür lü olanların sınavdan muaf öncelikli olarak göndermeleri yapılmaktadır.⁶⁸

2.2.7.2.6. Sözlü Sınav/Mülakat Yapılması

Kamu kurum ve kurulu ları, Kurum tarafından gönderilen listelerin kendilerine ulaşmasını müteakip 30 gün içinde sözlü sınav/mülakat yapmak zorundadır. Sözlü sınavlarda görevin özelli ine göre adayların mesleki bilgileri ile davranı ları de erlendirilir ve ihtiyaç duyulması halinde bilgi ve becerileri ölçülmektedir. Sözlü sınavda de erlendirme 100 puan üzerinden en yüksek puanı alandan ba lamak üzere ba arı sıralamasına göre yapılmaktadır.

Sözlü sınav/mülakat komisyonu, talep sahibi kamu kurum veya kurulu unun atamaya yetkili amirinin belirleyece i bir ba kan ve dört üyeden olmaktadır. Özür lü ler için olu turulacak Komisyonda üyelerden birisi Türkiye Sakatlar Konfederasyonunca, belirlenmektedir. Sınav komisyonu üyelerine toplantı gün, saat ve yeri, toplantı gününden en az 5 gün önce yazılı olarak bildirilmektedir.

---

⁶⁷ Kamu Kurum ve Kurulu larında İçi Olarak İstihdam Edilecek Özür lü ve Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i.

⁶⁸ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.9.

2.2.7.2.7. Sınav Sonucu

Sözlü sınav/mülakat sonuçları, sınavın yapıldığı ildeki ilgili kamu kurumu tarafından herkesin görebileceği bir yere asılmak suretiyle ilan edilmekte, varsa web sitelerinde yayınlanmakta ve ayrıca sınava giren adaylara yazılı olarak bildirilmektedir.

2.2.7.2.8. Bilgi Verme

İlgili kamu kurum ve kuruluşları, sözlü sınav/mülakatta başarılı olup, işe alınanlar ile başarısız olanların listesini atamayı izleyen 15 gün içerisinde Kuruma iletmektedirler.

2.2.7.2.9. İtiraz

Sözlü sınav/mülakat sonuçlarının ilanından itibaren 7 gün içinde itiraz edilebilmektedir. Sözlü sınav/mülakat sonuçlarına yapılan itirazlar, itirazın komisyona ulaştırıldığı tarihten itibaren 10 gün içinde sınav komisyonunca değerlendirilerek sonuçlandırılmakta ve itiraz sahibine yazılı olarak bildirilmektedir.

2.2.7.2.10. Kur'a Usulü

Kamu kurum ve kuruluşlarınca, ilkö retim ve altı ilim düzeyinde istihdam edilecek işçiler için talep koşullarına durumu uygun başvurularından Kurumun gönderdiği listeler esas alınmak suretiyle talep sayısının iki katını geçmeyecek şekilde noter huzurunda kur'a çekimi yapılmaktadır. Bu taleplere ilim durumlarına bakılmaksızın ruhsal ve zihinsel engelliler de istemeleri halinde gönderilmektedir. Kur'a sonrası kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak sözlü sınav/mülakatla ataması yapılacaklar belirlenmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının talebi halinde merkezi sınav kapsamında olup da merkezi sınava giren veya girmeyenler de ilim düzeyindeki talep koşullarını tamamları halinde kur'a ya tabi iş gücü talebine müracaat edebilmektedirler.

Bakanlar Kurulu Kararıyla öncelikli gönderme ve/veya işe alınma hakkına sahip bulunanlar durumu talep şartlarına uygun olanlar da aynı süre içerisinde açık iş

sayısının iki katını geçmeyecek sayıda ve sıradan olmak üzere isim ve adresleri ile durumlarına ili kin açıklayıcı bilgilerle birlikte liste halinde kamu kurum ve kurulu una bildirilmektedir. Kur'aya katılacakların listesi ile birlikte yetkili il/ ube müdürlü ü tarafından talep sahibi kamu kurum ve kurulu una sözlü sınav/mülakat yapılmak üzere gönderilmektedir.

Bu kapsamda bulunan ve talep ko ullarına durumu uygun ba vuranlardan Kurumca gönderilenler, önceden ilan edilen gün, saat ve adreste noter huzurunda kur'a çekimine tabi tutulmaktadırlar. Adaylar istemeleri halinde kur'a çekimini izleyebilmektedir. Gerçekle tirilen kur'a çekimi sonucunda her açık i için iki ki i belirlenmektedir. Kur'a sonrası açık i sayısının iki katı oranında belirlenenler ile öncelikli olarak gönderilenler arasından, kamu kurum ve kurulu larınca yapılacak sözlü sınav/mülakat sonrası asil ve yedek olarak ataması yapılacaklar belirlenmektedir. Bu ekilde belirlenenler komisyon tarafından yapılacak sözlü sınav/mülakata alınmaktadırlar. Sözlü sınav/mülakat sonunda i in gereklerini yerine getirebilecek niteliklere sahip oldukları belirlenenler i e alınmaktadırlar. Sözlü sınav/mülakatta ayrıca, i e alınacak i çi sayısının yarısını geçmeyecek sayıda yedek liste olu turulmaktadır. Kur'a ile ilgili olarak noterin düzenledi i belgenin bir nüshası i e alınacak i çinin özlük dosyasında muhafaza edilmektedir.

2.2.7.2.11. Sözlü Sınav/Mülakata li kin stisnalar

Kurum tarafından gönderilecek i arayan sayısı, talepte belirtilen açık i sayısından az veya bu sayı kadar ise gönderilenler herhangi bir kur'a, sözlü sınav/mülakata tabi tutulmaksızın i e alınmaktadırlar.

2.2.7.2.12. kinci Gönderme Yapılamayaca ı

Yeterli sayıda gönderme yapılmı olan özürlü talepleri için ikinci kez gönderme yapılması istenememekte ve aynı talep ko ullarıyla yeniden i gücü talebinde bulunulamamaktadır.⁶⁹

---

⁶⁹ Kamu Kurum ve Kurulu larında ç i Olarak stihdam Edilecek Özürlü ve Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i.

2.2.7.2.13. Özürlülerin Tescili

Kamu kurum ve kuruluşlarına özür dışında bir statüde Kurum kanalıyla işe yerleştirilenlerden, çalışırken özürli olup iş yerinden ayrılmayan ve iş akdi feshedilmeyenler hakkında, ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından tescil talebinde bulunulması halinde, bunların belgelenmesi koşuluyla, Kurum kanalıyla başlangıçta işe yerleştirildikleri kapsamda (daimi işçi olarak işe yerleştirilmi ise bu kapsamda, geçici işçi olarak işe yerleştirilmi ise geçici işçi kapsamında) özürli olarak tescilleri yapılacaktır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının daimi normal statüdeki bir iş gücü talebine özürli olarak gönderilmi ve işe alınmı olanlar iş veren tarafından özürli olarak tescillerinin yapılması istenilmesi halinde, söz konusu kişilerin tescilleri yapılacaktır.⁷⁰

Kurum aracılığıyla olmaksızın işe alınan ve ilgili kamu kurum ve kuruluşuna özürli statüsünde tescilinin yapılması istenilen özürliülerin tescil işlemleri işe yapılmayacaktır.⁷¹

Tablo 5: Yıllar itibariyle Çalışan Özürli İşçiler^{72*}

Yıllar	Kamu	Özel	Toplam
2001	17.563	25.875	43.438
2002	16.668	28.953	45.621
2003	14.685	31.829	46.514
2004	15.193	39.022	54.215
2005	15.243	47.850	63.093
2006	15.342	53.832	69.174

2.2.8. İş Gücü İstemlerinin İlemden Kaldırılması

Kamu ve özel sektör iş verenlerinden alınan özürli iş gücü istemlerinin ilemde kalma süresi talebin ileme girdi tarihi itibaren 90 gün olup bu süre en fazla 120 güne kadar uzatılabilmektedir. İş verenlerden alınan iş gücü istemleri zamanında takip edilerek sonuçlandırılmaktadır. Bu süre içerisinde tüm çabalara rağmen yeterli gönderme

⁷⁰ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.12.

⁷¹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>, s.13.

⁷² KUR, istatistik Yıllıkları

* Çalışan özürli işçilere ait veriler yıllık alındığı için 2007 yılı burada verilememiştir.

yapılamayan veya kar ilanamayan i gücü istemleri iptal edilerek i lemden kaldırılmaktadır.⁷³

2.2.9. Ücret ve Sosyal Yardımlar

Özürlü olmak daha düşük ücretle çalıştırma sebebi olamamaktadır. Bu i çiler de di er i çilere yapılan sosyal yardımlardan aynen yararlanmaktadırlar. sözleşmelerine veya toplu sözleşmelerine bu i çiler aleyhine hükümler konulamamaktadır.

2.2.10. İstenen Ayrılanların Bildirilmesi

İstenen herhangi bir sebeple sözleşmesi sona eren özürlü i çinin ayrılı nedenlerini onbe gün içinde Kuruma bildirmek zorundadır.

2.2.11. Özürlülerin Çalıştırılabilecekleri İşler

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmeli e ba lı Ek 1 nolu çizelgede gösterilmektedir.

Özürlülere çizelgede gösterilen işlerden herhangi biri verilemiyorsa, iş yerinin özelliğine göre iş yeri hekimince belirlenecek herhangi bir başka iş verilmektedir.

2.2.12. Özürlülere Yeni İstihdam Alanları Oluşturulmasına Dair Çalışmalar

Kurum, iş yerinde yapılan işlerin, bir insanın hangi organlarıyla görülebileceğini belirlemek üzere, gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlarla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üniversitelerle iş birliği yaparak, iş analizi yapabilmekte veya varsa iş yerlerinden buna ilişkin rapor ve listeler isteyebilmektedir.

Kurum; bu bilgilerle, özürlülerin çalıştırma güçlerini ve çalıştırılabilecekleri işlerle ilgili diğer bilgileri, iş gücü arz ve talep karşılaştırmalarına uygun biçimde formlara dökerek kayıt ve sıraya koyma işlemlerini yapmaktadır.

⁷³ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>, s.6.

2.2.13. yerinin Özürlülerin Çalı ma artlarına Göre Hazırlanması

verenler, i yerlerini imkanları ölçüsünde, özürlülerin çalı malarını kolayla tırabilecek ekilde hazırlamak, sa lıkları için gerekli tedbirleri almak, mesleklerinde veya mesleklerine yakın i lerde çalı tırmak, i leriyle ilgili bilgi ve yeteneklerini geli tirmek, çalı maları için gerekli araç ve gereçleri sa lamak zorundadırlar. Özürlüler, yapabilecekleri i ler dı nda sa lıklarına zarar verecek di er i lerde çalı tırlanamamaktadır. Uygun ko ulların varlı ı halinde çalı ma sürelerinin ba langıç ve biti saatleri , özürlünün durumuna göre belirlenebilmektedir.⁷⁴

verenlerce, örne in gözleri az gören i çiler için çalı ma yerlerinin özel olarak ı ıklandırılması, baca ı sakat ve tekerlekli sandalyeli i çilerin giri çıkı larının kolayla tırılması için özel yollar, kapılar ve asansör yapılması, eli veya kolu sakat i çiler için özel aletler verilmesi, i için harcanacak kuvveti özürlünün becerebilece i düzeye indiren sair özel araç ve gereçlerin sa lanması, kullanılan makina, masa, sandalye ve tezgahlarda özürlünün durumuna göre gerekli de i ikliklerin yapılması gerekmektedir. yerinde yapılacak bu tür düzenlemelerin özürlülerin verimini artıracı na ku ku yoktur. Ayrıca i verenler, çalı an özürlülerin de sa lıkları için gerekli tedbirleri almak ve sa lık durumlarını gözetmek zorundadır.⁷⁵

2.2.14. Kamu ve Özel Sektör verenlerine Sa lanan Te vikler

Özürlü i çi çalı tıran i verenlerden;

a) Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üzerinde özürlü çalı tıran,

b) Elliden daha az sayıda i çi çalı tırmasına ra men Kurumdan talepte bulunmak ve/veya tescil yaptırmak suretiyle özürlü çalı tıran,

c) Çalı ma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmi olan özürlüyü çalı tıran,

i verenlerin, bu ekilde çalı tırdı ı her bir özürlü için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken i veren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini Hazine ödemektedir.⁷⁶ verenin bu haktan yararlanabilmesi için, bu durum, i verenin ba vurusu üzerine Kurumca belgelenmektedir.

⁷⁴ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik.

⁷⁵ DURMU O LU, a.g.e., s.36-37.

⁷⁶ Kanunu

2.2.15. Denetim

Çalı tırılacak özür lü i çilerle ilgili i yerlerinde yapılacak denetim 4857 sayılı Kanununun öngördü ü çalı ma hayatının denetimi ve tefti i esaslarına göre yapılmaktadır.⁷⁷ Daha önce 4857 sayılı Kanunu'nun 30 uncu maddesine göre özür lü istihdam etmeyen i verenlerin denetimi Müfetti lerince yapı lıp tespit edilen aykırı davranı ları için Çalı ma Bölge Müdürünce idari para cezası uygulanırken 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde De i iklik Yapılması Hakkında Kanunun 39 uncu maddesiyle bu yetki do rudan Türkiye Kurumu l Müdürüne verilmi tir.⁷⁸ Ayrıca, kontenjan açıklarının takibi KUR tarafından yapı lmasıyla birlikte, Bakanlık Müfetti lerince de yapı lmakta ve saptanan aykırı davranı ların tespit edilmesi halinde durum Kuruma bildirilmektedir.

2.2.16. İdari Para Cezaları

Uygun bildirimde bulunmayan veya bildirimde bulunmakla birlikte Kanunu'nun 30 uncu maddesindeki hükümlere aykırı olarak özür lü çalı tırmayan i veren veya i veren vekiline çalı tırmadı ı her özür lü ve çalı tırmadı ı her ay için olmak üzere 2007 yılında 1.266 YTL (binikiyüzatmı altı YTL)⁷⁹ idari para cezası verilmektedir. Kamu kurulu ları da bu para cezasından hiçbir ekilde muaf tutulmamaktadır. Mevzuat hükümlerine aykırı lı tespit edilen i veren hakkında 4857 sayılı Kanununun 101 inci maddesinde belirtilen idari para cezası i yerinin ba lı bulundu u yerdeki Türkiye Kurumu l Müdürünce uygulanmaktadır.⁸⁰

Özürlü kontenjanlarını Kurum aracılı ı olmadan ve ilgili mevzuata uygun olmayan ekilde istihdam eden kamu i yerlerine 4904 sayılı Türkiye Kurumu Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine istinaden aynı Kanunun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gere i aldı ı her i çi için idari para cezası

⁷⁷ Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik

⁷⁸ 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde De i iklik Yapılması Hakkında Kanun RG. 07/07/2005 - 25868

⁷⁹ Kurumca Uygulanacak İdari Para Cezası Miktarları,

http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/12/idari_para_%20cezaları.xls, (20.11.2007).

⁸⁰ Kanunu

uygulanmakta, bu şekilde i e aldığı tespit edilen özür lü leri n tescili yapılmamaktadır.⁸¹
2007 yılında Kurum harici alınan her bir i için uygulanan idari para cezası miktarı 1.689 YTL'dir.⁸²

Deniz Kanununda 24/4/2003 tarihli ve 4854 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yapılan de i iklikle, 13 üncü madde gere ince sakat gemi adamı çalı tırma ile ilgili kanun ve tüzük hükümlerine uymayan i veren veya i veren vekiline çalı tırma dı ı her sakat veya eski hükümlü ve çalı tırma dı ı her ay için birmilyar be yüz milyon lira idarî para cezası verilece i hüküm altına alınmı tır.⁸³

Tablo 6: Yıllar itibariyle Uygulanan İdari Para Cezaları *

YILLAR	YENİ DEN DEĞERLEME ORANI	UYGULANAN İDARİ PARA CEZASI MİKTARI	
1999	%52,1	124 YTL (124.000.000 TL)	
2000	%56,0	188 YTL (188.000.000 TL)	
2001	%53,2	293 YTL (293.000.000 TL)	
2002	%59,0	448 YTL (448.000.000 TL)	
2003	%28,5	(1.1.2003 - 9.6.2003) 712 YTL (712.000.000 TL)	(10.6.2003 - 31.12.2003) 750 YTL (750.000.000 TL)
2004	%11,2	963,75 YTL (963.750.000 TL)	
2005	%9,8	(1.1.2005 - 26.4.2005) 1.071,69 YTL	(27.4.2005 - 31.12.2005) 1.071 YTL
2006	%7,8	1.175 YTL	
2007		1.266 YTL	

⁸¹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>, s.6.

⁸² http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/12/idari_para_%20cezaları.xls.

⁸³ Deniz Kanunu

* NOT: (1) 5083 Sayılı "T.C. Devletin Para Birimi Hakkında Kanun" uyarınca 01.01.2005 tarihinden itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devletin Para Birimi Yeni Türk Lirası olarak uygulanmaktadır.
(2) 5083 Sayılı Kanuna göre; Yeni Türk Lirası cinsinden yapılan işlemlerde yarım Yeni Kuru'nun üzerindeki değerler bir Yeni Kuru'ya tamamlanır; yarım Yeni Kuru ve altındaki değerler dikkate alınmaz.
(3) 5083 sayılı Kanunun 2. maddesine 21/04/2005 tarihli 5335 sayılı Kanunun 22. maddesi ile eklenen fıkra uyarınca 27.4.2005'ten itibaren 1 YTL'nin altında kalan tutarlar dikkate alınmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU KONUSUNDA KUR'UN ÇALI MALARI

3.1. ÖZÜRLÜLER N MESLE E KAZANDIRILMALARI, MESLEK REHAB L TASYONU VE ST HDAM DANI MANLI I H ZMET

Türkiye Kurumu, i verenlerden gelecek bilgilere ve yapacağı ara tırmalara göre, özürllülerin hangi i i yapabileceklerini belirleyerek, i kolu ve meslek için gerekli olan nitelikleri de göz önüne alarak, özürllüyü mesle e kazandırma e itimi ve rehabilitasyon programlarından geçirmektedir. Bu e itim sonunda özürllüye başarılı olabilece i i ve meslekleri gösterir belge verilmektedir.

Kurum, mesle e kazandırma e itimi ve rehabilitasyon hizmetini verirken ilgili kurum ve kurulu larından yardım talebinde bulunabilmektedir.

Kayıtları yapılan, mesle e kazandırma e itimi ve rehabilitasyon programlarından geçirilen özürllülere, Kurumca sosyal haklar ve mesleki rehabilitasyon e itimi ve çalı abilecekleri i ve mesleklerin durumu, çalı ma artları, i e yerle tirilmeleri için yapmaları gereken i lemler, ödenecek ücretler, i yerinin ve çevresinin sosyal ve ekonomik durumu ile i yerinin bulundu u yerin geçim artları, ula ım imkanları, sa lık kurulu ları ve benzeri konularda açıklayıcı bilgiler verilmektedir.

3.2. GÜCÜ YET T RME, MESLEK E T M VE GÜCÜ UYUM PROGRAMLARININ DÜZENLENMES

KUR'un i gücü yeti tirme, mesleki e itim ve i gücü uyum programları; 05 Temmuz 2003 tarih ve 25159 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4904 sayılı Türkiye Kurumu Kanununa ve 21 A ustos 2004 tarih ve 25560 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türkiye Kurumu gücü Yeti tirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeli ine dayanılarak gerçekleştirilmektedir.

Özür lü leri n mesleki e itim, rehabilitasyon ve istihdamlarına yönelik projeler ise, 4857 sayılı Kanununun 30 uncu maddesi gere i çıkartılarak 29 Eylül 2003 tarih ve 25241 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Özürlü ve Eski Hükümlü Çalı tırmayan verenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulu u le Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine istinaden yürütölmektedir.

gücü yeti tirme ve uyum hizmetleri, sadece kursiyer cep harçlı ı verilerek açılan kurslar hariç olmak üzere hizmet satın alma esasına göre yürütölmektedir.

Satınalma i lemleri; 22 Ocak 2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4734 sayılı Kamu hale Kanunu, 22 Ocak 2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4735 sayılı Kamu hale Sözle meleri Kanunu, 20 Kasım 2002 tarih ve 24942 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hizmet Alımı haleleri Uygulama Yönetmeli i ve 19 Aralık 2002 tarih ve 24968 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hizmet Alımları Muayene ve Kabul Yönetmeli i hükümlerine ve çıkartılan ilgili tebli lere göre yapılmaktadır.⁸⁴

3.3. KUR’UN ÖZÜRLÜLERE YÖNEL K OLARAK DÜZENLED GÜCÜ YET T RME KURSLARI

Türkiye Kurumu, herhangi bir mesle i olmayan özür lü lere ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun mesleklerde bilgi ve beceri kazandırmak ve bu suretle onları istihdama hazırlamak üzere i gücü yeti tirme kursları düzenlemektedir.⁸⁵

3.3.1. Kendi ini Kuracak Özürlü lere Yönelik Kurslar

Özürlü leri n i piyasasında ihtiyaç duyulan mesleklerde yeti tirilerek veya mesleki bilgi ve becerileri geli tirilerek ya da meslekleri de i tirilerek i kurmalarına ya

⁸⁴ Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 5.1 gücü E itimi, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.2-3, (20.11.2007).

⁸⁵ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/kurs.html>, (23.11.2007).

da kendilerine gelir getirici faaliyette bulunmalarına yardımcı olmak amacıyla düzenlenen kurslardır.

3.3.2. Özürlülere Yönelik Mesleki Eğitim ve Rehabilitasyon Kursları

Özürlülerin i piyasasında ihtiyaç duyulan ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklerde yeti tirilerek veya meslekleri geli tirilerek istihdamlarını kolayla tırmak amacıyla düzenlenen kurslardır.⁸⁶

Mesleki e itim ve rehabilitasyon; özürlülerin i gücü piyasasında ihtiyaç duyulan ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklerde yeti tirilerek istihdamlarını kolayla tırmak ve mesleklerinde ilerlemelerini sa lamak amacıyla sosyal ve tıbbi rehabilitasyon, mesleki rehberlik, mesle e hazırlık, meslek edindirme, geli tirme ve de i tirme e itimidir.⁸⁷

3.3.2.1. Komisyonun Kuruluşu ve Çalışmaları

Özürlü çalı tırma yükümlülü ünü yerine getirmeyen i verenlerden tahsil edilecek idari para cezaları Türkiye Kurumu bütçesinin Maliye Bakanlı nca açılacak özel tertibine gelir kaydedilmektedir. Bu hesapta toplanan paralar özürlülerin mesleki e itim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi i ini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere Türkiye Kurumuna aktarılmaktadır. Toplanan paraların nerelere ve ne kadar verilece i Türkiye Kurumu Genel Müdürlü ünün koordinatörlü ünde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlı ı Çalışma Genel Müdürlü ü, Sa lı ı ve Güvenli i Genel Müdürlü ü, Özürlüler dairesi Bakanlı ı, Adalet Bakanlı ı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlü ü, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ve en çok i çi ve i vereni temsil eden üst kurulu ların birer temsilcilerinden olu an komisyon tarafından karara ba lanmaktadır.⁸⁸

Komisyon, para cezalarının nerelere ve ne kadar verilece i hakkında karar vermek üzere her yıl ocak, nisan, temmuz ve ekim aylarında gündemli olarak toplanmakta, Komisyon Ba kanı gerekli gördü ü hallerde Komisyonu ola anüstü

⁸⁶ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.5.

⁸⁷ Türkiye Kurumu gücü Yeti tirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeli i, RG. 21/08/2004 - 25560

⁸⁸ Kanunu

toplantıya çağırabilmektedir. En az üç üyenin yazılı istemi ile de Komisyon olağanüstü toplanmaktadır. Olağanüstü toplantı talebi Komisyon Başkanı tarafından en geç 15 gün içinde yerine getirilmektedir.

Komisyon, gündemdeki sıraya göre konuları görüşmekte, toplantıya katılan üye sayısının çoğunluk kararıyla gündemdeki konuları da görüşebilmektedir.

Komisyon, uygulanması önerilen projeleri; amaç, gerçekleştirme süresi, faydalanacak özürlü sayıları, birden fazla özür grubuna yönelik olması, istihdam oranı düşük özür grubuna hizmet etmesi ve istihdama katkısı bakımından incelemekte, mevcut para miktarını da dikkate alarak değerlendirilmektedir. İstihdam garantisi verilen proje önerileri tercih edilmektedir. Mesleki eğitim ve rehabilitasyon projelerine katılanlara sertifika verilmesi aranmaktadır. Komisyon kararları gerekçeli olmaktadır. Yönetmelik ekinde yer alan proje formatına uygun olarak hazırlanan projeler değerlendirilmeye alınmaktadır.

Komisyon, en az üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar almaktadır. Oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılmaktadır.

Kendini kurma projelerinin uygulamaya konulabilmesi için üye tam sayısının dörtte üçü oranında oy çoğunluğu aranmaktadır.

Komisyonun sekreteryası görevi Kurum tarafından yürütülmektedir. Komisyonun nerede, hangi gün ve saatte olağan olarak toplanacağı Kurum tarafından Komisyon üyelerine toplantıdan 15 gün önce duyurulmakta, gündem ve gündeme ilişkin doküman ile proje özetleri üyelere gönderilmektedir.

Özürlü çalıştırmadığı için işverenlerden kesilen ve Kuruma aktarılan idari para cezaları özürlülere yönelik hizmetlerde kullanılmaktadır.⁸⁹

---

⁸⁹Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kuruluyla Çalıştırma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, RG. 29/09/2003 - 25241.

3.3.2.2. Birli i ve Mesleklerin Belirlenmesi

İl/ube müdürlüklerince, özürllülerin hangi mesleklerde düzenlenecek projelere katılma e ilimlerinin belirlenebilmesi için kayıtlı özürllülerle, özürllüler tarafından veya özürllüler yararına kurulmu bulunan derneklerle, vakıflarla ve mesleki rehabilitasyon merkezleriyle sürekli temas kurulmakta ve özürllülerin mesleklere göre nitelikleri tespit edilmektedir.⁹⁰

İstihdam Kurulları, özürllülere yönelik mesleki e itim ve uyum programları uygulanması için İl Müdürlü üne önerilerde bulunmakta,⁹¹ bu görü ve öneriler dikkate alınarak özürllülere yönelik projelerin uygulanması kararla tılmaktadır.⁹²

3.3.2.3. Kursiyer Seçimi ve artları

E itici, ö retici sayısı, e itim yerinin kapasitesi ve donanımı dikkate alınarak kurs grupları olu turulmaktadır. Bir grup en az 12 en fazla 30 kursiyerden olu maktadır. Ancak, kursların istihdamında güçlük çekilen gruplara (örne in, özürllülere) yönelik olması durumunda veya i verenin i gücü ihtiyacı do rultusunda 12 den az kursiyer için de kurs açılabilir.⁹³

İl/ube müdürlüklerince, i arayan veya kendi i ini kurmak isteyen kayıtlı özürllülerin çalı abilecekleri meslekler dikkate alınarak düzenlenecek “projelere”, öncelikle i piyasasında ihtiyaç duyulan mesle i olmayanların katılımı sa lanmaktadır. Daha önce düzenlenmi bir projeye katılan ancak, i e yerle tirilememi özürllülerin, kendi talepleri halinde ve ba ka bir kursiyerin bulunamadı ının belirlenmesi durumunda, en fazla bir projeye daha katılımları sa lanmaktadır.⁹⁴

⁹⁰ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.14.

⁹¹ Türkiye Kurumu İl istihdam Kurulları Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, RG. 16/09/2006 – 26291.

⁹² <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.14.

⁹³ Türkiye Kurumu gücü Yeti tirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeli i.

⁹⁴ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.15.

3.3.2.4. Projelerin Uygulanması

Proje; i siz özürlülerin mesleki e itim ve rehabilitasyonuna, istihdamına ve i kurlmalarına yönelik olarak, belirtilen proje formatına göre, e itim kurum ve kurulu ları, üniversiteler, kamu kurum ve kurulu ları, vakıf, dernek, sendika, meslek örgütleri gibi sivil toplum kurulu ları, gerçek ve tüzel ki iler tarafından hazırlanan programları, ifade etmektedir.⁹⁵

Özürlülere yönelik düzenlenecek projelerde istihdam garantisi zorunlulu u aranmamaktadır.

4857 sayılı Kanunu ile bu Kanuna dayanılarak çıkartılan “Özürlü ve Eski Hükümlü Çalı tırmayan verenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulu u ile Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” hükümleri gere ince, kurulan “Ceza Paralarını Kullandırmaya Yetkili Komisyon” tarafından, özürlülere yönelik düzenlenmeleri uygun görülerek onaylanan “Projelerin” giderleri, özürlü çalı tırmayan i verenlerden ceza olarak kesilip Kuruma aktarılan “ceza paralarından” kar ılanmaktadır.

İl müdürlükleri; hizmet alanlarında özürlülere yönelik düzenlemeyi planladıkları “Projelerini” yukarıda belirtilen ilgili Yönetmelik ekinde yer alan “proje formatına” göre düzenleyip, anılan Komisyonun görü lerine ve de erlendirmelerine sunulmak üzere KUR gücü Uyum Daire Ba kanlı na göndermektedirler. İl müdürlükleri, ayrıca bu kapsamda kendi hizmet alanları dahilinde gerçek veya tüzel ki iler tarafından hazırlanan projeleri, anılan Komisyonun görü lerine ve de erlendirmelerine sunulmak üzere Daire Ba kanlı na göndermektedirler.

İl müdürlüklerince; özürlülere yönelik düzenlenmesi planlanan “projelere” ili kin “proje formatlarının” hazırlanmasında, formatlara kaydedilecek bilgilerin tam ve

---

⁹⁵Özürlü ve Eski Hükümlü Çalı tırmayan verenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulu u ile Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.

anlatılır olmasına, eğitim sonunda kursiyerlerin iş yerle tirilecekleri iş yerlerinin belirtilmesine ya da kuracakları iş yerle ilgili gerekli açıklamaların yapılmasına, katılacak özürlülerin hangi özürlü grubunda olduklarının belirtilmesine, projelerin hangi kurumlarla/kuruluşlarla iş birliği yapılarak gerçekleştirilecekleri, tarafların projelere sağlayacakları maddi ve nakdi katkıların belirtilmesine, projelerde önerilen mesleklerde eğitimli özürlülere ihtiyaç olup olmadığına, eğitim sonunda katılan kursiyerlere “sertifika” verilip verilmeyeceğinin açıklıkla belirtilmesine dikkat edilmektedir.

Özürlülere yönelik “Projelere” ilişkin olarak düzenlenecek “proje formatlarında”, proje maliyetleri içindeki tüm gider türleri ayrı ayrı ve detaylı olarak belirtilmektedir.

İl Müdürlüklerinin görev alanları içindeki özürlü dernekleri, düzenlemeyi planladıkları projelere ilişkin “proje formalarını”, kendi federasyonları aracılığıyla Türkiye Sakatlar Konfederasyonuna iletmektedirler. Konfederasyon, tüm proje önerilerini görüşü ile birlikte KUR Genel Müdürlüğüne göndermekle yükümlüdür. Özürlülere yönelik derneklerin İl Müdürlüklerine verdikleri proje önerileri alınmamakta, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu aracılığı ile göndermeleri önerilmektedir.

Komisyonca; uygulanması önerilen projelerden, öncelikle faydalanacak özürlü sayıları fazla olan, istihdam oranı düşük birden fazla özürlü grubuna hizmet etmeyi amaçlayan, istihdam garantisi verilen, katılan özürlülere sertifika verilmesini öngören projelerin uygun görülmesi ve tercih edilmesi hususunda İl Müdürlükleri tarafından dikkate alınmakta ve özürlülere yönelik projeler, Komisyonun bu tercihleri doğrultusunda hazırlanmaktadır.⁹⁶

İl müdürlükleri; “Komisyon” tarafından kabul edilen kendilerine ait “Projeleri” uygulamak için, anılan Komisyonca tahsis edilen ceza paralarını, Mali ve Mali Dairesi Başkanlığından talep ederek, 4734 sayılı Kamu Halka Kanunu kapsamında, ihtiyaç duyulan hizmetlerin satın alınmasında kullanmaktadırlar.

⁹⁶ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.15.

Komisyon tarafından kabul edilen, İl Müdürlüklerinin görev alanlarındaki kurulu lara ait “Projelerin” uygulanması için, anılan Komisyonca tahsis edilen ceza paraları tutarları; ilgili İl Müdürlükleri tarafından, Mali ler Dairesi Ba kanlı ndan talep edilerek Protokol kapsamında, projeleri uygulayacak proje sahibi kurulu lara, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri gere ince, fatura veya fatura yerine geçen belgeler kar ılı nda ödenmektedir. Komisyon tarafından kabul edilen projelerde belirtilen mesleki e itimlere ili kin araç-gereçlerin, e itim sarf malzemelerinin ve demirba ların satın alındı mın, 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre proje sahipleri tarafından belgelenmesi ve İl Müdürlüklerince alınanların yerinde görülmesi halinde, İl Müdürlükleri tarafından bu alımlara ili kin nakit tutarları, proje sahiplerine defaten ödenmektedir. Ancak İl Müdürlüklerince; ödemelerin yapılmasından önce proje kapsamında alınmı olan e itim araç-gereçlerinin, demirba ların ve malzemelerin, projeler tamamlandıktan sonra proje sahipleri tarafından en az 2 yıl süreyle projelerin konuları çerçevesinde özürülere mesleki e itim ve rehabilitasyon hizmetlerini verecek ekilde muhafaza edileceklerine dair, proje sahiplerinden “Taahhütname” alınmaktadır. Bu durumda İl Müdürlüklerince; araç-gereçlerin, demirba ların ve malzemelerin adları, markaları, seri numaraları tespit edilmekte ve 2 yıllık süre sonuçlanıncaya kadar bunların özürülere yönelik projelerde kullanılıp kullanılmadıkları denetimlerle takip edilmektedir.

Proje sahibi kurulu lar 4734 sayılı Kamu hale Kanununa tabi ise, kendilerine tahsis edilen ceza paralarını, anılan Kanun hükümlerine göre harcamalarının gerekti i hususu, İl Müdürlüklerince ilgili kurulu lara yazılı olarak bildirilmektedir. 4734 sayılı Kamu hale Kanununa tabi olmayan proje sahibi kurulu ların, anılan Komisyonca tahsis edilen ceza paralarını, anılan Kanun kapsamında harcama mecburiyetleri bulunmamaktadır.

İl Müdürlüklerince; kendi görev alanlarında bulunan kurulu ların, Komisyon tarafından kabul edilerek kaynak tahsis edilen projelerine ili kin uygulamaları düzenli olarak takip edilmektedir. İl Müdürlüklerince, bu takiplere ili kin “Proje Ba lama Raporu” ile “Proje Sonuç Raporu” tanzim edilerek gecikmeye sebebiyet verilmeden Daire Ba kanlı na gönderilmektedir.

Komisyon tarafından kabul edilerek para tahsis edilen projelerin, herhangi bir nedenle proje sahibi kurulu lar tarafından uygulamaya konulmaması halinde, İl Müdürlükleri tarafından, proje sahipleri yazılı olarak uyarılmakta ve projeleri uygulamaya koymaları için kendilerine makul bir süre verilmektedir. Bu makul süre içinde projelerin ba latılmaması halinde, projeler için tahsis edilmi olan paralar, İl Müdürlükleri tarafından dari ve Mali ler Dairesi Ba kanlı na iade edilmektedir. Komisyon tarafından kabul edilerek para tahsis edilen ve proje sahibi kurulu lar tarafından uygulamaya konulan, ancak İl Müdürlüklerince yapılan proje uygulama takipleri sonucunda amaçlarına uygun olarak uygulanmadıkları tespit edilen projeler ile uygulanması sonuçlandırılmayan veya uygulanmalarına devam edilmeyen projelere ili kin e itim araç-gereçleri, demirba malzemeler ile e itim sarf malzemeleri proje sahiplerinden geri alınmakta, geri alınamadı ı takdirde bunlar için belge kar ılı ı ödenmi olan paralar, yasal yollardan tahsil edilmektedir.

Komisyon tarafından para tahsis edilen projelerin sahipleri; dernek, vakıf vb. kamu kurulu ları olmaları durumunda, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre fatura veya fatura yerine geçen belgeler kar ılı nda ödemeleri gereken e itici/ö retici ücret giderlerini, ücret bordrosu kar ılı nda da ödeyebilmektedirler.

İl Müdürlükleri ile 4734 sayılı Kamu hale Kanununa tabi olan ya da olmayan bütün proje sahibi kurulu lar arasında yapılacak protokollerde 4735 sayılı Kamu hale Sözle meleri Kanunu'nun, "Sözle mede Yer Alması Zorunlu Hususlar" ba lıklı 7 nci maddesinde yer alan hükümlere riayet edilmektedir. Protokol metninde yer alan hususlar dikkate alınarak, Komisyonca onaylanmı projelerin özelliklerine göre Protokol metninde gerekli uyarlamalar yapılmaktadır. Ancak, bu uyarlamalar, Komisyonca onaylanmı projelerin içeriklerine ve 4735 sayılı Kamu hale Sözle meleri Kanunu' nun 7 nci maddesine aykırı olamamaktadır.⁹⁷

Özürlülere yönelik Projelerde "öngörülen mesleki e itim ve rehabilitasyon faaliyetlerine" ili kin harcamaların % 10 'u bloke edilerek ay sonlarında 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre gerekli belgeler kar ılı nda proje sahibi

⁹⁷ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.16.

kurulu lara ödenmektedir. Ancak l Müdürlükleri, projelerin özelliklerine göre “Protokolde”, proje sahibi kurulu larla mutabakat sa layarak yeni düzenleme yapabilmektedirler. Komisyonca onaylanıp para tahsis edilen özür lülere yönelik projelerde, proje sahibi kurulu lar tarafından istihdam garantisi verilmi ise, l Müdürlükleri ile proje sahibi kurulu lar arasında düzenlenecek “Protokollerde”, istihdam garantisi ile ödeme kalemleri ili kilendirilmekte, kursiyer cep harçlı ı ve demirba giderleri dı nda kalan proje tutarının %20’sinin bloke edildi ine ili kin olarak Protokollere hüküm konulmakta, istihdam yükümlülüklerini yerine getirmeyen proje sahiplerine, bloke edilen parasal tutarlar ödenmemektedir.

Özür lüler, ceza paraları ile bir meslekte düzenlenen projelere bir defa katılabilmektedirler. Ancak, bir projeye katılmı olmakla birlikte açık i siz durumunda olan özür lüler, farklı bir meslekte düzenlenen ba ka projelere, yeterli sayıda katılımcı bulunamaması ko uluyla bir defaya mahsus olmak üzere ikinci kez katılabilmektedirler.

Tablo 7: 2006 Yılında Düzenlenen Kursların Mesleklere Göre Da ılımı⁹⁸

KURSUN DÜZENLEND MESLEK	DÜZENLENEN KURS SAYISI
Bilgisayar, Bilgisayar Operatörlü ü	34
Tekstil, Konfeksiyon, Trikotaj	15
Ön Muhasebe, Bilgisayarlı Muhasebe	6
El Sanatları, Takı Tasarımı, Süs E yası	6
Ayakkabı malatı	3
Bula ıkçılık-Temizlik çili i	3
Büro Personeli ve Sekreterlik	3
Bilgisayar Destekli Tasarım Teknisyeni	2
Bilgisayar Pro ramcılı ı	2
Kasiyer, Satı Elemanı	2
Radyo Pro ramcılı ı	2
Santral Operatörlü ü	2
Di erleri	14
TOPLAM	94

Özür lülere yönelik projelerin uygulandı ı binaların tamamının elektrik, su, ısıtma, aydınlatma, kira, ileti im, temizlik, vb. giderleri toplamından, binanın toplam kullanım alanı ile projenin uygulandı ı bölüm arasında orantı kurularak hisseye dü en gider miktar kadar ödeme yapılmaktadır.

⁹⁸ ÖZTÜRK, Fatma; “ KUR’un 2006 Yılı gücü Yeti tirme Kursları ile lgili istatistikleri”, (11.12.2006), (e-mail).

Komisyon tarafından projeler için tahsis edilen ödenek tutarının, aksi belirtilmedikçe Katma De er Vergisi (KDV) dahil tutar oldu u varsayılmaktadır. A ır ve Tehlikeli ler Yönetmeli inde belirtilen “a ır ve tehlikeli i ler kapsamındaki mesleklerde” düzenlenen projelere katılan özür lü ler için “ferdi kaza grup sigortası” yaptırılması zorunlu olup, buna ili kin giderler projede belirtilmemi ise, bu sigortaya ait giderler proje sahipleri tarafından kar ılanmaktadır.

Kurumun yıl içerisinde geçerli olan harçlık miktarı kadar kursiyerlere cep harçlı ı verilmektedir. Cep harçlıkları yer almayan projelere de bu maliyet kalemi, kursiyerlere ödenmek üzere eklenmektedir. Komisyon tarafından tahsis edilen kaynakların bütçe kalemlerinde belirtilen gider için kullanılaca ı, fasıllar arası aktarma yapılamayaca ı hususu tüm proje sahiplerine bildirilmektedir.⁹⁹

Tablo 8: Yıllar tıbarıyla KUR’un Özür lü lere Yönelik Düzenledi i Kurslar ve Katılımcı Sayıları¹⁰⁰

YILLAR	KURS SAYISI	KURS YER SAYISI
2002	20	262
2003	21	241
2004	20	302
2005	42	1.710
2006	94	3.047
2007*	105	1635
TOPLAM	341	7.717

3.4. KUR’UN ÖZÜRLÜLERE YÖNEL K OLARAK DI KAYNAKLARLA DÜZENLED PROJELER

3.4.1. AB & KUR (A PP) Aktif gücü Programları Projesi

Türkiye Kurumu’na destek projesi olarak düzenlenen Aktif gücü Programları Projesi (A PP) 20 Ekim 2003 – 03 A ustos 2006 tarihleri arasında uygulanmı tır.

⁹⁹ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>, s.17.

¹⁰⁰ KUR statistik Bültenleri

* 2007 yılı verileri Ocak - Ekim arası verileridir.

Tablo 9: Aktif gücü Programları Projesi Kapsamında Özürlülere Yönelik Olarak Düzenlenen Kursların Katılımcı ve e Yerle en Sayıları

AB & KUR (A PP)	KADIN	ERKEK	TOPLAM
ÖZÜRLÜ KURS YER SAYISI	384	992	1376
E YERLE EN ÖZÜRLÜ SAYISI	90	197	287

3.4.2. KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi

KUR, Hollanda ile MATRA Katılım öncesi Proje Programı çerçevesinde 2006 yılında kabul edilen, “ KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi”ni 2007 ve 2008 yıllarında pilot olarak seçilen İzmir ilinde uygulamaktadır.

Projenin amacı, özürlülerin iş ve meslek analizi, mesleki rehabilitasyonu ve istihdamı konusunda Hollanda modelinden yararlanarak Türkiye’deki mevcut durumun iyileştirilmesidir. 450.000 Avro’luk bir bütçe ile yürütülen bu projenin Aralık 2008’de tamamlanması planlanmaktadır.

Projeden beklenen sonuçlar;

- Özürlülerin istihdam edilebilirliğine yönelik prosedür çerçevesi ve mevzuata ilişkin öneriler sunmak,
- Özürlülerin istihdam edilebilirliğini artırmak için sosyal ortaklarla iş birliği platformu oluşturmak,
- Entegrasyon politikası alanında bilgi transferi sağlamak (örneğin kodlama, sınıflandırma, kayıt, iş gücü piyasası analizi ve iş analizi metodolojisi),
- Yerel KUR ofisleri ve diğer ilgili kuruluşların bölgesel temsilcilerine yeni deneyimleri ve tecrübeleri sunmak,
- Proje bulgularını bir pilot bölgede (İzmir) uygulamaktır.¹⁰¹

¹⁰¹ Türkiye Kurumu, 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara, 28 Kasım 2007, s.88.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖZÜRLÜLER KANUNUNUN ÖZÜRLÜLERİN İSTİHDAMI, MESLEK EĞİTİM VE REHABİLİTASYONU İLE İLGİLİ OLARAK GETİRİLEN YENİ DÜZENLEMELER

4.1. GENEL OLARAK

1 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde De i iklik Yapılması Hakkında Kanun ile özürlülerin istihdamı ve mesleki rehabilitasyonu hakkında a a ıda bahsedilen yeni düzenlemeler getirilmi tir.

Devlet, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlı ı temelinde, özürlülerin ve özürlülü ün her tür istismarına kar ı sosyal politikalar geli tirecektir. Özürlüler aleyhine ayrımcılık yapılamayacak; ayrımcılıkla mücadele özürlülere yönelik politikaların temel esası olacaktır.

4.1.1. Sınıflandırma

Özürlülerle ilgili derecelendirme, sınıflandırma ve tanılamaların uluslararası özürlülük sınıflandırması temel alınarak hazırlanan özürlülük ölçütüne göre yapılaca ı belirtilmi tir.¹⁰²

Özürlülere ili kin sınıflandırma çalı malarında, sınıflandırma sistemi olarak; Dünya Sa lık Örgütü tarafından sa lık ve sa lıkla ilgili durumların tanımlanması için ortak standart bir dil ve çerçeve olu turmak amacı ile geli tirilen ve insanın i levsellik ve kısıtlılıklarla ilgili durumlarının tanımlanmasını sa layan çok kapsamlı uluslararası bir sınıflandırma sistemi olan i levsellik Yetiyitimi ve Sa lı ın Uluslararası Sınıflandırmasının esas alınacaktır.

---

¹⁰² Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde De i iklik Yapılması Hakkında Kanun.

Özür lü lerin sa lı lı ile ilgili durumlarının tanımlanmasında ve geni çaplı bilginin kodlanmasında, çe itli disiplinler ve hizmetler açısından verilerin toplanmasında, kaydedilmesinde ve kar ıla tırılmasında, özür lü lerin tedavisi, rehabilitasyonu, e itimi, istihdamı ile ilgili hizmetlerin de erlendirilmesinde, planlanmasında levsellik Yetiyitimi ve Sa lı ın Uluslararası Sınıflandırması sisteminin kullanılması amacıyla e itim, ö retim, uygulama ve yaygınla tırma hizmetleri Ba bakanlık Özür lü ler daresi Ba kanlı ının koordinatörlü ünde, ilgili kamu kurum ve kurulu ları ile sivil toplum örgütleri, üniversitelerin ilgili bilim dalları ve ilgili meslek kurulu larının i birli i ile yürütülecektir.¹⁰³

4.1.2. ve Meslek Analizi

Özür türlerini dikkate alan i ve meslek analizlerinin, Özür lü ler daresi Ba kanlı ının koordinatörlü ünde Millî E itim Bakanlı ı ve Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlı ı tarafından yapılacaktır. Bu analizlerin ı ında, özür lü lerin durumlarına uygun meslekî rehabilitasyon ve e itim programları anılan kurumlarca geli tirilecektir.

4.1.3. Meslekî Rehabilitasyon

Özür lü lerin yeteneklerine göre mesle ini seçme ve bu alanda e itim alma hakları kısıtlanamayacaktır.

Özür lü lerin yetenekleri do rultusunda yapabilecekleri bir i te e itilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sa lanması amacıyla meslekî rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanması sa lanacaktır.

Gerçek veya tüzel ki ilerce açılacak olan özel meslekî rehabilitasyon merkezleri, yetenek geli tirme merkezleri ve korumalı i yerlerinin de i ik tipleri ile özel i yerlerinde bireylerin bireysel geli imleri ve yeteneklerine uygun i veya becerilerini geli tirici tedbirler alınacaktır. Bu alandaki hizmetler ihtiyaçlara göre i ve meslek

---

¹⁰³ Özür lü lük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özür lü lere Verilecek Sa lık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik.

analizi yapılarak hizmet satın alınması suretiyle temin edilebilecektir. Buna ilkin usûl ve esaslar, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Özürlüler Dairesi Başkanlığı tarafından belirlenecek yönetmelikle belirlenecektir.

Sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri belediyeler tarafından da verilecektir. Belediyeler bu hizmetlerin sunumu sırasında gerekli gördükleri hallerde, halk eğitim ve çıraklık eğitim merkezleri ile işbirliği yapacaktır. Özürlünün rehabilitasyon talebinin karşılanamaması halinde özürlü, hizmeti en yakın merkezden alacak ve ilgili belediye her yıl bütçe talimatında belirlenen miktarı hizmetin satın alındığı merkeze ödeyecektir.

4.1.4. İstihdam

Seçim sürecinde; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve ücretlerine kadar olan safhaların hiçbirinde özürlülerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamayacaktır.

Çalışan özürlülerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, özürlüyle ilgili olarak diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamayacaktır.

Çalışan veya iş başvurusunda bulunan özürlülerin karşılanabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve iş yerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşları ile iş yerleri tarafından yapılması zorunludur. Özürlülük durumları sebebiyle iş gücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özürlülerin istihdamı, öncelikle korumalı iş yerleri aracılığıyla sağlanacaktır.

4.1.5. Kanununa Etkisi

22/05/2003 tarihli ve 4857 sayılı Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle artık, 101 inci madde kapsamında özürlü çalıştırma

yükümlülü ünü yerine getirmeyen i verenlere kesilen idari para cezaları, do rudan Türkiye Kurumu l Müdürü tarafından uygulanacaktır.¹⁰⁴

4.2. KORUMALI YERLER

Korumalı i yerleriyle ilgili usûl ve esaslar, Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı , Maliye Bakanlığı ve Özürlüler daresi Ba kanlı nca mü tereken çıkarılan, 30/05/2006 tarih ve 26183 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlü e giren, Korumalı yerleri Hakkında Yönetmelikle düzenlenmi tir.

Korumalı i yeri; normal i gücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özürlüler için mesleki rehabilitasyon ve istihdam olu turmak amacıyla, gerçek ve tüzel ki ilerce açılan ve açılacak olan, Devlet tarafından ilgili mevzuatta teknik donanımın sa landı ı ve mali yönden desteklendi i, çalı ma ortamının özel olarak düzenlendi i i yeridir.

4.2.1. Korumalı yeri Statüsünün Kazanılması

Çalı an sayısının büyük ehir belediye sınırları içinde en az otuz, büyük ehir belediye sınırları dı nda en az onbe oldu u ve çalı anlarının yüzde yetmi be ini, en az %40 oranında zihinsel, ruhsal-duyusal ve davranı sal özürlü veya di er özürlü gruplarından ise %60 ve üzeri özürlülerin olu turdu u i yeri i verenleri, korumalı i yeri statüsünün kazanılması için, i yerinin üretim faaliyetini veya faaliyetlerini, i yerinde çalı an veya çalı acak toplam i çi sayısını, çalı an veya çalı acak olan özürlülerin sayısını, özürlü grubunu veya gruplarını, özürlü oranlarını ve i yerinde yaptı ı veya yapaca ı i ler ile i yerinin adresini belirten dilekçe ve istenilen belgelerle birlikte KUR l Müdürlü üne ba vuruda bulunmalıdırlar.

Korumalı i yeri statüsü almak üzere l Müdürlü üne ba vuran gerçek veya tüzel ki ilerin talepleri en geç otuz gün içerisinde i yerinde gerekli tespit ve inceleme yapmak suretiyle Komisyonca de erlendirilmektedir. Ba vurusu yapılanlardan Komisyonca yapılacak de erlendirme sonucunda uygun görülen i yerlerine Valilikçe, Korumalı yeri Statüsü Belgesi düzenlenmektedir.

---

¹⁰⁴ Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde De iklilik Yapılması Hakkında Kanun.

Komasyon; illerde Valilik bünyesinde, Türkiye Kurumu 1 Müdürlü ü, 1 Milli E itim Müdürlü ü, 1 Sa lık Müdürlü ü, 1 Sosyal Hizmetler Müdürlü ü ve gerekli hallerde Valilikçe görevlendirilen kamu kurum ve kurulu ları temsilcilerinden olu maktaki ve sekreteryası Türkiye Kurumu 1 Müdürlü ü tarafından yürütölmektedir. Komasyonun çalı ma usul ve esasları Türkiye Kurumu Genel Müdürlü ü tarafından belirlenmektedir.

yerinin korumalı i yeri statüsü almasından sonra gerekli teknik destekler Valiliklerde olu turulan Komasyon tarafından de erlendirilerek, uygun görölmeleri durumunda, belli periyotlarda görevlendirilecek personel tarafından yerine getirilmektedir.

4.2.2. Korumalı yeri Personelinin ve Nitelikleri

a) yeri yöneticisi: yeri yöneticisi, i yerinin amacına uygun olarak idari, teknik, mali ve di er i lerinin yürütölmelerinden ve bunların düzenli bir biçimde i leyi inden sorumludur. Sosyal çalı macı, fizyoterapist, psikolog, rehber ö retmen veya psikolojik danı man, özel e itimci, doktor, sosyolog ve çalı ma ekonomisti olanlar ile bu alanlarda yüksek lisans yapanlar i yeri yöneticisi olabilmektedir. Bu özellikleri ta ıyan i verenler aynı zamanda i yeri yöneticisi de olabirler. Bir ki i birden fazla korumalı i yerinin yöneticisi olamamakta ve çalı ma saatleri içinde ba ka bir görevde çalı amamaktadır.

b) E itici personel: Mesleki ve teknik e itim alanında yüksek ö renim görmü veya usta ö reticilik yeterlili ini kazanmı olmalıdır.

Ayrıca i yeri kapasitesine göre teknik, idari ve yardımcı personel ile ihtiyaç duyulabilecek di er meslek elemanları çalı tırılabilir.

4.2.3. Korumalı yerinin Bölümleri

a) De erlendirme bölümü: Özürlünün; ilgi, yetenek ve becerileri ile i in gereklerinin kar ıla tırılarak uygun üretim alanına yönlendirildi i bölümdür. Bu

bölümde, özürünün ihtiyaç duydu u fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetleri de yerine getirilmekte ve ayrıca korumalı i yerine ba layan özürlüye ön hazırlık programı verilmektedir. Program; i güvenli i ve i çi sa lı ı e itimi, ilk yardım e itimi ve verimlilik e itimini kapsamaktadır.

b) Üretim bölümü: Mal veya hizmet üretiminin gerçekleştirildi i ve çalı an özürülerin yeteneklerinin geli tirildi i bölümdür.

c) Sosyal servis: Çalı an özürülerin evde, i yerinde ve sosyal çevrelerinde ya adıkları sorunların çözümünde yardımcı olunarak i e ve i yerine uyumlarının sa landı ı bölümdür. Bu bölümde; özürülerin resmi ve resmi olmayan kurumlarla etkin bir ileti im kurmalarını sa lamak amacıyla çalı malar yapılmakta, bireysel ve grup programları ile danı manlık hizmetleri verilmektedir.

4.2.4. Korumalı i yerinde Çalı acak Özürüler

Kuruma kayıtlı ve korumalı i yerinde çalı mak isteyen özürüler bireysel olarak veya l Müdürlükleri aracılı ı ile i yerlerine ba vurabilirler. i yeri yöneticisi, i yerinde çalı an di er personelin de görü lerini alarak özürünün uygunlu una karar vermektedir. i yeri, bireysel olarak ba vuran özürülerini en geç bir ay içerisinde l Müdürlü üne bildirmekle yükümlüdür.

Korumalı i yerinde istihdam edilebilmek için;

- a) En az %40 oranında zihinsel, ruhsal-duyusal ve davranı sal özürülü olmak veya di er özür gruplarından ise %60 ve üzeri özürülü olmak,
- b) Kuruma kayıtlı olmak,
- c) 15 ya mını bitirmi olmak, gerekmektedir.

Valilikçe korumalı i yeri statüsü verilen i yerleri, ayda bir Personel Durum Çizelgesini takip eden ayın ilk haftasında düzenleyerek l Müdürlü üne gönderirler. i yeri herhangi bir sebeple i sözleşmesi sona eren özürülü i çinin ayrılı nedenlerini on be gün içinde l Müdürlü üne bildirmekle yükümlüdür.

4.2.5. Korumalı İyerinin Yıllık Faaliyet Raporunu Düzenlemesi

Korumalı İyeri bir yıllık üretim, istihdam, satı , ba ı , yatırım, pazarlama, stok, istihdam etti İ personel gibi faaliyetlerini içeren raporunu her yılın Mart ayı içerisinde İ Müdürlü İne vermelidir.

4.2.6. Korumalı İyeri Statüsünün Sona Erdirilmesi

Valilikçe korumalı İyeri statüsü verilen İyerleri, denetim raporları sonucunda belirlenen ve Yönetmelikte belirtilen ko ulların bir veya birkaçını yerine getirmedi İ tespit edildi İ takdirde İ Müdürlü İ tarafından yazılı olarak uyarılmaktadır. Otuz gün içerisinde belirtilen eksiklikleri tamamlamayan İ verenlerin korumalı İyeri belgesi Komisyonun görü İ do rultusunda Valilikçe iptal edilmektedir. İyeri ta ınma, devir, kapanma gibi durumlarını onbe gün öncesinden İ Müdürlü İne bildirmek zorundadır.¹⁰⁵

4.3. ÖZEL MESLEK REHABİLİTASYON MERKEZLERİ

Özürlülerin yetenekleri do rultusunda yapabilecekleri bir İte verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sa lanması amacıyla kurulacak özel mesleki rehabilitasyon merkezlerinin açılı İ, denetlenmesi ve İleyi İne İlikin usul ve esaslar, Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli E ğitim Bakanlığı ve Özürlüler dairesi Ba kanlı ınca mü tereken çıkarılan, 02/05/2006 tarih ve 26153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlü İe giren, Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelikle düzenlenmi İtir.

Mesleki rehabilitasyon; özürlülerin İgücü piyasasında ihtiyaç duyulan, ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklerde yeti tirilerek istihdamlarını kolayla tırmak ve mesleklerinde ilerlemelerini sa lamak amacıyla devamlı ve koordinasyon içinde sosyal ve tıbbi rehabilitasyon, mesleki rehberlik, mesle İe hazırlık, meslek edindirme, geli tirme ve de İtirme İetimi, İe yerle tirme ve takibini içeren faaliyetlerdir.

---

¹⁰⁵ Korumalı İyerleri Hakkında Yönetmelik, RG. 30/05/2006 – 26183.

Özel mesleki rehabilitasyon merkezi; özürlülere yönelik olarak mesleki rehabilitasyon hizmetini vermek üzere gerçek ve tüzel kişilerce açılacak olan gündüzlü kurulu tur.

4.3.1. Merkez Açma, Devir, Nakil ve Kapatma

Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezinin açılması, devri, nakli, kapatılması ve personel görevlendirmesi ile ilgili Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları mevzuatına göre yürütülmektedir. Ancak, özel mesleki rehabilitasyon merkezinin açılabilmesi için Türkiye Kurumu İl Müdürlüklerinden de uygun görüş istenmektedir.

Merkeze, başvuruda daha sonra ilave edilecek özür grupları için de ayrıca izin alınmaktadır. Hizmet verilecek her bir özür grubu için rehabilitasyon ve kurs programı hazırlanmaktadır. Merkezin fiziksel şartları ve donanımı hizmet verilecek her bir özür grubuna uygun şekilde düzenlenmektedir.

Mesleki eğitimini tamamlayan özürlülerin merkez tarafından Türkiye Kurumuna kayıt yaptırılması için bildirilmesi gerekmektedir.

4.3.2. Merkezde Uygulanacak Rehabilitasyon Hizmetleri ve Kurs Programları

a) Fizyoterapi ve rehabilitasyon: Yararlanıcının mevcut fiziksel ve zihinsel yetenek seviyesi, sağlık problemleri, ilgileri ve becerilerinin belirlenmesi, tıbbi değerlendirme, mobil değerlendirme ve mesleki rehberliktir.

b) Ergoterapi: Çalışma kapasitesinin değerlendirilmesi, iş ile uyumlandırılması ve bu süreç sonunda fizyoterapi ve rehabilitasyon birimi ile birlikte kişinin uygun iş kursuna yönlendirilmesidir.

c) Sosyal rehabilitasyon: Bu süreçte özürlü kişilerle evde, merkezde ve sosyal çevrelerinde psiko-sosyal uyumlarını desteklemek için resmi/resmi olmayan kurumlarla

etkin bir ileti m kurmalarını sa lamak amacıyla çalı malar yapılmakta, bireysel ve grup programları ile danı manlık hizmetleri verilmektedir.

ç) Mesleki e itim: Bireylerin yönlendirildikleri ve e itim sonrasında sertifikalandırıldıkları i kursunda e itim almaları sa lanmaktadır. Özürlü bireylere verilecek kursların programları, 1 Milli E itim Müdürlüklerince onaylanan e itim programlarına göre yürütölmektedir.

d) Mesleki rehberlik: Özürlünün özelliklerine ve mevcut fırsatlara göre mesleki bilgilendirme, e itsel-mesleki geli im ve yönlendirme i ve mesleki danı manlık çalı malarıdır. Bu süreçte özürlünün bireysel özellikleri, yeterlilikleri, özgeçmi i, ba vuru formları, kurs sonucu ba arı durumu de erlendirilerek yararlanıcı ve i veren arasında ba lantı kurulmaktadır.

4.3.3. Merkez Personeli ve Nitelikleri

Merkezde; sorumlu müdür, sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalı macı, özel e itimci ve e itici personelin istihdam edilmesi zorunludur. Belirtilen bu personele ilaveten doktor (yarı zamanlı olarak), fizyoterapist, psikolog, psikolojik danı man ve rehber uzman merkezin özürlü gruplarına göre Milli E itim Bakanlı ı tarafından zorunlu personel olarak belirlenebilirler.

a) Sorumlu müdür: Fizyoterapist, psikolojik danı man ve rehber uzman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalı macı, özel e itimci, çalı ma ekonomisti, sosyolog ve doktor sorumlu müdür olarak atanabilirler. Bu özellikleri ta ryan kurucular aynı zamanda kurulu un sorumlu müdürü de olabilirler.

b) E itici personel: Mesleki ve teknik e itim alanında yüksek ö renim görmü veya ustalık yeterlili ini kazanmı personeldir.

4.3.4. Merkezin Bölümleri

a) Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü: Yararlanıcının mevcut fiziksel ve zihinsel yetenek seviyesi, sa lık problemleri, ilgilerinin ve becerilerinin belirlendi i,

tıbbi de erlendirme, mobil de erlendirme, yapıldı ı bölümdür. Yararlanıcının ihtiyaçlarının belirlenmesinden sonra gerekli fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetleri bu bölümde yerine getirilmektedir. Bu bölümde, yararlanıcının ilgi, yetenek ve becerileri ile i in gerekleri kar ıla tırılarak yararlanıcı uygun mesleki e itim alanına yönlendirilmektedir. Bu bölümde özür ve ya am biçimi arasındaki ili kinin belirlenmesi, sa lıklı ya am için kardio vasküler efor kapasitesinin belirlenmesi, fiziksel kondisyon geli tirici egzersiz e itimi, diyet, stres, hijyenik e itim, sigara bıraktırma e itimleri verilmektedir. Ayrıca çalı ma kapasitesinin de erlendirilmesi, i ve özürünün birbirine uyumlandırılması ile verimlili in artırılması, do ru oturma, hareket etme, a ırlık kaldırma prensiplerinin ö retilmesi, kuvvet, hız, dayanıklılık, çeviklik, duru , el becerileri gibi parametrelerin i in gerektirdiklerine göre geli tirilmesi sa lanmaktadır.

b) Mesleki e itim bölümü: En az altı haftalık kursların düzenlendi i bölümdür.

c) Mesleki rehberlik ve danışmanlık, i e yönlendirme ve izleme bölümü: Özürünün ki isel özellikleri, yeterlilikleri, özgeçmi i ile ba vuru formları, mesleki e itim belge ve sertifikasyonuna göre durumunu de erlendirip yararlanıcıya mesleki bilgilendirme, mesleki geli im ve uyum, mesleki danışmanlık, i e yönlendirme ve izleme hizmetlerini sunan, özürlü ile i veren arasındaki ba lantıyı kuran bölümdür. Özürlü ki ilere ev ve merkezde ya adıkları psiko-sosyal sorunlarına yardımcı olmak için bireysel ve grup programları ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Ayrıca bu bölümde i e yerle tirilen özürlüyü i yerinde izleme, i veren ile uyumlandırma, verimlilik ve emniyet açısından i adaptasyonu ve i yeri organizasyonu i levleri yürütölmektedir. e yerle tirilen özürünün izlenmesi, en az haftada bir gün ve üç ay boyunca devam etmektedir.

4.3.5. Merkezin Donanımı

Merkezin donanımı hususunda Milli E itim Bakanlı ı Özel Ö retim Kurumlarına ili kin mevzuat hükümleri uygulanmaktadır.

4.3.6. Merkeze Özürlü Kabulü

Türkiye Kurumu İl Müdürlüğü veya İlçe Müdürlüğü, kayıtlı özürhülden mesleki rehabilitasyon hizmetinden yararlanmak isteyen özürhüleri bu hizmeti alabilecekleri merkezlere yönlendirmektedir. Özürlü do rudan merkeze başvurdu unda ilgili merkez bunu Türkiye Kurumu İl Müdürlüğüne veya İlçe Müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür.

Özel mesleki rehabilitasyon merkezine devam edilebilmek için;

- a) En az %40 oranında özürhü olmak,
- b) Kuruma kayıtlı olmak,
- c) 15 yaşını bitirmiş olmak, gerekmektedir.

4.3.7. Merkezin Denetimi

Merkezin denetimi Milli Eğitim Bakanlığı'nın Özel Öğretim Kurumları mevzuatına göre yapılmakta, gerekli görüldüğünde Türkiye Kurumu İl Müdürlüklerinden bir yetkilinin katılımı sağlanmaktadır.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik, RG. 02/05/2006 – 26153.

BE NC BÖLÜM

TÜRK YE'DE ÖZÜRLÜLER N Ç OLARAK ST HDAMI, MESLEK E T M VE REHAB L TASYONU KONUSUNDA YA ANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNER LER

5.1. YA ANAN SORUNLAR

5.1.1. stihdam Öncesi Ya anan Sorunlar

5.1.1.1. E itim, Mesleki E itim ve Rehabilitasyon Konusunda Ya anan Sorunlar

Türkiye’de genel nüfusun e itim göstergeleriyle özürlü nüfusun göstergeleri arasında çok büyük uçurumlar vardır. Genel nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin oranı yaklaşık %13’ tür. Bu oran fiziksel özürlülerde yaklaşık %36, süre en hastalılı olanlarda %26’dır. Tamamlanmış e itim durumuna göre özürlü nüfus oranı verileri de genel nüfusa göre oldukça düşüktür. Fiziksel özürlülerin yaklaşık % 41’i, süre en hastalılı olanların yaklaşık % 47.10’u ilköğretim mezunudur. İlkokul sonrası e itim düzeyi de yine oldukça düşüktür. Yüksek okula devam eden fiziksel özürlü oranı % 2.42, süre en hastalılı a sahip olanlarda ise bu oran % 4.23’dür.¹⁰⁷

5.3.2. ba lı ında belirtilen KUR’un Özürlülerin stihdamı Sürecinde Kar ıla tılı Sorunların Tespitine Yönelik Bir Anket Çalı ması¹⁰⁸ olan Tekirda ’da yapılan anket çalı masında ankete cevap veren özürlülerin %52 gibi a ırlıklı bir bölümünü ilköğretim (ilkö retim okulu) mezunları olu turmakta, daha sonra %22,2 ile lise ve dengi okul mezunları gelmektedir. Ne yazık ki %18,2 oranındaki özürlünün okuma yazması bulunmamaktadır. Meslek yüksek okulu ve üniversiteyi bitirenlerin oranı da sadece %4 düzeyinde görünmektedir. Bu verilere göre ankete cevap veren özürlülerin %73,6’sı lise düzeyinin altında bir ö renim durumuna sahiptir.

¹⁰⁷ Bilgi Bankası, Özürlülük Ara tırmaları, Türkiye Özürlüler Ara tırması Temel Göstergeleri, <http://www.ozida.gov.tr/>.

¹⁰⁸ KÜÇÜK, erafettin, “Özürlü Anket Çalı ması”, KUR Tekirda l Müdürü, (03.12.2007), (e-mail).

Özürllülere sunulan mesleki e itim ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri yetersizdir. Özürllülere yönelik mesleki e itimler i gücü piyasasının ihtiyaçları do rultusunda düzenlenemedi inden özürllülerin nitelik, e itim ve tecrübeleri i gücü piyasasının taleplerini kar ılayamamakta bu yüzden de özürllülerin mesleki yetersizlikleri dolayısıyla alınan açık i ler kar ılanamamaktadır.

Mesleki e itim veren e iticiler nitelik ve nicelik olarak yetersizdir. Mesleki e itim ve rehabilitasyon veren kamu, özel kurum ve sivil toplum örgütleri arasında koordinasyon ve i birli i sa lanamamaktadır.

Mesleki e itim amacıyla düzenlenen istihdamı artırıcı projeleri uygulayan kurumların kapasiteleri yetersiz oldu undan ulusal ve uluslar arası fonlar etkin bir ekilde kullanılamamaktadır.

Özürllülerin mesleki e itimleri için uygun mekân, teçhizat ve danı manlık konularında eksiklikler bulunmaktadır. ve meslek danı manlı ı hizmetleri yeterince verilemedi inden özürllüler ilgi ve yetenekleri do rultusunda mesleki e itim alamamakta, uygun i e yerle tirilememekte, vasıfsız ve dü ük statülü i lerde çalı tırılmaktadırlar.¹⁰⁹

5.1.1.2. i gücüne Katılma Konusunda Ya anan Sorunlar

Türkiye Özürllüler Ara tırması sonuçlarına göre; fiziksel (ortopedik, görme, i itme, dil ve konu ma ile zihinsel) özürllülerin i gücüne katılmaları ile ilgili verilere bakıldı nda yakla ık %78'nin i gücüne dahil olmadı ı görülmektedir. i gücüne dahil olan yakla ık %22'lik oranın ise yalnız yakla ık % 20'si istihdam edilmektedir.

i gücüne katılma oranları incelendi inde erkek özürllüler için % 32,2 ve kadın özürllüler için ise % 6,7 olan bu oran, kentlerde % 25,6 ve kırsal alanda % 17,7'dir. Fiziksel özürllülerin genel i sizlik oranı % 15,5 iken; bu oran erkekler için % 14,5 ve kadınlar için % 21,5; kentlerde % 17,4 ve kırsal alanda % 12,5'tir.

¹⁰⁹ Özürllüler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 73-74.

Tablo 10: Ortopedik, Görme, İtme, Dil ve Konuşma ile Zihinsel Özürlü Nüfusun Gücü ve İşsizlik Durumu (%)

	gücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı	gücüne Dahil Olmayan Nüfus Oranı
Türkiye	21.71	15.46	78.29
Kent	25.61	17.43	74.39
Kır	17.76	12.58	82.24
Erkek	32.22	14.57	67.78
Kadın	6.71	21.54	93.29

Süre en hastalılı olanların % 23'ü iş gücüne katılmakta yaklaşık % 20'si istihdam edilmektedir. Bu grupta iş gücüne dahil olmayanların oranı ise yaklaşık % 77'dir. İş gücüne katılma oranları incelendiğinde erkek özürlüler için % 46,5 ve kadın özürlüler için ise % 7,2 olan bu oran, kentlerde % 23 ve kırsal alanda % 22,4'tür. Süre en hastalılı a sahip özürlülerin genel işsizlik oranı % 10,7 iken; bu oran erkekler için % 10,2 ve kadınlar için % 12,8; kentlerde % 12,7 ve kırsal alanda % 7'dir.

Tablo 11: Süre en Hastalılı a Sahip Olan Özürlü Nüfusun Gücü ve İşsizlik Durumu (%)

	gücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı	gücüne Dahil Olmayan Nüfus Oranı
Türkiye	22.87	10.77	77.13
Kent	23.08	12.72	76.92
Kır	22.48	7.08	77.52
Erkek	46.58	10.28	53.42
Kadın	7.21	12.84	92.79

Özürlülerin iş gücüne katılma oranı, temelde onların özründen kaynaklanan nedenler başta olmak üzere, sosyal yaşam alanlarının hareket edebilirliklerini kısıtlaması, iş yerlerinde uygun ortamın yaratılamaması ve özürlü iş gücüne olan talebin oldukça sınırlı olmasından dolayı düşüktür. Özürlülerin iş gücüne katılımda yaşadığı bu tür sorunlar sosyal dışlanma ve yoksulluk riskini de beraberinde getirmektedir. Bu durum özürlünün üretim dışı ve tamamen bağımlı olmasına bağlı olarak bir göstergesidir. Özürlülerin istihdam sorununun çözülmesi hem kendilerinin hem de ailelerinin üretim yaşamına katılmasının yanı sıra, bağımsız yaşam ve yaşam kalitelerinin artmasını sağlayacak tek yoldur.¹¹⁰

¹¹⁰ Bilgi Bankası, Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, <http://www.ozida.gov.tr/>.

Ayrıca, her ne kadar istenen düzeye ulaşamıyorsa da son yıllarda “sosyal yardım ve koruma” sisteminde özürllüler lehine olumlu iyileştirmeler yapılmıştır. Özellikle 2022 sayılı Kanunda yapılan düzenlemeler sonrası muhtaç özürllülere özür gruplarına göre de i en oranlarda maaş bağlanmaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bakıma muhtaç özürllüyü bakan akrabasına evde bakım hizmetleri için aylık olarak 419 YTL bakım ücreti ödenmektedir. Sosyal Yardımlaştırma ve Dayanışma Genel Müdürlüğüne Kaymakamlıklar aracılığıyla özürllülere yapılmış aynı ve nakdi yardımlarda artışları sağlanmıştır. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları özürllülere yardım ve destekler konusunda önemli çalışmalar yürütmektedirler. Sosyal devlet ilkesinin doğal sonucu olarak özürllüler lehine yapılan bu iyileştirmeler tabii ki sosyal anlamda olumlu olmasına rağmen özürllülerin iş gücü piyasasına katılmalarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Tablo 12: 2022 Sayılı Yasada 5378 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklik Sonrası Aylık Tutarlarının Değişimi¹¹¹

TARİH	GÖSTERGE	KATSAYI	YAYLIK AYLIĞI (YTL)	ÖZÜRLÜLÜK AYLIĞI (YTL)	
				(%40-69)	(%70 +)
01.01.2006	1.550	0,04265	66,11	132,22	198,33
01.07.2006	1.550	0,04474	69,35	138,69	208,04
01.01.2007	1.565	0,04699	73,53	147,06	220,59
01.07.2007	1.585	0,04835	76,63	153,26	229,89

Emekli Sandığı, 2022 sayılı Kanuna göre; alacakları aylık kurulu raporlarına istinaden 01.07.2007 tarihinden itibaren %40 ve %69 arasında çalışmaya gücünü kaybeden muhtaç özürllülere 153,26 YTL, %70 ve üzerinde çalışmaya gücünü kaybeden muhtaç özürllülere ise 229,89 YTL aylık ödemesi yapmaktadır.

Bu yardımlar, asgari ücretin 419 YTL olması dikkate alındığında, özürllülerin iş gücü piyasasından uzaklaştıran bir etki yapmaktadır. Çalışması halinde alacağı ücrete yakın toplam aynı ve nakdi geliri çalışmadan elde eden özürllü çalışmaya pek de sıcak bakmamaktadır. Ancak, çalışmaya güçlerini %40 ila %69 arasında kaybeden özürllülerin özürllü aylığından yararlanabilmeleri, 2022 sayılı Kanun gereğince KUR’a kayıtlı

¹¹¹ 2022 Sayılı Yasada 5378 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklik Sonrası Aylık Tutarlarının Değişimi, <http://www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/65yas.html#y3>, (29/11/2007).

olarak i arıyor olmaları artına ba lı oldu undan özürlü i sizler, kanuni zorunluluk dolayısıyla Kuruma kayıt olup i arıyor olarak gözükmektedirler. Dolayısıyla da i e girdiklerinde özürlü aylıkları kesilece inden dolayı kendilerine önerilen i lere pek sıcak bakmamakta ve gönderildikleri i verenlerle yaptıkları görü meleri de olumsuz sonuçlandırmaktadırlar.

Tablo 13: 2022 sayılı Kanuna Göre Özürlü Aylı ı Alanların Sayısı¹¹²

ÖZÜR ORANI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
%40 ve %69 Arası Özürlüler	160.707	83.516	244.223
%70 ve Üzeri Özürlüler	58.089	30.577	88.666
TOPLAM	218.796	114.093	332.889

5.1.1.3. verenlerin Özürlülere Yönelik Ön Yargıları

Özürlülerin i yerlerinde verimsiz oldu u, becerilerinin azlı ı, i in niteli ine uygunsuzlu u, sık sık mazeret izni aldı ı, hastalandı ı, hissi ve duygusal oldu u, kariyer yapmalarının zorlu u, di er çalı anları rahatsız etti i, çalı ma temposunu dü ürdü ü, i kazalarına maruz kaldı ı, halkla ili kiler açısından olumsuzlu u, özel düzenlemelerin masraflı olu u, i ten atmanın zorlu u, i letme maliyetini artırdı ı, i piyasasındaki yeterince sa lam i sizin varlı ı, de i ik i lerde görevlendirilemedi i ve i yükü arttı nda i i bırakaca ı dü üncesiyle pek çok i veren özürlü çalı tırmaktan kaçınmaktadır.¹¹³

Özürlüler genellikle di er normal i çilere göre daha az yeteneklere sahip zannedilirler. Kör ve sa ır kimseler di erleriyle aynı kalitede i yapabilmelerine ve hatta modern teknoloji sayesinde, birçok felçli insan bilgisayarlarda program yapabilmesine ra men, bu önyargılı anlayı devam etmektedir.¹¹⁴

verenlerin bir kısmı, özürlü çalı tırma yükümlülü üne uymaması durumunda çalı tırmadı ı her özürlü ve her ay için ki i ba ına 1266 YTL gibi yüklü bir idari para cezası ödemek zorunda kalaca ndan dolayı; direkt olarak bunu söylemedi i veya

¹¹² Emekli Sandı ı, Ya lılar Sosyal Güvenlik Dairesi Ba kanlı ı, 2007 Eylül-Kasım Dönemi Tahakkuk Tablosu.

¹¹³ “Engelli stihdamı”, <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=engelli+istihdami>, (18.09.2007).

¹¹⁴ AKKAYA, Salih; “Türkiye’de nsan Kaynakları Açısından Sakatlık ve Sakatların stidamı”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, stanbul, 2002, s.64.

yapmadı ndan, kota çerçevesinde bildirmiş oldu u pozisyon için Kurumca kendisine gönderilen gruptaki işsizleri çeşitli nedenlerle eleyerek zaman kazanmaya çalışmaktadır. Açık kontenjanların bir kısmının bu şekilde oyalama taktiğiyle hareket eden önyargılı işverenlerin tavırlarından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

5.1.1.4. Özürlülerin İstihdamına Yönelik Politikaların Yetersizliği

Özürlülerin topluma üretken kişiler olarak katılmaları, sosyal güvenlikleri ve gelirlerinin korunmasına yönelik önlem ve tedbirleri içeren sistemler mali açıdan külfet oluşturduğundan uygulanan tedbirler yetersiz kalmaktadır.

Ekonomik hareketliliğinin ülke sathına dengeli şekilde dağılması sonucu, kimi yöreler yoğun işgücü talep ederken kimi yöreler ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşüklüğü dolayısıyla daha az işgücü talep etmektedir. İşgücü piyasasının bu genel durumu doğal olarak kotaların kimi illerde yoğunlaştığını beraberinde getirmektedir. Kotalar kimi illerde, yörelerde ve bölgelerde yoğunlaşmasına rağmen aynı yerlerde iş arayan özürlü sayısı yetersiz kalmaktadır. Burada özürlülerin mobilite eksikliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Çünkü, özürlüler daha ziyade ailelerinin yanında kalan veya kalmak isteyen kişiler durumundadır. Tekirdağ'da yapılan anket çalışmasında, ankete cevap veren özürlülerin yalnızca %17'si işe yerleştirilmek üzere başkaca bir işe gidebileceğini belirtmiştir. Başkaca işe gidip orada çalışma konusundaki isteksizlikleri sonucu kimi illerde, yörelerde, bölgelerde açık kontenjan olmasına rağmen yeterli sayıda özürlü işsizlere gidemediğinden istenilen oranda işyeri yaratılamamaktadır. Bu anlamda kota sistemi ülke çapında etkin ve verimli bir şekilde uygulanamamaktadır. Maalesef özürlülerin kota yöntemiyle istihdamı dışındaki alternatif yöntemler ise kullanılmamaktadır.

KUR'un Eylül 2007 verilerine göre kamu sektöründe 602 ve özel sektörde 10513 olmak üzere toplam 11115 açık kontenjan bulunmaktadır. Buna rağmen işe yerleştirilmek için KUR'da kayıtlı sıra bekleyen 63442 özürlü bulunmaktadır. Açık kontenjanların tamamı kapatılsa bile yaklaşık 50 bin özürlü kota kapsamında herhangi bir işe yerleştirilemeyecektir.

5.1.2. stihdam Sonrası Ya anan Sorunlar

Özürülerin istihdam sonrası ya adıkları sorunlar e itim, ula m, fiziksel çevre, sa lık, sosyal güvenlik gibi alanlarda ya anılan fırsat e itsizliklerinden kaynaklanmaktadır. stihdam öncesi e itim, mesleki e itim ve özel e itim programları ile yeterince korunamayan özürüler vasıfsız olmaları nedeniyle ya istihdam edilememekte ya da dü ük ücretli, az vasıf gerektiren basit i lerde çalı maktada, ayrıca yüksek özür dereceli, cihaz ve yardımcı araç kullanan özürüler ise çalı ma hayatında çok az yer almaktadırlar.

Özürüler her alanda oldu u gibi i yerinde de fırsat e itli inden yoksun olmaktan kaynaklı sorunlar ya amaktadırlar. in ve i yerinin özelliklerine uygun olmayı ı, i yerinde kullanmaları gerekli araç-gereçlerin özürülerinin gereksinimlerine cevap vermeyi i, gerek i arkadaş ları gerek amirleri tarafından u radıkları olumsuz tutumlar özürülerin i yerlerinde kar ıla tıkları bazı ayrımcılık örneklerini olu turmaktadır.

Özürüler, i e gidi ve i ten çıkıp eve dönü lerinde onlara göre tasarlanmamı hizmet ve yapılar nedeniyle engellerle kar ıla maktadırlar. ve çalı ma ko ulları özürüler için uygun de ildir. verenler i yerinde gerekli düzenlemeleri genellikle yapmamakta ve ço u kez de yapılanlar yetersiz kalmaktadır.

yerinde istihdam edilen özürülerin özellikleri, yetenekleri dikkate alınmadı ndan ve i ba nda geli tirme e itimi verilmedi inden onlardan gerekli verim alınamamaktadır.¹¹⁵ Özürülü kotaları i verenler tarafından “statüsü dü ük kadrolar” olarak algılandı ndan e itimli bir özürünün e itimine uygun bir i bulması neredeyse imkansız olmakta¹¹⁶, özürüler, kendilerine uygun i ler yerine ba ka i lerde, genellikle de vasıfsız ve dü ük i lerde çalı tılmaktadırlar.

¹¹⁵ YILMAZ, Zuhar; “Çalı an Özürülerin Ya amında Kar ıla tıkları Sorunlar ve Bunları Etkileyen Etmenler”, <http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov2/ov2calisanozurlusorunlari.htm>, (18.09.2007).

¹¹⁶ “Acımayın Verin”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?haberid=327668>, (29.04.2007).

Özürli istihdamı konusunda bütün i yerleri için, yapılan i in niteli i göz önünde bulundurulmadan genel ve tek bir oran tespit edildi inden¹¹⁷ örne in a ır ve tehlikeli i lerin yapıldı ı i yerlerinde özürli çalı tırılması konusunda sıkıntılar ya anmaktadır.

e almada, i yerindeki çalı malarda, ücret ve yükselmede, i verenlerin ve i arkadaş larının ayrımcı tutum ve davranı larına maruz kalabilmektedirler. Özürliüler i yerlerinden tedavileri için izin almakta güçlük çekmektedirler. yerinde genellikle tek tip insanlar istenmekte, özürli insanlara nasıl davranılaca ı bilinmemektedir. yerindeki i ten çıkarmalarda ilk önce özürliüler i ten çıkarılmaktadır.

Tekirda 'da yapılan anket çalı masında ankete cevap verenlerin %61'i daha önce çalı tı ı i yerinde sorun ya amadı ını, %25,5'i ise ya adı ını belirtmi tir. Daha önce çalı tı ı i yerinde sorun ya adı ını belirten özürliüler ya adı ı sorun olarak ço unlukla, özürli olarak i e alınmalarına ra men normal i çinin yapabilece i i lerin verilmesini göstermi lerdir. Bunun dı nda zorla fazla çalı ma yaptırılması, sa lık problemleri, sigortasız çalı tırılma ki isel anla mazlıklar, ücret yetersizli i, çalı ma saatlerinin uygun olmaması, ücreti geç alma veya alamama, i kazası riski ve dı lanma gibi sorunlar ya adıklarını belirtmi lerdir.

5.2. ÇÖZÜM ÖNER LER

5.2.1. Genel Olarak

5.2.1.1. Ulusal Düzeyde Yapılması Gereken Düzenlemeler

Özürliülere yönelik istihdam politikası, ülkenin temel sorunlarından biri olan i sizlik sorununa paralel, ulusal istihdam politikasına uygun, insan hakları gözetilerek ve her türlü ayrımcılıktan uzak bir e kilde olu turulmalıdır.

Özürliüler Yasası, ayrımcılı ın önlenmesi temeline dayandı ndan, ulusal mevzuatlardaki, engellilere yönelik ayrımcılı ın yasaklanması do rultusunda kabul edilen esaslara aykırı olan düzenlemelere son verilmelidir. Bu amaçla, 4857 sayılı

---

¹¹⁷ Özürliüler dairesi Ba kanlı ı, a.g.e., s.74.

Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasına “din, mezhep” kelimesinden sonra gelmek üzere “özürlülük” ibaresi eklenmeli ve madde “i ili kisinde, dil, ırk, cinsiyet, siyasal dü ünçe, felsefi inanç, din, mezhep, özürlülük ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz” ekinde düzenlenmelidir. Kayıt dı ı çalı an özürllülerin, kayıt altına alınmasına ili kin sosyal politika önlemleri alınmalıdır.

Çalı ma hayatında yer alan ba arılı özürllülerin topluma tanıtılması yoluyla i verenler özürllü istihdamı konusunda istekli hale getirilmelidir. Özürllülerin aldıkları e itime uygun i lere yerle tirilmelerini sa lamak için özel istihdam bürolarından daha etkin bir ekilde yararlanılmalıdır.

Üniversitelerdeki tüm fakültelerde özürllülerle ilgili bilgilendirmeye yönelik dersler konulmalı, mevcut özel e itim ö retmenli i bölümlerinin de kapasiteleri arttırılmalıdır. Türkiye de henüz e itimi mevcut olmayan meslek danı manlarının yeti tirilmesi için YÖK ile koordinasyon kurularak okulların açılması ve bu alandaki e itim standardizasyonu sa lanmalıdır. Ayrıca bu konuyla ilgili sosyal hizmetler ve sosyal bilimler alanlarında çalı an uzmanlar için mesleki danı manlık alanında yüksek lisans düzeyinde programlar açılmalıdır. Özürllülere mesleki e itim veren kurumlarda bran ö retmeni ihtiyacı giderilmeli ve bu kurumlarda görev alan bran ö retmenlerine özel e itimle ilgili hizmet içi e itim verilmelidir.

Herkesin bir gün özürllü olabilece i gerçe inden hareketle, toplumun özürllülere bakı açısını de i tirecek kamuoyu çalı malarına a ırlık verilmelidir. Özürllü bireylerin i ya amına katılımları konusunda aileleri bilgilendirilmeli bunun için aile e itim programları hazırlanmalıdır. Özürllülerin istihdamlarının arttırılmasına yönelik olarak kamu kurum ve kurulu ları ile özel sektör ve yerel yönetim üst düzey yöneticilerine seminer ve konferanslar düzenlenmelidir. Ayrıca, TV ve radyolara konuyla ilgili programlar yapılmalı, RTÜK tarafından konulan zorunlu programlara özürllülere yönelik istihdamı te vik edici yayınlar konulmalıdır.¹¹⁸

Tüm vatanda lara, özellikle de i verenlere yönelik özürllü i gücünün geli tirilmesinin sosyal politika açısından nedenli önemli oldu una dair toplumsal

---

¹¹⁸ Özürllüler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 76-82.

farkındalık ve duyarlılık yaratma çalı malarına ba lanmalıdır. Bilinçlendirme, toplumun özörlölü e bakı açısının yeniden yapılandırılmasını hedef alan tek taraflı çalı malarla sınırlı kalmamalı, özörlölüleri de toplumsal ya ama olan katkılarının artırılması yönünde harekete geçirmeyi amaçlamalıdır. Yapılacak çalı malarda, özörlölülerin yetersizliklerini de il, mevcut kapasitelerini öne çıkaracak yöntemler izlenmelidir.

Mevcut ihtiyaçlara ve imkânlarla göre geli tirilemeyen ve sürdürölemeyen projeler beraberinde bu alana katkı sunabilecek ki i ve kurumlardaki özörlölülük konusunda var olan sınırlı duyarlılı ı zedelemektedir. Bu yüzden kaynakların verimli kullanımı sa lanmalıdır.

Tıbbi tedavi ve rehabilitasyon, mesleki rehberlik, mesleki e itim, mesleki rehabilitasyon ve i e yerle tirme hizmetlerinin verimli bir ekilde sürdürölebilmesi için Sa lık Bakanlı ı, Milli E itim Bakanlı ı, Türkiye Kurumu, Özörlölüler daresi Ba kanlı ı, Devlet Personel Ba kanlı ı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tam bir i birli i ve uyum içinde çalı malıdır.

5.2.1.2. Yerel Düzeyde Yapılması Gereken Düzenlemeler

İ stihdam Kurulları'nın özörlölülerin istihdamındaki etkinlikleri artırılmalıdır. Özörlölülerin i gücü piyasasına katılımları için İ stihdam Kurulları il ko ullarına uygun kararlar almalı ve bu kararları takip etmelidir.¹¹⁹ İ düzeyinde özörlölü istihdam politikalarının belirlenmesi ve aktif i gücü programlarının uygulanması için il istihdam kurulları etkin bir biçimde çalı malıdır.

Özörlölülere yönelik meslek edindirme programlarının ilgili kurum ve kurulu lar ve yerel yönetimlerce etkin ve yaygın ve sürekli olarak verilmesi sa lanmalıdır. Bu e itim programlarında ya ve e itim düzeyi seviyesi sınırı konmamalıdır. Mesleki e itim kursları, illerin i gücü piyasası ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Bu konuda ileriye dönük olarak, teknolojik geli melerde göz önüne alınarak, kurs programları hazırlanmalıdır (bilgisayar destekli gibi).

¹¹⁹ Bilgi Bankası, Özörlölülük Çalı maları, İ stihdam, 2005 - 2010 Özörlölülerin İ stihdamı Eylem Planı, <http://www.ozida.gov.tr/>, (05.12.2007).

Bölgeleri içinde bulunan özür lü vatanda ların istihdamını sa lamak yönünde çalı ma yapan belediyeler, merkezi yönetim tarafından danı manlık, uzman eleman, mali ve proje uygulaması yönünden desteklenmelidir.

Yerel yönetimlerin özelle tirdikleri hizmetlerini yürüten özel irketlerden ihale a amasında %5 oranında özür lüyü istihdam etmelerini ön art olarak koymaları istihdamı artıracaktır.

Yerel düzeyde, özür lülere yönelik meslek edindirme programlarının belirlenebilmesi, istihdamı artırıcı projeler geli tirebilmesi, i ya amına ili kin çe itli problemler ya ayan özür lülerin ve i verenlerin ihtiyaç duydukları danı manlık ve çe itli yardım hizmetleri yerel yönetimler tarafından kar ılanabilmesi için bu ihtiyaçları kar ılayabilecek kapasiteye sahip olmayan yerel yönetimler desteklenmelidir.¹²⁰

Özür lülerin i yerlerine rahatlıkla gelip gitmesi için ula ılabilirlik engelleri ilgili kurumlar tarafından bir an önce giderilmeli servis hizmetleri belediyeler tarafından sa lanmalıdır.

Çalı ma hayatında sorunlarla kar ıla an engellilerin danı abilece i ve daha da önemlisi hukuki destek alabilece i yerel birimler olu turulmalıdır.¹²¹

5.2.1.3. Alternatif stihdam Yöntemleri Hayata Geçirilmeli, Özür lülerin Kendi lerini Kurmaları Desteklenmelidir

Özür lülerin istihdamında ba arılı sonuçlar almı ÷lkelerde var olan korumalı istihdam, destekli istihdam, i koçlu u vb. istihdam yöntemleri ara tırılarak Türkiye ko ullarına uyarlanmalıdır.¹²²

Özür lü i çi kontenjanlarının tamamı kapatılsa bile KUR'un Ekim 2007 verilerine göre yakla ık 50 bin özür lü açıkta kalmaktadır. Bunun için alternatif çözümler üretmek anlamında korumalı i yerleri bu çözümlerden biri olmaktadır.¹²³

¹²⁰ Özür lüler dairesi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 76-82.

¹²¹ <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?haberid=327668>.

¹²² Bilgi Bankası, Özür lülük Çalı maları, stihdam, 2005 - 2010 Özür lülerin stihdamı Eylem Planı, <http://www.ozida.gov.tr/>.

A ır derecede sakat olanların yanında ruhsal-zihinsel özürllü lere istihdam imkanı sa lama konusunda dünyada en çok kabul edilen ve sayıları gittikçe artan korumalı i yerleri, yönetmeli i de ç ıkını olmasına ra men Türkiye’de henüz uygulama hayatına geçirilememi tir. Halbuki, korumalı i yerlerinin aç ılarak yaygınla tırılması halinde, kota uygulamalarına ra men normal emek piyasasında istihdam edilemeyen özürllü lerin kendi artlarına uygun olarak bu i yerlerinde istihdam edilmeleri mümkün olacaktır.

Korumalı i yerleri, özel bütçe veya katma bütçeden yardım alarak devlet tarafından kurulabilece i gibi, devlet ile sivil toplum örgütlerinin veya sosyal duyarlı i verenlerin mü terek katkılarıyla da kurulabilir. Bu i yerleri, serbest piyasa ekonomisi artlarına ve pazarda rekabet ko ullarına ayak uydurabilecek tarzda yeterince maddi, örgütsel ve teknolojik yönden destek görmeleri halinde, belirli bir süreçten sonra, kendi kendilerini idame ettirecek bir noktaya da gelebilirler. yi bir organizasyon ile yürütülen korumalı i yerleri, devlete ilave bir yük getirmeksizin özürllü lerin sürekli olarak ç alı abilecekleri bir istihdam birimi olabilecektir.¹²⁴

Devlet ve yerel yönetimler tarafından teknik ve mali yönden desteklenen korumalı ve yarı korumalı i yerlerinde özürllü lerin aldıkları e itime uygun i lerle bütünle meleri sa lanmalı, buralarda üretilen ürünlerin pazarlaması planlanmalıdır.

Özürllü lerin, i letmelerini kolayla tıracak gerekli tedbirler alınarak kendi i lerini kurmaları te vik edilmelidir.¹²⁵ Özürllü ler kendi i ini kurduklarında gelir vergisi indiriminden yararlanabilmektedir. Ayrıca, kendi i ini kurmak isteyen özürllü ler için Türkiye Halk Bankası tarafından Özürllü Giri imci Kredisi verilmektedir.¹²⁶

Yerel yönetimlerce özürllü lere ait seyyar satı yerleri tahsis edilmeli, bu yerler noter huzurunda çekilen kura ile özürllü lere verilmeli, i gal harcı alınmamalı ve pazaryerlerinde belirlenecek oranlarda özürllü lere satı yeri konusunda kota verilmelidir. Yerel yönetimlerce büfelerde özürllü lere belirli bir kontenjan tanınmalıdır.

---

¹²³ CANIMOVA, Ahmet, “Korumalı yerleri”, 16.11.2007, (e-mail).

¹²⁴ http://www.sosyalsiyaset.com/documents/almanyada_mesleki_egitim.htm#_ftn1.

¹²⁵ Özürllü ler dairesi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 76-82.

¹²⁶ “ÇSGB, stihdamın Geli tirilmesi Ç alı ma Grubu”, stihdamın Geli tirilmesi Eylem Planı Tasarısı (GEP), Ankara, Kasım 2006.

Özel idare veya belediyelere ait iş yerleri kiraya verilirken özürsüz yurtta lara en az %10 kontenjan tanınarak serbest çalışmak isteyen özürsüzlere çay ocakları, otopark gibi yerlerin işletmeciliğinin verilmesi sağlanmalıdır.

5.2.1.4. Teşvikler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Teşvik sistemi, AB ülkelerindeki gibi istihdam bazlı olmalıdır. Bu konudaki uluslararası tecrübeler de dikkate alınarak, ücret sübvansiyonu, iş veren sigorta prim hisselerinin devletçe ödenmesi, enerji maliyetinin düşürülmesi, iş yerinde özürsüz istihdamı nedeniyle yapılacak devlet işliklerinin maliyetinin karşılanması gibi özendirme araçları devreye sokulmalıdır.

İş verene sağlanacak destekler sadece mali boyutla sınırlı kalmayıp, istihdam sonrası özürsüzlere işe uyumlarını sağlayacak rehberlik hizmetlerini de içerecek şekilde verilmelidir.

Özürsüz istihdam eden örnek iş yerleri kamuoyuna duyurularak bu konudaki iş veren farkındalığı artırılmalıdır. Belli bir düzeyin üzerinde özürsüz çalışan firmaların ürünlerine, bu durumu simgeleyen bir işaretin konulma hakkının verilmesi, dolayısıyla benzer ürünler içerisinde, bu ürünlerin tercih edilmesine yönelik bir tüketici bilincinin oluşmasını sağlayacaktır.¹²⁷

Bu şekilde, Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan işsizlik sorununu çözümlenebilmek için, istihdamla ilgili engelleri ve ağırlık yükleri, ortadan kaldırmak gerekmektedir.¹²⁸ Ayrıca zorunlu istihdam uygulamasına tabi olan iş verenerle öngörülen cezaların karşılarında bir ödüllendirme sistemi de getirilmelidir. Zorunlu istihdamı yerine getirmeyen iş verenerne nasıl ceza uygulanıyorsa, zorunlu istihdam yükümlülüğünü yerine getiren iş verenerne de ödül verilmelidir. Ödül sisteminin getirilmesi özürsüz istihdamının sayısını artıracak gibi iş verenlerinde istihdamın artırılması

¹²⁷ Özürsüzlere dairesi Bakanlık, a.g.e., s. 76-82.

¹²⁸ KIZILOĞLU, Özgür, "Özürsüz istihdamındaki Özürsüz Tablo",

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/6265223.asp?yazarid=82&gid=61>, (04.04.2007).

konusundaki motivasyonlarını artıracak, dolayısı ile zorunlu istihdam uygulaması gönüllü istihdam uygulamasına dönü ecektir.

Özürlü i ç i istihdam eden i verenlerin i yerlerinde kullanımı oldukları su bedellerinde, çevre temizlik vergisi ve emlak vergisinde belediyeler tarafından, ticaret odaları vb meslek kurulu larına yapımı oldukları aidat ödemelerinde ise bu kurulu lar tarafından indirimine gidilmelidir.¹²⁹

verenler i yerlerinde özürlülerin daha rahat bir ortamda çalı abilmelerinin sa lanması için gerekli düzenlemeleri de yapmalıdırlar. Ancak mevzuatta böyle bir de i ikli i yapan i verilere yönelik olarak te vik edici tedbirler bulunmamaktadır.¹³⁰

Özellikle özürlüler için istihdamın zorunlu kılınması yanında intibak sürecinin ba langıcında e itim ve oryantasyon hizmetleri de verilmelidir. Bu hizmet için yapılan harcamalara vergi avantajı sa lanabilmelidir.¹³¹

Mevcut haliyle Korumalı yerleri Hakkında Yönetmeli inin uygulamada kullanılması mümkün gözükmemektedir. Öncelikle; korumalı i yeri kurulurken ve hayatını devam ettirebilmesi için bazı desteklerin sa lanması gerekmektedir.

yeri kurarken veya dönü türürken özürlüye uygun hale getirilmesi gerekir bu da kuruculara ek bir maliyet getirecektir. yerinin hayatını devam ettirebilmesi kurmaktan daha önemlidir. Çünkü, özürlü hem de a ır sayılabilecek özürlülerin çalı tı ı yerde normal ki ilerle aynı düzeyde performans göstermesi beklenmemelidir. Dolayısıyla maliyet farkının en azında piyasayla rekabet edebilecek ölçülerde desteklenmesi gerekmektedir.

Bu destekler çe itli ekillerde olabilir. Örne in KDV muafiyeti, vergi avantajı, çalı anların asgari ücret tutarının bir kısmının devletçe kar ılanması, burada üretilen ürünlerin Kamu hale Kanunu kapsamı dı nda kamu kurulu larınca alınabilmesi kolaylı ı getirilebilir.

¹²⁹ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=217967>

¹³⁰ <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

¹³¹ M EK, Arif; “ gücü Piyasasında Beklentiler”, http://www.tercuman.com.tr/v1/arsiv_yeni/arsiv.asp, (03.11.2007).

Özürli ceza fonundaki paraların korumalı i yerlerinde kullanılabilece i ekilde de i iklikler yapılmalıdır. Ayrıca, sızlık Sigortası Kanununda düzenleme yapılarak fondan destek sa lanabilir. Korumalı i yerlerinde çalı acak olan özürliilerin özür oranlarının biraz daha dü ürülmesi faydalı olacaktır.¹³²

5.2.1.5. Mesleki E itim Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

MEB, özürliilere yönelik olarak çe itli kurum ve kurulu lar, ilgili sivil toplum kurulu ları, yerel yönetimler vb. tarafından verilen mesleki e itim programlarını desteklemeli, program, sınav ve mesleki belgelendirme faaliyetlerinde standardizasyonu sa lamalıdır. Mesleki rehabilitasyon kurumsalla tırılmalı ve yaygınla tırılmalıdır. İgili kurumlar ve yerel yönetimler bu konuda sorumluluk üstlenmelidir. Mesleki e itim verilecek mekânlar özürli grupların özellikleri ve ihtiyaçlarına göre fiziksel donanım kavu turulmalıdır.

İkö retim dı ında kalmı ve hiçbir e itim almamı , mesleki bilgi ve deneyimi bulunmayan genç özürliilere hazırlanacak programla mesleki e itim verilerek i becerisi kazandırılmalıdır.¹³³

Özürliiler, Milli E itim Bakanlı ı'nca verilen temel e itim ve mesleki e itim hizmetlerinden e it olarak yararlandırılmalıdır. Temel e itim, mesleki e itim, mesleki rehabilitasyon hizmetleri özürli i gücünün talep edilmesini sa layacak biçimde düzenlenmelidir. Özürliilerin verim seviyelerini yükseltmek amacıyla yapılacak çalı malar, i e yerle tirme sonrasında da devam etmelidir.

Yerel yönetimler tarafından yürütülen beceri kazandırma, meslek edindirme vb. kurslar özürliileri de kapsayacak biçimde yaygınla tırılmalıdır.

Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri bir an önce özürliilerin mesleki e itim alabilecekleri etkin ve verimli bir yapıya kavu turulmalıdır.

---

¹³² CANIMOVA, (e-mail).

¹³³ Özürliiler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s. 76-82.

5.2.1.6. Üretim Yapısı ve Süreçlerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler

Üretim teknikleri ve teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası rekabetin artması ve yaşanan ekonomik krizler çalışmaya hayatında önemli değişikliklere yol açmaktadır. Genel olarak “esneklik” şeklinde ifade edilen bu değişiklikler, özürsüz iş gücünün özelliklerini içine alacak şekilde düzenlenmelidir. 4857 sayılı Kanunu ile getirilen esnek çalışma biçimleri, özürsüzlere sağlayacağı avantajlar dikkate alınarak ve gerekli altyapı oluşturularak yaygınlaştırılmalıdır.¹³⁴ Ayrıca, işyerlerindeki çalışma ortamının özürsüzlere uygun hale getirilmesi sağlanmalıdır. Üretim yapısı ve iş organizasyonu süreçlerindeki gelişmeler dikkate alınarak esnek çalışma biçimleri özürsüz çalışanların sosyal güvenlik ve iş güvencesi artırımları dikkate alınarak uygulanmalıdır.

Özürsüzlerin istihdamının ILO'nun “düzgün iş” tanımı kapsamında olması ve çalışmaya artırımlarının özürsüz istihdamına uygunluğunun sağlanması için izleme mekanizmaları etkinleştirilmeli ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanmalıdır.

Özürsüz istihdam edilen işyerlerinde işyerlerinin büyüklüğüne göre, özürsüzün işe uyumunun sağlanmasında, özürsüz işçinin işyerindeki işveren ve işçilerle iyi iletişim sağlanmasında uzmanlardan yararlanılmalıdır. Bu tür hizmetlerin yerine getirilebilmesi için işverenler ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınınca desteklenmelidir.¹³⁵

5.2.2. KUR'un Özürsüzlerin İstihdamı Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Tespitine Yönelik Bir Anket Çalışması (Tekirdağ İli Örneği)¹³⁶

Bu anket, özürsüzlerin özür durumlarının, eğitim seviyelerinin, çalışmaya yada çalışmaya nedenlerinin, işyerinde yaşadığı sorunlar ile mesleki niteliklerinin tespit edilmesi ve niteliklerinin artırılarak, işe girmelerini kolaylaştırmak için uygun meslek edinme projelerinin geliştirilmesi amacıyla düzenlenmiştir.

¹³⁴ Bilgi Bankası, Özürsüzlük Çalışmaları, İstihdam, 2005 - 2010 Özürsüzlerin İstihdamı Eylem Planı, <http://www.ozida.gov.tr/>.

¹³⁵ Özürsüzler Dairesi Başkanlığı, a.g.e., s. 76-82.

¹³⁶ KÜÇÜK, (e-mail).

Toplam 360 özürlüye anket uygulanmış , anket gönderilen özürlülerden 148'i geri dönüş yapmış tır. Geri dönüş yapılan 148 anketin 106'sını erkek, 42'sini kadın özürlüler cevaplandırmış tır.

Anket toplam 20 sorudan oluşmakta olup özürlülerin anket sorularına vermiş oldukları cevaplar sırasıyla aşağıda çıkarılmış tır.

1-) Özürlü Grubunuz nedir?

1 (19)	Nörolojik Hastalıklar
2 (15)	Ruh Hastalıkları
3 (23)	Göz Hastalıkları
4 (11)	İtme-Konuşma Hastalıkları
5 (12)	Çiğ Hastalıkları
6 (52)	Ortopedik ve Travmatolojik Hastalıklar
7 (--)	Deri Hastalıkları
8 (4)	Göğüs ve Damar Hastalıkları
9 (--)	Onkolojik Hastalıklar
10 (1)	Yanık Hastalıkları
11 (2)	Damar Hastalıkları
12 (--)	Batın (Karın Bölgesi) İlgilendiren Hastalıklar
13 (--)	Sindirim Sistemi Hastalıkları
14 (--)	Hematolojik Hastalıklar
15 (2)	Ürolojik Hastalıklar
16 (7)	Diğer Hastalıklar

Ankete cevap verenlerin dağılımı olarak, %35,1'ini ortopedik özürlüler, %15,5'ini görme özürlüler, %12,8'ini nörolojik özürlüler, %10,1'ini ruhsal özürlüler, %8,1'ini iç hastalıkları grubundaki özürlüler, %7,4'ünü itme özürlüler ve %11'ini diğer özürlü gruplarındaki özürlüler oluşturmaktadır.

2-) Özürlülük dereceniz % kaçtır.   % (.....)

(91)	%40-%50
(31)	%51-%60
(15)	%61-%70
(4)	%71-%80
(7)	%81+

Ankete cevap verenlerin %61,4'ü %40-%50 arası özürlü, %21'i %51-%60 arası özürlü, %10'u %61-%70 arası özürlü, %2,7'si %71-%80 arası özürlü ve %4,7'si %81 ve üzerinde özürlüdür.

3-) Ö zür durumunuz sürekli midir? (148) Evet (--) Hayır

4-) Ö renim durumunuzu belirtiniz.

(27) Okuma Yazmam yok

(5) Okur yazarım

(77) İlkokul (İlkö retim Okulu)

(33) Lise ve Dengi Okul Mezunu

(4) Meslek Yüksek Okulu

(2) Üniversite

Ankete cevap verenlerin %52 gibi a ırlıklı bir bölümünü ilkokul (ilkö retim okulu) mezunları olu turmakta, daha sonra %22,2 ile lise ve dengi okul mezunları gelmektedir. Ne yazık ki %18,2 oranındaki ö zürlünün okuma yazması bulunmamaktadır. Meslek yüksek okulu ve üniversiteyi bitirenlerin oranı da sadece %4 düzeyinde görünmektedir. Bu verilere göre ankete cevap veren ö zürlülerin %73,6'sı lise düzeyinin altında bir ö renim durumuna sahiptir.

5-) KUR tarafından i e gönderilmek üzere hiç davet edildiniz mi?

(99) Evet

(49) Hayır

Ankete cevap verenlerin %66,8'i KUR tarafından i e gönderilmek üzere davet edildi ini, %33,2'si davet edilmedi ini belirtmi tir.

6-) Halen herhangi bir i te çalı ıyor musunuz?

(48) Evet

(100) Hayır

Ankete cevap verenlerin %67,5'i halen herhangi bir i te çalı madı ını, %32,5'i çalı tı ını belirtmi tir.

7-) Bu güne kadar çalı tı ınız i yerleri varsa en son çalı tı ınız i yerinden ba layarak yazınız.

Çe itli i yerleri

8-) KUR' un i e gönderme süreci hakkında ne dü ünüyorsunuz? Gönderme süreci yeterli mi yoksa yeni bir düzenleme yapılmasını ister misiniz? Lütfen belirtiniz.

Ankete cevap verenlerin yalnızca %20'si KUR'un i e gönderme sürecini yeterli görmekte, %80'i ise yeterli görmemektedir. Ö zürlüler tarafından gönderme sürecinin yeterli görülmemesinin nedenleri olarak; ba vuru sırasında sistemin hızlı olmaması, ö zür durumuna uygun i e gönderilmeme, i e göndermeden sonraki a amada KUR'un yeterli takibi yapmaması, i e yetle tirmede yaptırım gücünün azlı ı, i e

yerle tirme sürecinin a ır i lemesi ve yasal düzenlemelerin yetersizli i gösterilmekte, yeni bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

9-) Daha önce çalı tı ınız i yerlerinde hiç sorun ya adınız mı?
(38) Evet (90) Hayır (20) Cevaplamayan

Ankete cevap verenlerin %61'i daha önce çalı tı ı i yerinde sorun ya amadı ını, %25,5'i ya adı ını belirtmi tir. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %13,5'tir.

10-) 9. soruya evet cevabı verdiyseniz i yerinde ne tür sorunlar ya adınız? Lütfen belirtiniz.

Özürlüler daha önce çalı tı ı i yerinde ya adı ı sorun olarak ço unlukla, özürlü olarak i e alınmalarına ra men normal i çinin yapabilece i i lerin verilmesini göstermi lerdir. Bunun dı ında zorla fazla çalı ma yaptırılması, sa lık problemleri, sigortasız çalı tırılma ki isel anla mazlıklar, ücret yetersizli i, çalı ma saatlerinin uygun olmaması, ücreti geç alma veya alamama, i kazası riski ve dı lanma gibi sorunlar ya adıklarını belirtmi lerdir.

11-) Çalı mak isteyip de i e giremiyorsanız bunun sebebini neye ba lıyorsunuz?

Çalı mak isteyen özürlüler i e girememelerinin sebebini ço unlukla özürlü olmaya ve sa lık durumlarının elvermemesine ba lamaktadırlar. Bunun dı ında ö renim yetersizli i, mesleklerinin olmaması, i deneyimlerinin olmaması, sosyal uyum problemlerinin olması, a ır i lerde çalı amama, ikametgah sorunu, özür durumlarına uygun i lere gönderilmeme, i verenin yeterli görmemesi, ya ve i yerinde kre olmaması da özürlülerin i e girmelerine engel olmaktadır.

12-) u anda durumunuza uygun nasıl bir i te çalı mak istiyorsunuz? Lütfen belirtiniz.

Özürlüler durumuna uygun olarak, kamuda, büroda masa ba ı bir i te, el becerisi gerektirmeyen bir i te, santral, özür durumuna uyan herhangi bir i te, bilgisayar kullanılabilen bir i te, a çı, garson, hizmetli, temizlik elemanı, paketleme, hasta bakıcılı ı i i veya sigortalı herhangi bir i te çalı mak istemektedirler.

- 13-) KUR tarafından i e yerle tirilmek üzere ba ka bir ehre gitmek ister misiniz?
(25) Evet (99) Hayır (24) Cevaplamayan

Ankete cevap veren özörlölerin %17'si i e yerle tirilmek üzere ba ka bir ehre gidebilece ini belirtmi tir.

- 14-) 13. soruya evet dediyseniz lütfen hangi ehirlere gitmek istedi inizi belirtiniz.

e yerle tirilmek üzere özörlöler ba ta Trakya ve çevre iller olmak üzere Ankara, Konya, Mersin, Mu , Adana, Tokat ve Ordu gibi illere gidebileceklerini belirtmi lerdir.

- 15-) Herhangi bir mesle iniz var mı? (45) Evet (103) Hayır

Ankete cevap özörlölerin sadece %30'unun bir mesle i olmasına kar ın ne yazık ki, %70'inin herhangi bir mesle i bulunmamaktadır.

- 16-) 15. soruya evet dediyseniz mesle inizi belirtiniz?

Mesle i olan özörlöler birçok alanda örne in; boyacılık, tekstilde ütü, paketleme, makine, overlok i çili i, marangoz kalfalı ı, eczacı kalfalı ı, a çı, santral operatörlü ü, forklift operatörlü ü, kaynakçı, tesviye, frezeci, çaycı, autocad bilgisayar çizim, büro yönetimi, sekreterlik, makine ressamlı ı gibi meslekleri oldu unu belirtmi lerdir.

- 17-) Herhangi bir mesleki sertifikanız var mı?
(30) Evet (104) Hayır (14) Cevaplamayan

Ankete cevap veren özörlölerin %20'sinin mesleki bir sertifikası bulunmakta, %70'inin herhangi bir mesleki sertifikası bulunmamaktadır. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %10'dur.

18-) 17. soruya evet dediyseniz hangi mesleki sertifikanızın oldu unu belirtiniz?

Mesleki sertifikası olan özürlüler, bilgisayar sertifikası, takı tasarımı, diki nakı , Aotocad bilgisayarlı çizim, bilgisayarlı muhasebe, kalorifercilik, marangoz kalfalık belgesi ve elektrik tesisatçılı ı gibi sertifikalarının bulundu unu belirtmi lerdir.

19-) Bir meslek edindirme kursu düzenlenirse bu kursa katılmak ister misiniz?

(88) Evet (60) Hayır

Ankete cevap veren özürlülerin %60'ı bir meslek edindirme kursu düzenlenmesi durumunda kursa katılmak istedi ini, %40'ı ise katılmak istemedi ini belirtmi tir.

20-) 19. soruya evet dediyseniz, ileride i inize yarayaca mı dü ündü ünüz hangi meslek edindirme kursuna veya kurslarına katılmak istersiniz ayrıntılı olarak açıklayınız?

Ankete cevap veren özürlüler ileride i ine yarayaca mı dü ündü ü ve katılmak istedi i meslek edindirme kursu olarak; bilgisayar, durumuna uyan herhangi bir meslek, muhasebe, el sanatları, büro elemanı, sekreterlik, tekstil alanında uygun olabilecek bir meslek, a çılık, terzilik, bahçe i leri-çiçek düzenleme, matbaacılık, ah ap boyama, kaynakçılık, çocuk/hasta bakıcılı ı, sıhhi tesisat, dekorasyon, berber, kalorifer kazancısı, deri sektörü, elektrik ve elektronik gibi kursları belirtmi lerdir.

5.2.3. KUR'un Özürlülerin stihdamı ve Mesleki E itiminde Ya adı ı Sorunların Giderilmesine Yönelik Çözüm Önerileri

5.2.3.1. Kanununda Yapılması Gereken Düzenlemeler

5.2.3.1.1. 30 uncu Maddede Yapılması Gereken Düzenlemeler ve Gerekçeleri

a) II nci Özürlüler urasında alınan karar gere ince, i verenlerin elli veya daha fazla i çi çalı tırdıkları i yerlerinde geçerli olan özürlü çalı tırma yükümlülü ü, en azından i verenlerin otuz veya daha fazla i çi çalı tırdıkları i yerlerinde geçerli olacak ekilde düzenlenmelidir. Türkiye'de 50+ istihdamlı 16416 i yeri ve 30+ istihdamlı

30161 i yeri vardır.¹³⁷ Yapılacak bu düzenlemeyle, kapsama giren i yeri sorunu ya anan illerde özür lü lerin kota kapsamında çalı tırılacakları i yerlerinin sayısı artırılmalıdır.

b) Kamu ve özel sektörde özür lü çalı tırma oranları, “kapsama giren kamu kurum ve kurulu ları yüzde dört oranında, özel sektör i verenleri ise yüzde üç oranında özür lü i ç i istihdam ederler” ekinde Kanunda belirtilerek, Bakanlar Kurulunun her yıl özür lü i ç i çalı tırma oranını belirlemesi uygulaması kaldırılmalıdır.

c) Özür lü lerin çalı tırılabilen a ır ve tehlikeli i ler Bakanlar Kurulunca belirlenmeli, bunlar dı ndaki a ır ve tehlikeli i lerde özür lü i ç i çalı tırılmamalı ve i yerlerindeki i ç i sayısının tespitinde belirlenen a ır ve tehlikeli i lerde çalı anlar hesaba katılmamalıdır. Önceki düzenlemede sadece yer altı ve su altı i lerinde çalı tırılmayaca ı belirtilen özür lü ler, bu düzenleme ile, Bakanlar Kurulunca yeniden belirlenecek olan a ır ve tehlikeli i lerde çalı tırılmamalıdır. Böylelikle i verenlerin i yeri ve çalı ma artları bakımından verimsiz ve tehlikeli oldu u dü üncesi ile özür lü çalı tırmak istememeleriyle ilgili ikayetleri ortadan kaldırılmalıdır. Ayrıca Tekirda 'da yapılan anket çalı masında, çalı mak isteyip de a ır i lerde çalı amadı ı için i e giremeyen özür lü ler vardır. Yapılacak bu düzenleme ile özür lü lerin de yakınmaları sona ermi olacaktır.

d) Ayrıca, aynı maddede düzenlenen “eski hükümlü” çalı tırma zorunlulu u kaldırılmalıdır. Bu itibarla, yükümlülük kapsamında çalı tırılacak i ç i lerin nitelikleri, hangi i lerde çalı tırılacakları, bunların i yerlerinde genel hükümler dı nda ba lı olacakları özel çalı ma ile mesle e yöneltilmeleri, mesleki yönden i verence nasıl i e alınacakları, ile ilgili olarak Adalet Bakanlı ı ile Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlı ınca birlikte düzenlenen yönetmelik, Ba bakanlık Özür lü ler daresi Ba kanlı ı ile Çalı ma ve Sosyal Güvenlik Bakanlı ınca yeniden düzenlenmelidir.

e) “Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde özür lü çalı tırma, özür lü çalı tırmakla yükümlü olmadıkları halde özür lü çalı tırma veya çalı ma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmi özür lü çalı tırma i verenlerin bu ekinde çalı tırdıkları her

¹³⁷ GENÇ, Ahmet Ersun; “ yeri Sayıları”, (23.11.2007), (e-mail).

bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken i veren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder” ekindeki mevcut te vik yetersiz oldu undan, i verenlere i yerlerinde özürlü çalı tırmaları için yeni ücret ve prim te vikleri getirilmelidir.

Bu amaçla, i e yerle tirilen özürlülere, 2022 sayılı 65 Ya ını Doldurmu Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatanda larına Aylık Ba lanması Hakkında Kanun uyarınca ödenen özürlü aylıkları kesilmemeli ve i veren özürlü i çıye ödeyece i ücretten özürlü aylı ı kadar olan bu miktarı dü melidir. Ayrıca özürlü çalı tıran i verenlerin çalı tırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa ve 4447 sayılı sızlık Sigortası Kanununa göre ödemeleri gereken i veren sigorta prim hisseleri Hazine tarafından ödenmelidir.

Getirilecek bu te viklerle i verenlerin 16 ya ından büyük özürlü bir i çıye ödeyece i ücret, özür oranlarına göre a a ıdaki gibi olacaktır.

ea) veren 16 ya ından büyük %40-69 arası özürlü i çıye;

verene maliyet	= 710,78 YTL
Özürlü Aylı ı (-)	= 153,26 YTL
SSK veren Payı (-)	= 114,08 YTL
sızlık Sig. veren His.(-)	= 11,70 YTL
Ödeyece i Ücret	= 431,74 YTL

eb) veren 16 ya ından büyük %70+ özürlü i çıye;

verene maliyet	= 710,78 YTL
Özürlü Aylı ı (-)	= 229,89 YTL
SSK veren Payı (-)	= 114,08 YTL
sızlık Sig. veren His.(-)	= 11,70 YTL
Ödeyece i Ücret	= 355,11 YTL

Böylece, özürlü çalı tıran i verenlerin çalı tırmı oldu u özürlü i çıye ödeyece i ücretin özürlü aylı ı kadar olan miktarı ile çalı tırdı ı her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa ve 4447 sayılı sızlık Sigortası Kanununa göre ödemeleri gereken i veren sigorta prim hisselerinden muaf tutulmalarıyla, çalı mak isteyen

özür lü lerin ön lerindeki engeller büyük ölçü de kaldırılmalı, çalı ma hayatına atılarak kendi ayakları üzerinde durmaları ve toplumla kayna maları sa lanmalıdır. Yapılacak bu te vikle özür lü çalı tırmak i veren için gerçekten bir ayrıcalık haline getirilmelidir.

Tablo 14: 2006 Yılında İ lere Gö re Özür lü lere Yö nelik Olarak Dü zenlenen gücü Yeti tirme Kursları¹³⁸

SIRA	İL	KURS	KATILAN SAYISI			E T M DURUMUNA GÖ RE				TAHS S ED LEN Ö DENEK M KTARI (YTL)	MEZUN SAYISI	ST HDAM ED LEN SAYISI
			E	K	T	O- K	LKÖ .	L SE	ÜN V.			
1	Adana	2	16	3	19	0	13	4	2	112.396,00	19	0
2	Adıyaman	1	13	0	13	0	12	1	0	7.480,00	0	0
3	Afyon	1	9	11	20	0	11	9	0	47.350,72	20	0
4	A rı	1	20	0	20	4	13	3	0	12.000,00	17	0
5	Ankara	22	218	118	336	0	115	218	12	1.022.171,78	288	6
6	Antalya	2	16	7	23	0	0	12	1	106.275,00	10	0
7	Artvin	1	11	9	20	0	10	10	0	47.713,00	20	0
8	Aydın	1	10	0	10	2	7	1	0	41.734,00	8	0
9	Bolu	1	0	10	10	1	5	2	0	5.000,00	8	0
10	Burdur	1	13	6	19	6	12	1	0	72.852,00	0	0
11	Denizli	2	6	9	15	0	3	10	2	29.478,90	15	0
12	Diyarbakır	2	21	9	30	0	18	12	0	21.780,00	30	0
13	Erzincan	1	10	5	15	0	1	14	0	6.600,75	15	0
14	Eski ehir	2	21	4	25	0	10	12	3	38.643,75	17	0
15	Gaziantep	3	36	4	40	0	28	11	1	169.211,56	23	0
16	Hakkari	1	2	2	4	0	2	2	0	5.600,00	0	0
17	Hatay	4	41	13	54	20	2	31	1	95.938,00	50	0
18	stanbul	6	875	779	1654	16	433	323	66	901.398,49	800	0
19	zmir	2	7	3	10	0	2	4	4	45.783,68	10	0
20	Kayseri	3	25	5	30	0	13	15	2	108.413,50	27	0
21	Kocaeli	2	124	19	143	0	98	41	4	423.587,00	134	0
22	Konya	2	34	11	45	1	22	20	2	34.342,50	44	0
23	Malatya	7	99	43	142	0	6	26	0	179.318,74	139	0
24	Manisa	1	11	4	15	0	6	9	0	6.850,00	0	0
25	Mardin	1	15	5	20	0	11	9	0	18.120,00	18	0
26	Nev ehir	1	5	5	10	0	7	3	0	95.700,00	0	0
27	Ordu	1	13	2	15	0	0	13	2	32.730,00	14	0
28	Sakarya	3	38	2	40	15	13	12	0	31.936,10	23	0
29	Samsun	2	12	13	25	0	8	14	3	19.865,00	25	0
30	Trabzon	1	9	6	15	0	8	5	2	13.785,00	14	0
31	anlıurfa	1	15	0	15	0	0	0	0	10.890,00	0	0
32	Zonguldak	4	38	15	53	1	31	20	1	152.110,00	50	0
33	Karaman	3	33	5	38	1	24	12	1	37.293,00	35	0
34	Batman	3	48	12	60	10	25	25	0	41.790,00	60	0
35	Bartın	1	10	4	14	0	11	3	0	23.600,00	13	0
36	Osmaniye	2	25	5	30	0	12	18	0	30.460,50	28	0
Türkiye Toplamı		94	1899	1148	3047	77	992	925	109	4.050.198,97	1974	6

¹³⁸ ÖZTÜRK, (e-mail).

f) Ceza paraları fonunda toplanan paraların “özürlülerin mesleki e itim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi i ini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak” ekinde Kanunda yer alan düzenleme “özürlülerin mesleki rehabilitasyonu, kendi i ini kurma, korumalı i yerlerinin açılması ve i verenlerin özürünün çalı ması için i yerinde yapacağı düzenlemelerde kullanılmak” ekinde de i tirilmelidir. Bu düzenlemenin amacı, ceza paralarının özürlülerin istihdamını sa layacak ekinde kullanılmasını sa lamaktır. Çünkü, Tablo 14’teki verilerden de görülece i gibi 2006 yılında ceza paraları fonundan kullandırılan 4.050.198,97 YTL kaynakla düzenlenen 94 mesleki e itim kursuna 3047 özürlü katılmış , bu kurslardan 1974 özürlü mezun olmuş ve sadece 6 özürlü istihdam edilebilmiştir.

g) “Eski hükümlü” çalı tırma zorunlulu unun kaldırılması ve konunun önemi dolayısıyla merkezdeki ceza paraları komisyonuna Sa lık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlü ü de dahil edilmelidir. Çünkü, özürlülerin mesleki rehabilitasyonu yapılırken gerekli hallerde özürlülerin tıbbi rehabilitasyonu, fizyoterapi, fiziksel ve zihinsel yetenek ile sa lık problemlerinin de de erlendirilmesi yapılmaktadır. Mesleki rehabilitasyonun bu açıdan amacına ulaşması için Sa lık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlü ünün de komisyona dahil olması ve karar süreçlerinde yer alması gerekmektedir.

5.2.3.1.2. 101 inci Maddede Yapılması Gereken Düzenleme ve Gerekçesi

Mevcut düzenlemede özürlü çalı tırmayan i veren veya i veren vekiline çalı tırmadığı her özürlü ve çalı tırmadığı her ay için yediyüzelli milyon lira olarak uygulanması öngörülen ve her yıl yeniden de erleme oranında artırılan idari para cezası (2007 yılı için uygulanan miktar 1.266 YTL) yeni düzenleme ile “özürlü çalı tırmayan i veren veya i veren vekiline çalı tırmadığı her özürlü ve çalı tırmadığı her ay için brüt (veya net) asgari ücret tutarında para cezası verilir” ekinde de i tirilmelidir. Böylece özürlü çalı tırmadığı için i verene çok a ır olarak uygulanan para cezası brüt (veya net) asgari ücret düzeyine dü ürlümelidir.

1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde tespit edilen brüt asgari ücret 585,00 YTL ve net asgari ücret ise 419,15 YTL'dir.¹³⁹

Asgari ücret her yıl Asgari Ücret Tespit Komisyonunca belirlendiğinden para cezasının da bundan böyle otomatik olarak asgari ücrete göre belirlenmesi sağlanacaktır.

5.2.3.2. Talep ve Gönderme Sürecinde Yapılması Gereken Düzenlemeler

Tekirdağ'da yapılan anket çalışmasında ankete cevap verenlerin yalnızca %20'si KUR'un işe gönderme sürecini yeterli görmekte, %80'i ise yeterli görmemektedir. Özürlüler tarafından gönderme sürecinin yeterli görülmemesinin nedenleri arasında, başvuru sırasında sistemin hızlı olmaması, özür durumuna uygun işe gönderilmeme, işe göndermeden sonraki aşamada KUR'un yeterli takibi yapmaması, işe yerleştirilme sürecinin aksamaması ve yasal düzenlemelerin yetersizliği gösterilmekte, yeni bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

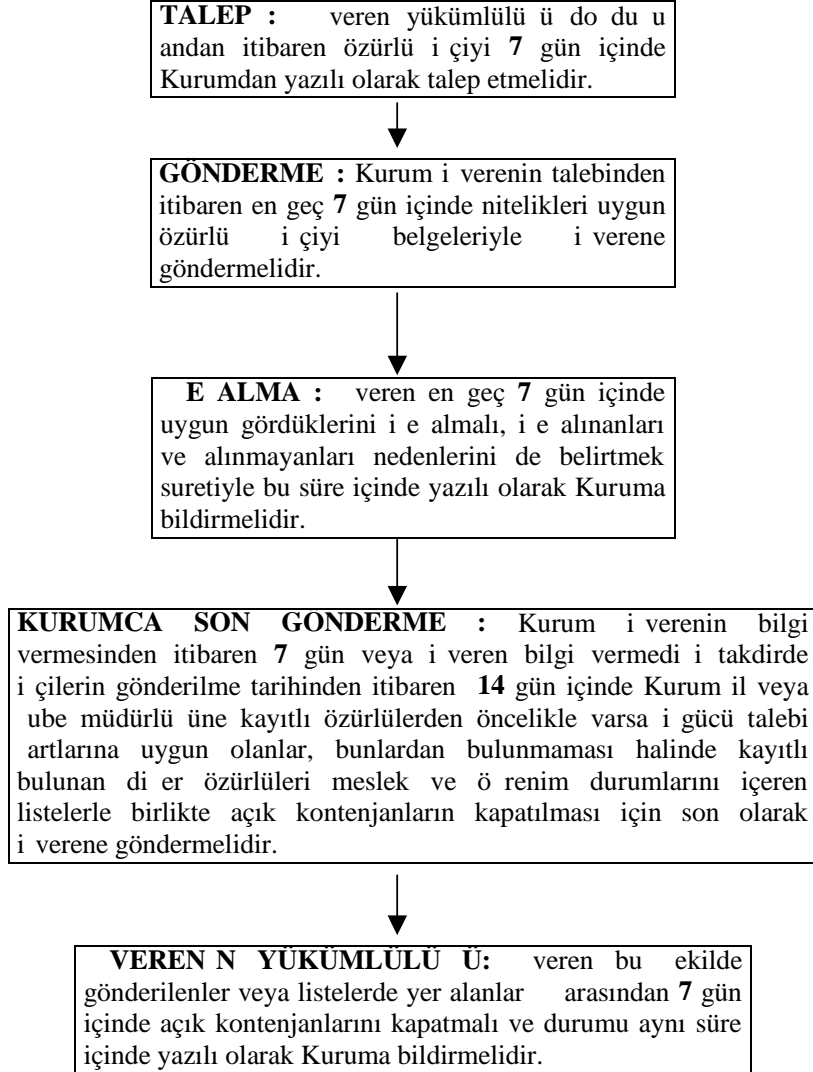
Ayrıca, özürlüler işe yerleştirilme sürecinde en çok talep ve gönderme süreçlerinin uzunluğundan ve pek çok işyerine gittikleri halde bir türlü işe yerleştirememekten yakınmaktadırlar. Özellikle turizm bölgelerinde işletmeler yaz döneminde mevsimlik olarak açıldıklarından uzayan süreçler özürlü istihdamını olumsuz yönde etkilemektedir. İşe girebilen özürlü turizm sezonu bittiği için kısa bir süre sonra da işsiz kalabilmektedir. Bu itibarla, işverenlerle Kurum arasındaki talep ve gönderme süreci aşağıda gösterildiği şekilde en kısa sürede tamamlanmalıdır.

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelikte düzenlenen talep ve gönderme süreci 67-69 gün sürmekte olup, şekilde gösterildiği gibi yapılacak bir düzenleme ile süreç 35 güne düşürülerek kısaltılmalıdır.

---

¹³⁹ 01.07.2007 tarihinden itibaren Asgari Ücretin Net Hesabı –2, http://www.calisma.gov.tr/CGM/askari_ucret_07_2007.htm, (10.12.2007).

ekil 2: Özürlülerin Özel Sektörde e Yerleştirilmesi ile İlgili Olarak Yeniden Düzenlenen Talep ve Gönderme Süreci

5.2.3.3. İdari Para Cezalarının Uygulanması Konusundaki Tereddütlerin Giderilmesine Yönelik Açıklamalar

Özellikle turizm ve tarım sektöründe mevsimsel dalgalanma ve inaat sektöründe işin gereği aylık dalgalanma nedeniyle bazı iş yerlerinin yılın belirli dönemlerinde çalışan sayılarında artış veya azalış olabilmektedir. İsteyenlerin özürsüzlü iş gücü istemlerini İl Müdürlüğüne intikal ettirmelerini müteakip, talep ile ilgili işlemler devam ederken iş yerinde çalışan sayısı 50'nin altına düşmesi neticesinde yine

i verenlerce taleplerin iptal edilmesi istenmektedir. Bu durumda ilgili i yerlerine idari para cezası uygulanıp uygulanmayacağı konusunda tereddütte dükülmektedir.¹⁴⁰

Burada dikkat edilecek husus, i verenin iyi niyetli olarak davranıp davranmaması yani yükümlülü ü do du u andan itibaren 7 gün içinde talep verip vermesidir. E er i veren, yükümlülü ü do du u andan itibaren 7 gün içinde talep vermi ve i lemler devam ederken i yerinde çalı an sayısı 50'nin altına dü mü se, bu durumda i verene idari para cezası uygulanmamalıdır.

Ancak, özürlü aç ının Kurum tarafından tespit edilmesi halinde, i veren yazı ile uyarılarak yedi gün içerisinde talepte bulunması ve aç ını kapatması istenmelidir. Bu durumda, 4857 sayılı Kanunu gere i özürlü ve eski hükümlü çalı tırması gereken i verenlerden tespit tarihi itibariyle özürlü ve eski hükümlü kontenjan aç ını kapatmı , kota dı na çıkmı (Çalı an i çi sayısı 50'nin altına dü mü) veya faaliyetine son vermi olan i verenler hakkında çalı tırmadı ı her özürlü ve eski hükümlü ve çalı tırmadı ı her ay için geçerli olan idari para cezası, soru turma zamana ımı ile ilgili hususlara dikkat edilerek uygulanmalıdır.¹⁴¹

Türkiye veren Sendikaları Konfederasyonu (T SK), KUR'un yetki alanına giren i yerlerinin çalı tırmaları gereken özürlü sayılarını belirleyip mevcut ba vuruları i yerlerine adaletli bir ekilde yönlendirmedi i, özellikle ücret seviyeleri yüksek ve kurumsalla mı i yerlerine yüklendi i, ba vuranların i yerleri arasında adil bir biçimde i e alınmalarına yani adil bir da ılıma özen gösterilmedi i, bunun yanında o bölgede çok daha az sayıda ve hatta hiç bu kapsamda i çi çalı tırmayan i yerlerinin görmezden gelindi i, hiçbir niteli i olmayan veya nitelikleri o i yerindeki i lere uymayanları gönderdi i ekinde ele tirilerde bulunmaktadır.¹⁴²

Özürlü çalı tırma yükümlülü üne aykırılı ın sözkonusu olabilmesi için, i verenin haklı bir neden olmaksızın i çiyi istihdam etmemesi gerekmektedir. yerinde özürlü çalı tırmayan i verenin cezai sorumlulu u, Kurum tarafından i yerindeki mevcut

¹⁴⁰ Türkiye Kurumu Adana 1 Müdürlü ü Resmi Yazı, 14/09/2007 – 120817.

¹⁴¹ Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 12 dari Para Cezaları, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/12/ipc.doc>, s.4-5, (20.11.2007).

¹⁴² P RLER, Bülent; Türkiye veren Sendikaları Konfederasyonu Resmi Yazı, 19/03/2007, REF:HK/1633.

çalışmalarına uygun bir özürünün iş yerine gönderilip, iş verence kabul edilmemesinin nesnel dürüstlük kurallarına aykırı bulunması durumunda baskılamalıdır. İş verene gönderilen kimse taleplerini taşıyamıyorsa iş verenin bu kişiyi çalıştırmaktan kaçınması suç teşkil etmemelidir.¹⁴³

Talep ve gönderme süreçleri takip edilmesine ve gösterilen bütün çabaya rağmen iş veren özürünü istihdam etmekten kaçınıyor ve yükümlülüğünü yerine getirmekten imtina ediyorsa idari para cezası mutlaka uygulanmalıdır. Ancak, talep şartlarına uygun gönderme yapılamadığı veya gönderilecek başka özürsüz bulunamadığı durumlarda ise iş verene herhangi bir idari para cezası uygulanmamalıdır.

5.2.3.4. Kota Sisteminde Yapılması Gereken Düzenlemeler

Özürsüz istihdam edilecek 50+ iş yeri sayısı yeterli değildir. Mevcutların çoğunda büyük şehirlerde olup küçük şehirlerde kota kapsamında özürsüz istihdam edilecek iş yeri sorunu yaşanmaktadır. Özürsüzler hizmet sektöründe daha kolay ve verimli bir şekilde çalışabilmektedir. Hizmet sektöründe ise 50+ iş yeri sayısı az olduğundan bu kota bütün sektörler için düzenlenemiyorsa bile en azından hizmet sektörü için esnetilmeli hizmet sektörüne yönelik ayrı bir düzenleme yapılmalıdır.

Kota sisteminde, diğer özürsüzlere kıyasla iş bulma şansı az olan özürsüzlerin (ruhsal, duygusal, zihinsel, eğitim düzeyi düşük, ağır dereceli ve kadın özürsüzler) istihdam imkânlarını artıracak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Özür grupları dikkate alınarak istihdama yönelik projeler geliştirilmeli ve desteklenmelidir. Örneğin 2006 yılında ruh hastalıkları grubundan 3165 özürsüz işe girmek için başvuruda bulunmuş olup 1295 ruhsal özürsüz işe yerleştirilebilmiştir. Bu gruptaki özürsüzlerin %41'i istihdam edilebilmiştir.

Özürsüz istihdamında uygulanan kota oranı, işinin niteliği göz önüne alınarak farklı oranlarda tespit edilebilir.¹⁴⁴

¹⁴³ ESEN, Güven; "Bireysel Hukuku, 1. Kitap Temel Kavramlar, İşletmelerde ve Sosyal Güvenlik Hukuku nsangücü Yönetimi", C.1, İstanbul, 1985, s.180.

¹⁴⁴ Özürsüzler dairesi Bakanlıkça, a.g.e., s.76-82.

Tablo 15: 2006 Yılı Özürlü Gruplarına Göre Ba vuru, e Yerle tirme ve Sıra Bekleyen Verileri¹⁴⁵

ÖZÜRLÜLÜK ÇE TLER	BA VURU			E YERLE T RME									SIRA BEKLEYENLER		
				TOPLAM			KAMU			ÖZEL					
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
ORTOPEDİK VE TRAVMAL HASTALIKLAR	5.205	1.584	6.789	5.862	1140	7.002	371	82	453	5.491	1058	6.549	15.379	3.572	18.951
NÖROLOJİK HASTALIKLAR	2.975	674	3.649	2.450	321	2.771	83	17	100	2.367	304	2.671	7.189	1127	8.314
RUH HASTALIKLARI	2.543	622	3.165	1218	77	1295	55	3	58	1163	74	1237	5.436	849	6.285
GÖZ HASTALIKLARI	2.967	570	3.537	3.299	296	3.595	149	20	169	3.150	276	3.426	8.780	1.174	9.954
TME-KONU MA HASTALIKLARI	2.400	840	3.240	2.778	589	3.367	94	13	107	2.684	576	3.260	5.713	1.472	7.185
Ç HASTALIKLARI	1002	242	1244	816	104	920	61	3	64	755	101	856	2.074	339	2.413
DER HASTALIKLARI	75	17	92	36	4	40	3	0	3	33	4	37	142	24	166
GÖ ÜS VE DAMAR HASTALIKLARI	697	127	824	666	109	775	39	0	39	627	109	736	2.064	199	2.263
ONKOLOJİK HASTALIKLAR	71	25	96	40	0	40	11	0	11	29	0	29	117	29	146
YANIK HASTALIKLARI	2.383	575	2.958	1.489	204	1.693	74	13	87	1.415	191	1.606	5.078	845	5.923
D ER HASTALIKLAR	1.138	272	1.410	1053	167	1220	39	0	39	1014	167	1181	2.224	450	2.674
BATINI LG LEND REN HASTALIKLAR	109	37	146	69	23	92	0	0	0	69	23	92	203	38	241
S ND R M S STEM HASTALIKLARI	86	20	106	29	4	33	0	0	0	29	4	33	136	29	165
HEMATOLOJİK HASTALIKLAR	440	112	552	668	61	729	44	7	51	624	54	678	1.910	259	2.169
ÜROLOJİK HASTALIKLAR	184	36	220	92	12	104	8	0	8	84	12	96	358	56	414
DAMAR HASTALIKLARI	187	21	208	86	19	105	6	7	13	80	12	92	348	30	378
TOPLAM	22.462	5.774	28.236	20.651	3.130	23.781	1.037	165	1.202	19.614	2.965	22.579	57.151	10.492	67.641

Kotalar üniversite mezunları için de il, e itimsiz özürlüler için kullanılmalıdır. Onun dında, çalı mak için kriter özürlü olup olmamak de il, o i i yapmaya uygun e itimin, becerinin ve di er artların uygunlu u olmalıdır.¹⁴⁶

Özürlü istihdamının artırılabilmesi için kota sistemi, i verenlerin cezalandırılmalarının yanı sıra te vik edilmelerini de içerecek eilde düzenlenmelidir.

¹⁴⁵ KUR, statistik Yıllı ı 2006, a.g.e., s.76.

¹⁴⁶ <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?haberid=327668>.

Devletin üzerine dü en sorumluluklarını yerine getirmesi, özel sektör i verenlerinin bu konuya daha duyarlı yakla malarında etkili olacaktır. Bu nedenle öncelikle kamu kurulu ları, kota sistemi gere i yasal yükümlülü ünü yerine getirerek bir an önce açık özür lü i ç i kontenjanlarını kapatmalıdır.¹⁴⁷

5.2.3.5. Özür lülerin Çalı tırılabilirleri ler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Tekirda 'da yapılan anket çalı masında, çalı mak isteyen özür lüler i e girememelerinin sebebini ço unlukla özür lü olmaya ve sa lık durumlarının elvermemesine ba lamaktadırlar. Ayrıca, a ır i lerde çalı amama ve özür durumlarına uygun i lere gönderilmemeyi de i e girememelerinin sebebi olarak göstermektedirler. Özür lüler durumuna uygun olarak, kamuda, büroda masa ba ı bir i te, el becerisi gerektirmeyen bir i te, santral, özür durumuna uyan herhangi bir i te, bilgisayar kullanılabilen bir i te, a çı, garson, hizmetli, temizlik elemanı, paketleme, hasta bakıcılı ı i i veya sigortalı herhangi bir i te çalı mak istemektedirler.

Bu itibarla özür lülerin ilgi, beceri ve istekleri do rultusunda istihdam edilmesine gayret gösterilmelidir. Teknolojik yeniliklerle birlikte özür lülerin çalı tırılabilirleri alanlar da artabilmektedir. Örne in, büyük alı veri merkezlerindeki kameralı güvenlik sistemlerini ne yazık ki engelli olmayan insanlar takip etmektedir. Halbuki, bu i ortopedik bir özür lünün çalı abilece i en uygun i lerden biridir.¹⁴⁸

“2.2.12. Özür lülere Yeni stihdam Alanları Olu turulmasına Dair Çalı malar” ba lı nda yer alan ancak uygulaması bulunmayan görevin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için, bir an önce özür gruplarına göre sektörel düzeyde istihdam edilebilirlik artlarının belirlenmesine yönelik i ve meslek analizleri yapılarak özür lülerin çalı tırılabilirleri i ler yeniden belirlenmelidir. Bunun için MEB'nın özür lülere yönelik i okulları ve i e itim merkezleri ile i birli i yapılarak ortak projeler geli tirilmelidir.

¹⁴⁷ Bilgi Bankası, Özür lülük Çalı maları, stihdam, 2005 - 2010 Özür lülerin stihdamı Eylem Planı, <http://www.ozida.gov.tr/>.

¹⁴⁸ <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?haberid=327668>.

50+ istihdamlı i yerlerinin büyük ço unlu u sanayi i yerleri olup buralarda ço unlukla a ır ve tehlikeli i ler yapılmaktadır. Özürlülerin sanayi sektöründe verimli olarak yapabilecekleri i ler i kazalarına yol açılmaması için çok hassas belirlenmelidir.

5.2.3.6. ve Meslek Danı manlı ı Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler

Tekirda 'da yapılan anket çalı masında, ankete cevap verenlerin %33,2'si KUR tarafından i e gönderilmek üzere davet edilmedi ini belirtmi tir. Ayrıca, özürlüler ba vuru sırasında sistemin hızlı olmaması, özür durumuna uygun i e gönderilmeme, i e göndermeden sonraki a amada KUR'un yeterli takibi yapmaması ve i e yerle tirme sürecinin a ır i lemesini, gönderme sürecinin yeterli görülmemesinin nedenleri olarak göstermektedirler.

Bu itibarla, “2.2.5. Arayanların Düzenli Takibi” ba lı nda yer alan ancak uygulaması bulunmayan görevin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için, i ve meslek danı manlı ının i e yerle tirme servisi ile etkin ve uyumlu bir ekilde çalı ması temin edilmelidir.

ve meslek danı manlı ı hizmetlerinin tüm illerde etkin bir ekilde gerçekte tirilmesi sa lanarak, özürlülere yönelik olarak “uygun i e uygun eleman” stratejisi olu turulmalıdır.

KUR nternet ortamında özürlülere ili kin bilgilerin yer alması suretiyle i verenlerin özürlüler hakkında bilgi sahibi olmalarını sa lamalıdır. Yine, özürlülere yönelik hizmetlerini kendi i lerini kendilerinin yapabilece i ekilde elektronik ortamda sunmalı, özürlülerin internet üzerinden açık i lere ula abilmesini sa lamalıdır.

Kurum uygun merkezlere elektronik self servis hizmeti verecek donanımlar kurmalı, yerel birimleri bu do rultuda yapılandırmalıdır. Ayrıca, çalı an özürlü bireyleri, hakları konusunda bilgilendirmeli ve sorunu oldu unda onlara danı manlık hizmetleri vermelidir.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Özürlüler daresi Ba kanlı ı, a.g.e., s.76-82.

Özürllülerin; uyum sorunlarını azaltacak, i te süreklilik ve kariyer sa lamalarına yardımcı olacak, mesleki rehberlik ve danı manlık hizmetleri etkinle tirilmeli, i koçlu u gibi hizmetler devreye sokulmalıdır.

Mevcut uygulamada özürllü insanların mesleki yeterliliklerinin/niteliklerinin ortaya çıkarılmasına ili kin bir anlayı mevcut de ildir. Oysa; Özürllünün mevcut mesleki nitelikleri nelerdir? Hangi i ler bu ki inin özürllülük durumuna uygundur? Bu i lere girebilmek için hangi mesleki e itim ve ö retimler verilmelidir? Stajyerli in bu e itim ve ö retimin bir parçası olması tercih edilebilir bir durum mudur? Sorularına cevap verecek ki isel bir istihdam stratejisi mutlaka geli tirilmelidir.¹⁵⁰

verenler özürllülerin hangi i te verimli olacakları, i yerinde yapacakları de i ikliklerin onların verimini nasıl artıracak ı konusunda bilgilendirilmeli; de i iklik yapmaları te vik edilmelidir. stihdam edilen özürllünün takibi yapılmalı, i e ve i yerine uyumundaki eksiklikler giderilmelidir.

5.2.3.7. Mesleki E itim ve Rehabilitasyon Kurslarının Etkinle tirilmesi Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Tekirda 'da yapılan anket çalı masında, ankete cevap özürllülerin sadece %30'unun bir mesle i olmasına kar ın ne yazık ki, %70'inin herhangi bir mesle i bulunmamaktadır. Mesle i olan özürllüler birçok alanda örne in; boyacılık, tekstilde ütü, paketleme, makine, overlok i çili i, marangoz kalfalı ı, eczacı kalfalı ı, a çı, santral operatörlü ü, forklift operatörlü ü, kaynakçı, tesviye, frezeci, çaycı, autocad bilgisayar çizim, büro yönetimi, sekreterlik, makine ressamı ı gibi meslekleri oldu unu belirtmi lerdir.

Ankete cevap veren özürllülerin %20'sinin mesleki bir sertifikası bulunmakta, %70'inin herhangi bir mesleki sertifikası bulunmamaktadır. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %10'dur. Mesleki sertifikası olan özürllüler, bilgisayar sertifikası, takı tasarımı, diki nakı , Aotocad bilgisayarlı çizim, bilgisayarlı muhasebe,

---

¹⁵⁰ MATRA Projesi, KUR' un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürllüler için Geli mi Bir stihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi, Vizyon Dokümanı, Kavram 1, "Aktifle tirilmi bir stihdam Stratejisine Do ru", 2006.

kalorifercilik, marangoz kalfalık belgesi ve elektrik tesisatçılığı gibi sertifikalarının bulunduğunu belirtmektedir.

Ayrıca, ankete cevap veren özürhüherin %60'ını bir meslek edindirme kursu düzenlenmesi durumunda kursa katılmak istediğini, %40'ını ise katılmak istemediğini belirtmektedir. Kursa katılmak isteyen özürhüherleride yine yarayacak mı olduğunu ve katılmak istediği meslek edindirme kursu olarak; bilgisayar, durumuna uyan herhangi bir meslek, muhasebe, el sanatları, büro elemanı, sekreterlik, tekstil alanında uygun olabilecek bir meslek, ağırlık, terzilik, bahçe işleri-çiçek düzenleme, matbaacılık, ahşap boyama, kaynakçılık, çocuk/hasta bakıcılığı, sıhhi tesisat, dekorasyon, berber, kalorifer kazancısı, deri sektörü, elektrik ve elektronik gibi kursları belirtmektedir.

Türkiye'de bulunan Sendikaları Konfederasyonu, KUR'un hiçbir nitelikli olmayan veya nitelikleri işyerindeki işlere uymayanları gönderdiği, bunların gerekçeleri bildirilerek işe alınmaması halinde, bu defa ikinci listeyi gönderdiği, burada da nitelikleri uygun olanlar bulunamaması ve istihdam edilememesi durumunda idari para cezasının uygulandığını ekinde eleştirilerde bulunmakta ve KUR'un Yasasında kanun koyucunun açık bir biçimde Kuruma görev yükleyerek, öncelikle sanayinin ihtiyacını belirleyip bu konuda bulunan özürhüherleri işe itip, nitelik kazandırdıktan sonra talep artlarına uygun görülen özürhüherleri işyerlerine göndermesi gerektiğini belirtmektedir.

İşyerleri için istihdam ve üretimin asıl amaç olduğundan bahisle, bunu gerçekleştirme için işverenlerin alacakları elemanların, işyerinin gerektirdiği niteliklere sahip olması önemli dolayısıyla, KUR'un yasal yükümlülüğünü yerine getireceği mesleki eğitim sonrası uygun işyerine uygun özürhüheri kolaylıkla gönderebileceğini vurgulamaktadır.¹⁵¹

Bu eleştirileri gidermek ve özürhüherlerin mesleki eğitim konusunda yaşanan sorunları çözmek amacıyla, KUR öncelikle özürhüherlerin mesleki eğitimleri için, ceza paraları fonunu kullanarak proje teklifleriyle kurs düzenlemesi uygulamasına son vermemelidir. Çünkü, Tablo 14'teki verilerden de görüleceği gibi 2006 yılında ceza paraları fonundan kullanılan 4.050.198,97 YTL kaynakla düzenlenen 94 mesleki

---

¹⁵¹ P RLER, Resmi Yazı.

e itim kursuna 3047 özürlü katılmı , bu kurslardan 1974 özürlü mezun olmu ve sadece 6 özürlü istihdam edilebilmi tir. Düzenlenen projelerle gerçekleştirilen mesleki e itimler ne yazık ki, özürülülerin istihdamını sa layamamı tır.

Özürülülerle yönelik olarak düzenlenecek olan mesleki e itim kurslarının finansmanı Kurum bütçesine konulacak ödenekle veya yapılacak bir düzenleme ile sızlık Sigortası Fonundaki Devlet katkısından ayrılacak kaynakla sa lanabilir. Yalnız, mesleki e itim kurslarının zamanında, etkin ve verimli bir ekilde düzenlenebilmesi için bu konudaki hizmet satın alımları 4734 sayılı Kamu hale Kanunu kapsamı dı nda tutulmalıdır.

Yapılacak düzenlemelerle, özürülülerin mesleki e itimleri için, ceza paraları fonunu kullanarak proje teklifleriyle kurs düzenlemesi uygulamasına son verilece inden kesilen cezalar dolayısıyla toplanan paralar özürülülerin mesleki rehabilitasyonu, kendi ini kurma, korumalı i yerlerinin açılması ve i verenlerin özürülünün çalı ması için i yerinde yapaca ı düzenlemelerde etkin bir ekilde kullanılmalıdır. Bu itibarla, Kanununun 30 uncu maddesi ve Özürlü ve Eski Hükümlü Çalı tırmayan verenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulu u le Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte belirtilen de i iklikler yapılmalıdır.

Ayrıca, özürülülerle yönelik mesleki e itim ve uyum programları uygulanması için l Müdürlü üne önerilerde bulunmakla görevli l stihdam Kurulu, l stihdam Kurulları Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te yapılacak de i iklikle, artık özürülülerle yönelik mesleki e itim kurslarının düzenlenmesine karar vermelidir. Bu sayede mesleki e itim ve rehabilitasyon kursları o ilin ihtiyaçları do rultusunda düzenlenecek ve kursların verimlili i artırılmı olacaktır.

Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri, KUR'un da deste iyle bir an önce özürülülerin mesleki e itim alabilecekleri etkin ve verimli bir yapıya kavu turulmalıdır. Bunun için de, yapılacak bir düzenleme ile sızlık Sigortası Fonundaki devlet katkısından ayrılacak kaynakla, KUR'a kayıtlı özürülülerden mesleki e itim almak amacıyla Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezine devam edenlerin kurs ücretleri kar ılanmalıdır.

SONUÇ

Çalı ma sosyal bir hak olarak, özür lünün kazanç sa laması ve ya amını sürdürmesi demek de ildir. Ki inin kendine olan saygısını ve güven duygusunu peki tirerek toplumla bütünle mesini sa lar. Sadece parasal yardımda bulunmak toplumdandı lanmak anlamına gelece inden belli bir süre sonra ki ileri tembelli e de sevkeder. Özür lüleri ba kalarına ba ımlı ve topluma yük olmaktan kurtaracak, kendini toplumun bir parçası olarak görmesini sa layacak ve onlara bir i e yaramanın duygusunu hissettirebilecek ba lıca yol, istihdam edilmeleridir. stihdam, özür lülerin normal insanlar gibi bir i te kendi emekleri ve alınteriyle çalı arak üretim yapmaları sonucunda onların sosyal hayata katılımları anlamında çok büyük bir de er ifade etmektedir.

Özür lülerin geçimlerini dilencilikle, toplumun ve hayır kurumlarının merhamet ve himayesine sı narak onların yardımlarıyla sa lamaları insan eref ve haysiyeti ile ba da mamaktadır. gücünü verimli kılmak ve çalı maya istekli olup ta i bulma imkanları sınırlı bu insanlara i bulmak, toplumun ve devletin vazifeleri arasındadır. Çe itli nedenlerle çalı ma hayatında yer alamayan özür lülerin ülkenin i sizler grubuna dahil olarak ekonomi için de bir yük olu turdukları açıktır. Halbuki özür lülerin uygun i lere yerle tirilmeleri halinde bunların eme inden sa lam ki iler kadar yararlanmak pekala mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra, çalı mak yoluyla topluma yararlı olma duygusunu tadan özür lülerin, di er insanların acıma duygularına maruz kalmak gibi insanlık onuru ile çeli en bir duruma dü memeleri ve toplum ile sa lam ili kiler kurmaları sa lanmı olacaktır. Aksi takdirde, ekonomik ba ımsızlı nı eline alamayan özür lü, tüketici konumdan kurtulamayacak ve giderek sosyal hayattan dı lanacaktır.

Özür lüler için verimli bir istihdam politikası olu turulabilmesi amacıyla KUR'a büyük görevler dü mektedir. Kanununda yapılması gereken de i iklikler gerçekte tirildikten sonra özür lülerin istihdamı, mesleki e im ve rehabilitasyonları konusundaki alt mevzuatlar da yeniden revize edilmelidir. Ayrıca, özür lülerin istihdamı için özel sektörde uygulanan prosedür takvimi kısaltılmalıdır.

KUR'un özür lülere yönelik hizmetlerini verimli bir ekilde yerine getirebilmesi için bu alanda ihtiyaç duydu u psikolog, danı man, e itmen gibi uzman

personel ihtiyacının bir an önce kar ılanması gerekmektedir. Özürlülerin özürlü gruplarına göre i ve meslek analizleri yapılarak, onlara uygun mesleki e itim ve rehabilitasyon programları geli tirilebilmesi için KUR'un Kurumsal yapısı mutlaka güçlendirilmelidir.

Özürlü istihdamı konusundaki i verenlere yönelik te vikler geni letilmelidir. i verenler ödemi oldukları SSK primleri ve i sızlık sigortası primlerinden muaf olmalıdırlar. Çalı an özürlülerin 2022 sayılı Kanuna göre almı oldukları özürlü aylı kesilmemeli i veren ödeyece i ücretten bu aylık kadar olan kısmı dü melidir. Ayrıca i verenlerin i yerinde yapaca ı düzenlemeler finanse edilmelidir.

Özürlülerin i yerlerine ula ımı belediyeler tarafından sa lanmalıdır. Kamu kurulu ları, açık bulunan özürlü i çi kontenjanlarını bir an önce doldurmalıdırlar.

Özürlüler Kanunu'ndan sonra açılması gündeme gelen korumalı i yerlerinin finansmanı ceza paraları fonundan ve özel mesleki rehabilitasyon merkezlerine devam edecek özürlülerin kurs ücretleri ise yapılacak bir düzenleme sonucunda i sızlık sigortası fonunun devlet katkısından ayrılacak kaynakla kar ılanmalıdır.

Özürlülerin geli melerini sa lamak için onların iyi e itilmeleri, beceriler ile donatılmaları, fırsat ve elveri li ortamlar yaratarak i ya amlarına dahil edilmeleri gerekir. Özürlülere çalı ma ya amında yer verilmesi, di er çalı anlara verilen imkanların adil ve e it kullandırılması, yoksullu un azaltılmasında olumlu etki yapacaktır.

Sonuç olarak, özürlülerin de herkes gibi çalı ma ya amında yer almaları bir hak olup ça da ve demokratik toplumların yerine getirmesi gereken bir gerekliliktir. Ancak, gerek toplumsal önyargılar gerekse uygulama politikalarındaki bazı eksiklikler sonucunda özürlülerin istihdamları büyük ölçüde yetersiz kalmaktadır. Bu itibarla, özürlülerin i çi olarak istihdamı, mesleki e itim ve rehabilitasyonları konusunda ya anan sorunların çözümlenebilmesi için 5.2. ba lı nda yer alan çözüm önerileri ile ilgili düzenlenmelerin bir an önce yapılması gerekmektedir.

EK 1: ANKET FORMU¹⁵²

Bu Anket Formu özür lüelerin, özür durumlarının, e itim seviyelerinin, çalı ma ya da çalı amama nedenlerinin, i yerinde ya adı ı sorunlar ile mesleki niteliklerinin tespit edilmesi ve niteliklerinin artırılarak, i e girmelerini kolayla tırmak için uygun Meslek Edindirme Projelerinin geli tirilmesi amacıyla düzenlenmi tir. Bu sebeple verece iniz bilgiler sizlerin yararına olaca ından içtenlikle cevaplamanızı diler, verece iniz katkı için te ekkür ederiz.

ANKET FORMUNU DOLDURURKEN D KKAT ED LMES GEREKEN HUSUSLAR

*Size uygun seçene e ait kutucu a “X” ile i aretleyiniz.

*Ö renim durumuna ait soruda en son mezun oldu unuz ö renim düzeyini i aretleyiniz. (Örne in: Ortaokul 2.sınıftan ayrılıma iseniz ilkokul mezunu kısmını i aretleyiniz.)

*E er okuma-yazma bilmiyorsanız okuma-yazma bilen birisinin yardımını alarak soruları siz cevaplandırınız.

K SEL B LG LER

TC Kimlik Numaranız :.....
Adınız ve Soyadınız :.....
Do um Yeri ve Tarihi :..... - ...../...../.....
Adresiniz :.....
:.....
:.....
Telefon & GSM :.....
Varsa e-mail :.....

SORULAR

1-) Özür Grubunuz nedir?

- 1 ( ) Nörolojik Hastalıklar
- 2 ( ) Ruh Hastalıkları
- 3 ( ) Göz Hastalıkları
- 4 ( ) itme-Konu ma Hastalıkları
- 5 ( ) ç Hastalıkları
- 6 ( ) Ortopedik ve Travmatolojik Hastalıklar
- 7 ( ) Deri Hastalıkları
- 8 ( ) Gö üs ve Damar Hastalıkları
- 9 ( ) Onkolojik Hastalıklar
- 10 ( ) Yanık Hastalıkları
- 11 ( ) Damar Hastalıkları
- 12 ( ) Batını (Karın Bölgesi) İlgilendiren Hastalıklar
- 13 ( ) Sindirim Sistemi Hastalıkları
- 14 ( ) Hematolojik Hastalıklar
- 15 ( ) Ürolojik Hastalıklar
- 16 ( ) Di er Hastalıklar

¹⁵² KÜÇÜK, (e-mail).

2-) Özürlülük dereceniz % kaçtır.   % (.....)

3-) Özür durumunuz sürekli midir?   ( ) Evet   ( ) Hayır

4-) Ö renim durumunuzu belirtiniz.

- ( ) Okuma Yazmam yok   ( ) Okur yazarım
( ) İlkokul (İlkö retim Okulu)   ( ) Lise ve Dengi Okul Mezunlu
( ) Meslek Yüksek Okulu   ( ) Üniversite
( ) Yüksek Lisans   ( ) Doktora

5-) KUR tarafından i e gönderilmek üzere hiç davet edildiniz mi?

- ( ) Evet   ( ) Hayır

6-) Halen herhangi bir i te çalı ıyor musunuz?   ( ) Evet   ( ) Hayır

7-) Bu güne kadar çalı tı ınız i yerleri varsa en son çalı tı ınız i yerinden ba layarak yazınız.

- 1-.....
2-.....
3-.....

8-) KUR' un i e gönderme süreci hakkında ne dü ünüyorsunuz? Gönderme süreci yeterli mi yoksa yeni bir düzenleme yapılmasını ister misiniz? Lütfen belirtiniz.

.....
.....
.....

9-) Daha önce çalı tı ınız i yerlerinde hiç sorun ya adınız mı?

- ( ) Evet   ( ) Hayır

10-) 9. soruya evet cevabı verdiyseniz i yerinde ne tür sorunlar ya adınız? Lütfen belirtiniz.

.....
.....
.....

11-) Çalı mak isteyip de i e giremiyorsanız bunun sebebini neye ba lıyorsunuz?

.....
.....
.....

12-) u anda durumunuza uygun nasıl bir i te çalı mak istiyorsunuz? Lütfen belirtiniz.

.....
.....
.....

13-) KUR tarafından i e yerle tirilmek üzere ba ka bir ehre gitmek ister misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

14-) 13. soruya evet dediyseniz lütfen hangi ehirlere gitmek istedi inizi belirtiniz.

1-.....
2-.....
3-.....

15-) Herhangi bir mesle iniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

16-) 15. soruya evet dediyseniz mesle inizi belirtiniz?

.....
.....
.....

17-) Her hangi bir mesleki sertifikanız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

18-) 17. soruya evet dediyseniz hangi mesleki sertifikanızın oldu unu belirtiniz?

.....
.....
.....

19-) Bir meslek edindirme kursu düzenlenirse bu kursa katılmak ister misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

20-) 19. soruya evet dediyseniz, ileride i inize yarayaca mı dü ündü ünüz hangi meslek edindirme kursuna veya kurslarına katılmak istersiniz ayrıntılı olarak açıklayınız?

.....
.....
.....

Soruları cevapladı nız için te ekkür ederiz.

KAYNAKÇA

AKKAYA, Salih; “Türkiye’de İnsan Kaynakları Açısından Sakatlık ve Sakatların İstidamı”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

Bakanlar Kurulu Kararı (Sayı 2004/7295)

Bakanlar Kurulu Kararı (Sayı 2005/9077)

Bilgi Bankası, Özürlülük Ara tırmaları, Türkiye Özürlüler Ara tırması Temel Göstergeleri, <http://www.ozida.gov.tr/>

Bilgi Bankası, Özürlülük Çalı maları, İstihdam, 2005 - 2010 Özürlülerin İstidamı Eylem Planı, <http://www.ozida.gov.tr/>

CANIMOVA, Ahmet, “Korumalı yerleri”, (e-mail).

ÇSGB, İstihdamın Geli tirilmesi Çalı ma Grubu, İstihdamın Geli tirilmesi Eylem Planı Tasarısı (GEP), Ankara, Kasım 2006.

Deniz Kanunu

DURMU O LU, Hasan; İstihdamın Geli tirilmesi, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru Çalı tırma Zorunlulu u, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2005.

Emekli Sandı ı, Ya lılar Sosyal Güvenlik Dairesi Ba kanlı ı, 2007 Eylül-Kasım Dönemi Tahakkuk Tablosu.

Engelli İstihdamı, <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=engelli+istihdami>.

ESEN, Güven, Bireysel Hukuku, 1. Kitap Temel Kavramlar, İletmelerde ve Sosyal Güvenlik Hukuku İnsangücü Yönetimi, C.1, İstanbul, 1985.

GENÇ, Ahmet Ersun, “ İstihdam Sayıları”, (e-mail).

İstihdam Gücü Yeti tirme Kursları, <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/kurs.html>,

KUR, İstatistik Bültenleri

KUR, İstatistik Yıllı ı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2006

KUR, İstatistik Yıllıkları

KUR, MATRA Projesi E itim Notları, “ KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler İin Geli mi Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi, Ankara, 7-8/11/2007.

KUR, MATRA Projesi, Hollanda'daki Özürlülerin stihdamı ve Yasal Sistemin Yerinde Tesbiti le Özürlülerin Mesleki Rehabilitasyonu Konulu Görev Raporu, Ankara, 15/02/2007.

KUR, MATRA Projesi, KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir stihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi, Proje Görev Tanımı, Ankara, Eylül 2006.

KUR, MATRA Projesi, KUR' un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Geli mi Bir stihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi, Vizyon Dokümanı, Kavram 1, "Aktifle tirilmi bir stihdam Stratejisine Do ru", Ankara, 2006.

Kanunu

Kamu Kurum ve Kurulu larında ç i Olarak stihdam Edilecek Özürlü ve Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeli i

KINIK, Önder, "Türk Hukukunda Özürlü Çalı tırma Yükümlülü ü", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, stanbul, 2005.

KIZILOT, ükrü, "Özürlü stihdamındaki Özürlü Tablo",
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/6265223.asp?yazarid=82&gid=61>

Korumalı yerleri Hakkında Yönetmelik

Kurumca Uygulanacak dari Para Cezası Miktarları,
http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/12/idari_para_%20cezarari.xls

KÜÇÜK, erafettin, "Özürlü Anket Çalı ması", (e-mail).

Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik

ÖZTÜRK, Fatma, KUR'un 2006 Yılı gücü Yeti tirme Kursları le ilgili statistikleri, (e-mail).

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma durlarının stihdamı Hakkındaki Usul ve Esaslara li kin Tebli

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Ma duru stihdamı Hakkında Yönetmelik

Özürlü ve Eski Hükümlü Çalı tırmayan verenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulu u le Çalı ma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Özürlüler dairesi Ba kanlı 1, II. Özürlüler urası, Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görü meleri, Nurol Matbaacılık ve Ambalaj San. A. . Ankara, 2005.

Özürlüler dairesi Ba kanlı ı Te kilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde De i iklik Yapılması Hakkında Kanun

Özürlülere Acımayın Verin,
<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?haberid=327668>.

Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sa lık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik

P RLER, Bülent, Türkiye veren Sendikaları Konfederasyonu, Resmi Yazı

Sakatların Mesleki Rehabilitasyon ve stihdamı Hakkında 159 Sayılı ILO Sözle mesi

SEYYAR, Ali, Almanya'da Mesleki E itim ve stihdam Kurumu Olarak Özürlüler Çalışma Atölyesi,
http://www.sosyalsiyaset.com/documents/almanya_mesleki_egitim.htm#_ftn1

M EK, Arif; “ gücü Piyasasında Beklentiler”,
http://www.tercuman.com.tr/v1/arsiv_yeni/arsiv.asp.

TEM R, Arif; Özürlü istihdamı için neler yapılmalı?,
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=217967>

Türkiye Kurumu Adana l Müdürlü ü, Resmi Yazı

Türkiye Kurumu l stihdam Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Türkiye Kurumu stihdam Dairesi Ba kanlı ı Talimatı (23/11/2007–150440).

Türkiye Kurumu gücü Yeti tirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeli i

Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 1 Kayıt lemleri,
<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/1/1bölüm.doc>

Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 2 gücü stemi,
<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/2/2%20bölüm.doc>

Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 3 E le tirme ve e Yerle tirme,
<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/3/3%20bölüm.doc>

Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 5.1 gücü E itimi,
<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/5/bolum5-1.doc>

Türkiye Kurumu lemler El Kitabı, Bölüm 12 dari Para Cezaları,
<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/iskurelkitabi/12/ipc.doc>

Türkiye Kurumu Kanunu

Türkiye Kurumu, 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara, 28 Kasım 2007.

U AN, M. Fatih, “Mesleki Eğitim ve İstihdam, Devlet Personel Rejimi ve Mevzuatı”, e - akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler, Aylık İnternet Dergisi, S.15, Mayıs 2003, <http://www.e-akademi.org/makaleler/fusan-1.htm>.

U AN, M. Fatih; “ Hukukunda Sakat İstihdamı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya, 1997.

YILMAZ, Zuhâl; “Çalışan Özürlülerin Yaşamında Karşılaşılan Sorunlar ve Bunları Etkileyen Etmenler”, <http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov2/ov2calisanozurlusorunlari.htm>.

01.07.2007 tarihinden itibaren Asgari Ücretin Net Hesabı –2, http://www.calisma.gov.tr/CGM/asgari_ucret_07_2007.htm

2022 Sayılı Yasada 5378 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklik Sonrası Aylık Tutarlarının Dağılımı, <http://www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/65yas.html#y3>.

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik

ÖZGEÇM

10.09.1976 tarihinde Giresun'un Görele ilçesinde doğan yazar ilk ve orta öğrenimini Rize'de, lisansını ise Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde tamamlamıştır.

14.05.1997 tarihinde Rize ili Kalkandere ilçesi Yolbaşı İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak göreve başlamış olup, 2005 yılına kadar Rize Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi ile Rize Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde meslek dersleri öğretmeni olarak çalışmıştır. Vatani görevini, 263. Dönem Piyade Astemansız Öğretmen olarak acemi birliği Denizli'de olmak üzere, Adana ili Tutak ilçesi Yukarı Köşk Köyü İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak yapmıştır.

2003-2004 eğitim-öğretim yılında Türkiye ve Orta Doğu Aile Dairesi Enstitüsü'nde (TODA E) Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı'na devam eden yazar "Fındık Mamülleri Çeşitlendirmesinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkileri" isimli tezini 25.12.2006 tarihinde bitirerek yüksek lisansını tamamlamıştır.

Türkiye Kurumu Genel Müdürlüğü'nün açtığı sınavı kazanarak 06.01.2005 tarihinde KUR, İstihdam Dairesi Başkanlığı'nda İstihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı olarak göreve başlamıştır. KUR'da çalışmaya başladıktan sonra Hollanda ile MATRA Katılım öncesi Proje Programı çerçevesinde birlikte yürütülen "KUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi, Özürlüler için Gelişmiş Bir İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyon Projesi" ile Özürlüler Dairesi Başkanlığının koordinatörlüğünde Özürlüler Kanununun getirdiği olanakları, özürlülerin haklarıyla ilgili olarak illerde panel ve konferans şeklinde düzenlenen "Engelsiz Türkiye Projesi"nde görev almıştır.

Halen KUR İstihdam Dairesi Başkanlığı'nda İstihdam ve Meslek Uzman Yardımcısı olarak çalışmaya devam etmektedir.

